

T.C.

BATMAN ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM

DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KENTLİLİK BİLİNCİ VE KENTLİ
HAKLARI: BATMAN İLİ ÖRNEĞİ**

**HAZIRLAYAN
Sultan AVCI**

DANIŞMAN

Doç. Dr. Halil İbrahim AYDIN

**HAZİRAN-2023
BATMAN
Her Hakkı Saklıdır
TEZ KABUL VE ONAYI**

T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

KENTLİLİK BİLİNCİ VE KENTLİ HAKLARI:
BATMAN İLİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS

Sultan AVCI

Danışman
Doç. Dr. Halil İbrahim AYDIN

HAZİRAN-2023
BATMAN
Her Hakkı Saklıdır

Sultan AVCI tarafından hazırlanan “Kentlilik Bilinci ve Kentli Hakları: Batman İli Örneği” adlı tez çalışması .../.../... tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan

Unvanı Adı SOYADI

.....

Danışman

Unvanı Adı SOYADI

.....

Üye

Unvanı Adı SOYADI

.....

Üye

Unvanı Adı SOYADI

.....

Üye

Unvanı Adı SOYADI

.....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. Osman PAKMA
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

İmza

Sultan AVCI

Tarih:

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KENTLİLİK BİLİNCİ VE KENTLİ HAKLARI: BATMAN İLİ ÖRNEĞİ

Sultan AVCI

Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Halil İbrahim AYDIN

2023, 141 Sayfa

Jüri

Doç. Dr. Halil İbrahim AYDIN

Doç. Dr. Fethiye Müge SAKAR

Doç. Dr. Nihal Şirin PINARCIOĞLU

Kent, bireylerin bir araya gelerek topluluk oluşturdıkları, mal ve hizmetlerin farklılık göstermesi ile birlikte düşüncelerin de çeşitli yaygınlık gösterdiği ilişkiler alanıdır. Kentler, toplulukların farklı yaşam biçimleriyle bir araya gelmekle birlikte, her bir değer diğer değere sıkı bağlar ile bağlı olduğu kozmopolit bir alanı oluşturmaktadır. Bu bağlamda kent, kendine has nitelikleri olan ve belli bir yerde yoğunlaşmış bir yerleşim sistemini oluşturmaktadır. Bu yerleşim sistemi içerisinde kentleşme ile birlikte kentlileşememe sürecinde kent kültürü ve kentlilik bilinci eksiklikleri kentin sosyo-kültürel, sosyo-mekansal ve sosyo-ekonomik yapısını olumsuz etkilemektedir.

Bu çalışmada en başta kent kavramı olmak üzere, kentleşme, kentlilik bilinci ve kentli hakları geçmişten bugüne kent gibi temel kavramlar ele alınmıştır. Bu bağlamda kavramsal çerçeveyi oluşturmak adına kent, kentleşme, kentlilik bilinci ve kentli hakları kavramları açıklanmaya çalışılmıştır. Kentlilerin ikamet ettikleri mekan ile olan bağlarını güçlendirecek yöntemler ile sosyal yaşamlarını devam ettirdikleri kentin farkına varmalarını sağlayarak kentli halka farkındalık yaratılacak süreçleri kentle pozitif bir hassasiyet içerisinde kalarak kentle olan sosyal bağlarını aktif bir biçimde aidiyet bilinci ile güçlendirerek yaşanabilirlik ve sürdürülebilirlik bağlamında Batman’ da “Kent Bilinci” ve “Kentli Hakları” önemi incelenmiş ve kentte yaşayan bireylerin bu kapsamda tutum ve davranışları analiz edilerek incelenmiştir. Bu bağlamda Batman kentinde yaşayan bireylere 617 anket uygulanmış toplam 585 anket değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmanın verileri SPSS programı ile incelenmiş sayısal veriler elde edilmiş ve bu verilerden hareketle kentlilik bilinci ve kentli hakları farkındalıkları değerlendirilmesi yapılmıştır. Sonuç olarak kentlilik bilinci düzeyi ve kentli hakları farkındalığı düzeyi yüksek çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kent Kimliği, Kentleşme, Kentli Hakları, Kentlilik Bilinci

ABSTRACT

MS THESIS

URBAN AWARENESS AND URBAN RIGHTS: THE CASE OF BATMAN

Sultan AVCI

**BATMAN UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF POLITICAL SCIENCE AND INTERNATIONAL
RELATIONS**

Advisor: Assoc. Prof. PhD. Halil İbrahim AYDIN

2023, 141 Pages

Jury

**Doç. Dr. Halil İbrahim AYDIN
Doç. Dr. Fethiye Müge SAKAR
Doç. Dr. Nihal Şirin PINARCIOĞLU**

The city is a field of various explanations in which people form communities to gather, protect and use goods and services. Cities come together with the different life structures of the communities and form a cosmopolitan area where each value is closely linked to the other value. In this context, the city forms a unique and concentrated settlement system. In this settlement system, the urbanization process, urban culture and lack of urban awareness negatively affect the socio-cultural, socio-spatial and socio-economic structure of the city.

This is basically the concept of the city, and basic concepts such as urbanization, urban consciousness and urban rights from past to present are discussed. In this context, in order to create the framework, the concepts of the city, urbanization, urban consciousness and citizens' rights have been tried to be explained. "Urban Consciousness" in Batman: "City Consciousness" in Batman, by ensuring that the citizens reach the city where they will continue their social life with the goal of strengthening their ties with the place where they live, by staying in a positive sensitivity with the city and actively strengthening their social ties with the city with the awareness of help. and the importance given to "Rights of the Urban", and discusses these attitudes and wide-ranging analyzes of individuals living in the city. In this context, 617 questionnaires were applied to the people living in Batman, and a total of 585 questionnaires were evaluated. The data of the research were analyzed with the SPSS program, numerical aspects were obtained, and based on these aspects, urban awareness and urban rights savings were designed. As a result, the level of urban awareness and perception of urban rights is high.

Keywords: Urban Identity, Urbanization, Citizens' Rights, Urban Consciousness

ÖNSÖZ

“Kentlilik Bilinci ve Kentli Hakları: Batman İli Örneği” konulu araştırmamızın amacı Batman halkının ikamet ettikleri mekan ile olan bağlarını güçlendirecek yöntemler ile sosyal yaşamlarını devam ettirdikleri kentin farkına varmalarını sağlayarak kentli halka farkındalık yaratılacak süreçleri kentle pozitif bir hassasiyet içerisinde kalarak kentle olan sosyal bağlarını aktif bir biçimde aidiyet bilinci ile güçlendirerek yaşanabilirlik ve sürdürülebilirlik bağlamında “Kent Bilinci” ve “Kentli Hakları”nın önemini incelemektir. Tüm bu bilgiler ışığında çalışmanın amacı, kentlilik bilinci ve kentli haklarını Batman ili örneği üzerinde ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda, Batman halkının kentlerine karşı sorumlulukları, kentli hakları, kentlinin yerel haklarının neler olduğunu, kentli halka tanınan hakların kullanımı nasıl sağlandığı soruları çerçevesinde çalışmanın tamamlanması hedeflenmektedir.

Tez yazma süresince ailem başta olmak üzere manevi olarak birçok kişinin desteği oldu. Özellikle bilgi ve birikimi ile yol gösteren tezimin bir bütün olarak tüm aşamalarında ışık tutan, destekleri ile tezimin meydana gelmesinde büyük emeği olan danışman hocam Sayın Doç. Dr. Halil İbrahim Aydın’a teşekkürlerimi sunarım.

Tüm eğitim sürecim boyunca bana daima inanan hiçbir desteğini esirgemeyen aileme sonsuz teşekkür ederim. Bu zor ama keyifli tez yazma süresince beni her daim motive eden ve şahsım adına destek kaynağı olan eşime teşekkür ederim.

Sultan AVCI
BATMAN-2023

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ.....	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR	x
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
1. KENT KAVRAMI	3
1. 1. Kent Kavramı ve Tarihsel Arka Planı.....	3
1. 2. Kentlerin Ortaya Çıkışı	6
1. 3. Kentleşme Kavramı	9
1. 4. Kent ve Kent Kuramları.....	14
1. 4. 1. Kent Kuramı	15
1. 4. 2. Kent ve Sosyoloji Kuramı.....	16
1. 4. 3. Klasik Kuramcılar.....	16
1. 4. 3. 1. Karl Marx.....	16
1. 4. 3. 2. Friedrich Engels.....	17
1. 4. 3. 3. Weber.....	18
1. 4. 3. 4. Durkheim	19
1. 4. 4. Chicago Okulu-Ekolojik Kuram.....	20
1. 4. 5. Çağdaş Kent Kuramları	22
İKİNCİ BÖLÜM.....	24
2. KENTLİLİK BİLİNCİ.....	24
2.1. Kent Oluşumunda Kentlilik Bilinci Farkındalığı.....	24
2.2. Kentlileşme Kavramı	28
2.3. Kent Kimliği Kavramı	32
2.4. Kentli Hakları	35
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	40
3. BATMAN İLİ.....	40
3.1. Batman ili coğrafi konumu	40
3.2. Batman'ın kent olma süreci	41
3.3. Batman Kent Kültürü.....	45
3.4. Kentlilik Bilincinin Oluşması Sürecinde Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşlar	48
3.4.1. Batman Valiliği.....	49

3.4.2. Batman Belediyesi	50
3.4.3. Diğer Kurum ve Kuruluşlar	51
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	53
4.1. Literatür	53
4.1.1. Literatür değerlendirmesi.....	56
4.2. Araştırmanın Materyal ve Yöntemi	57
4.3. Araştırmanın amacı ve önemi	58
4.4. Sınırlılıklar	59
4.5. Veri toplama araçları	59
4.6. Evren ve Örneklem	60
4.7. Verilerin analizi	60
4.8. Bulgular	61
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	101
KAYNAKLAR	108
EKLER	120
EK 1 : Anket	120
EK-2: Etik Kurul İzni	128
ÖZGEÇMİŞ	130

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1: Katılımcıların Tanıtıcı Özelliklerine Göre Dağılımı (n=585).	61
Tablo 2: Katılımcıların Doğum Yerlerine Göre Dağılımı (n=585).	62
Tablo 3: Katılımcıların Batman’da İkamet Etme Sürelerine Göre Dağılımı (n=585). ..	63
Tablo 4: Katılımcıların Batman’a Göç Etme Nedenine Göre Dağılımı (n=585).....	63
Tablo 6: Batman İline Nereden Göç Ettiklerine Göre Dağılım (n=585).	64
Tablo 7: Kentsel Sorunların İletilmesinde Kullanılan Yöntemlerin Dağılımı (n=585 ...	65
Tablo 8: Batman İl Valisinin Adını Bilme Durumuna Göre Dağılım (n=585).....	65
Tablo 9: Katılımcıların Etkin Olarak Üye Olduğu Kuruluşlara Göre Dağılımı (n=585).	66
Tablo 10: Yerel katılım açısından kentlileşme düzeyinin dağılımı (n=585).	67
Tablo 11: Batman’da kentlilik bilinci ve kentsel farkındalık düzeyinin dağılımı (n=585).....	70
Tablo 12: Batman’da yaşanan sorunların dağılımı (n=585).....	76
Tablo 13: Kentte yaşamının ve kentli olmanın bir sonucu olan hakları biliyor musunuz? Sorusuna verilen yanıtların dağılımı (n=585).	78
Tablo 14: Batman kentinde kentsel hakların kullanımı anketinin maddelerinin dağılımı (n=585).....	81
Tablo 14: Batman kentinde kentsel hakların kullanımı anketinin maddelerinin dağılımı (n=585) devamı.....	82
Tablo 15: Batman’da kentli haklarının yansımaları anketinin maddelerinin dağılımı (n=585).....	85
Tablo 15: Batman’da kentli haklarının yansımaları anketinin maddelerinin dağılımı (n=585) devamı.....	86
Tablo 16: Kentin kültürel değerlerini oluşturan unsurlardan hangilerine katılım sağladınız? Sorusuna verilen yanıtların dağılımı (n=585).	89
Tablo 17: Cinsiyete göre Kentlilik bilinci düzeyi ve kentli haklarının Farklılık testi (t- testi)	91
Tablo 18: Cinsiyete göre Kentte yaşamının ve kentli olmanın bir sonucu olan hakları bilmenin Farklılık testi (t-testi)	91
Tablo 19: Cinsiyete göre Batman’da kentli haklarının yansımalarının Farklılık testi (t- testi)	92
Tablo 20: Kentlilik bilinci düzeyinin yaş grupları bazında karşılaştırılması	92
Tablo 21: Batman’da kentlilik bilinci ve kentsel farkındalık düzeyinin eğitim durumu grubu ile karşılaştırılması.....	93
Tablo 22: Batman’da kentlilik bilinci ve kentsel farkındalık düzeyinin gelir durumu grupları ile karşılaştırılması	94
Tablo 23: Kentte yaşamının ve kentli olmanın bir sonucu olan hakları bilme düzeyinin yaş grupları bazında karşılaştırılması	95
Tablo 24: Kentte yaşamının ve kentli olmanın bir sonucu olan hakları bilme düzeyinin eğitim durumu grupları bazında karşılaştırılması	96
Tablo 25: Kentte yaşamının ve kentli olmanın bir sonucu olan hakları bilme düzeyinin gelir durumu grupları bazında karşılaştırılması	97
Tablo 26: Kentli haklarının yansımaları düzeyinin yaş grupları bazında karşılaştırılması	98
Tablo 27: Kentli haklarının yansımaları düzeyinin eğitim durumu grupları bazında karşılaştırılması.....	99
Tablo 28: Kentli haklarının yansımaları düzeyinin Gelir Durumu grupları bazında karşılaştırılması.....	100

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simgeler

°C:	Santigrat derece
n:	Toplam veri sayısı
%:	Yüzde
$\bar{x}$:	Ortalama işareti
Km:	Kilo metre
Mm:	Milimetre
P:	Olasılık

Kısaltmalar

AFA:	Açıklayıcı Faktör Analizi
BM:	Birleşmiş Milletler
DFA:	Doğrulamalı Faktör Analizi
IULA:	Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği
MEB:	Milli Eğitim Bakanlığı
MÖ:	Milattan Önce
MTA:	Maden Tetkik ve Arama
TPAO:	Türkiye Petrolleri Anonim Ortakları
SPSS:	Sosyal Bilimler İstatistik programı
STK:	Sivil Toplum Kuruluşları
VED:	Varyans Eşitlik Değeri

GİRİŞ

Kent kavramı, tarihsel süreç içerisinde insanoğlunun yerleşik hayat tarzına geçişiyle beraber gün yüzüne çıkmıştır. Kent, tarihi eski yıllara uzanan ve tarihsel bir süreç içinde kendisinden her daim değişik yapıda, isim ve yapılardan söz ettiren bir kavram olarak gün yüzüne çıkmış bulunmaktadır. Kentler zaman içerisinde uygar medeniyetlerin ve kültürel değerlerin olduğu mekânlar olmuştur. Tarihsel süreç noktasında kentler kişinin hayatını, gelişimi etkileyen ve yaşam tarzını değiştiren en kritik etkenlerden biri olmuştur.

Kırsal kesimlerin zamanla azaldığı, kentsel merkezlerin ve kentli nüfusun ise yoğun bir biçimde artış gösterdiği içinde bulunduğumuz zaman diliminde kentler, her manada son derece kritik bir konuma sahiptirler. Geçmişten bu yana her daim bir değişim ve gelişim içerisinde olan insanın yerleşmeye başlaması ile beraber kentsel alanlarda yaşamına devam eden bireylerin, kente dair sosyal, kültürel ve duygusal ilgileri gündem olmuştur. Kentlerde yaşamlarını sürdüren insanların kente aidiyet duygusunu hissetmeleri ve kentle duygusal, sosyal, kültürel bağlar oluşturma gayreti içerisinde olmaları, kentlileşme sürecin gerçekleşmesinde büyük rol oynamaktadır. Konuya yaşadığımız ülke olan Türkiye bağlamında baktığımızda, sanayileşme ve fabrikalaşma ile birlikte ülkede yoğun bir iç göç yaşanmaya devam etmektedir. Kentlere doğru gerçekleşen hareketliliği kentin cezbedici yönü etkili olduğu kadar iletici yönü de etkili olmaktadır. Özellikle büyük kentlerin daha da gelişmesi ile bu sosyal hareketlilik, kentlerin niceliksel olarak hem sayısını hem de nüfuslarını yükseltmektedir.

Kent, bireylerin bir araya gelerek topluluk oluşturdukları, mal ve hizmetlerin farklılık göstermesi ile birlikte düşüncelerin de çeşitli yaygınlık gösterdiği ilişkiler alanıdır. Kentler, toplulukların farklı yaşam biçimleriyle bir araya gelmekle birlikte, her bir değer diğer değere sıkı bağlar ile bağlı olduğu kozmopolit bir alanı oluşturmaktadır. Bu bağlamda kent, kendine özgü değerleri söz konusu olan ve belli bir alanda yoğunlaşmış bir yerleşim sistemini oluşturmaktadır. Bu yerleşim sistemi içerisinde kentleşme ile birlikte kentlileşememe sürecinde kent kültürü ve kentlilik bilinci eksiklikleri kentin sosyo-kültürel, sosyo-mekansal ve sosyo-ekonomik yapısını olumsuz etkilemektedir.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde kent kavramı ve tarihsel arka planı, kentlerin ortaya çıkışı, kentleşme kavramı, kent ve kent kuramları gibi temel kavramlar ele alınmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde kentlilik bilinci, kent oluşumunda kentlilik bilinci farkındalığı, kentleşme kavramı, kent kimliği kavramı ve kentli hakları ile ilgili bilgiler incelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümde Batman İl'inin kent olma süreci, Batman kent kültürü, kentlilik bilincinin oluşması sürecinde faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Son bölümde ise araştırmanın genel anlamda sayısal veriler ile bir değerlendirmesi yapılmıştır. Toplanan verilerin SPSS ortamında analiz edilmesi ile elde edilen veriler tablolar haline getirilmiş olup, kişisel (sosyo-demografik) bilgiler, kentlileşme düzeyi, kentlilik bilinci ve kentsel farkındalık düzeyi, kentsel sorunların düzeyi, kentli haklarını bilme ve kullanma düzeyi başlıkları altında genel bir değerlendirmesi frekans ve yüzde dağılımı, aritmetik ortalama, Kruskal Wallis analizi Varyans analizi (ANOVA) ve t testi kullanılarak tablolar şeklinde yapılmıştır. Kentlilik bilinci ve kentli hakları farkındalıklarının arttırılmasına ilişkin politika önerileri sunularak çalışma sonlandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KENT KAVRAMI

1. 1. Kent Kavramı ve Tarihsel Arka Planı

Kent kavramı üzerinde yapılmış pek çok araştırma mevcuttur. Yapılan bu araştırmalar doğrultusunda ulaşılan ortak bir tanımlamaya ulaşmak oldukça güç olmaktadır. Kent kavramının geçmişten günümüze yapılmış tanımlar doğrultusunda her dönemde farklı anlamlara sahip olan dinamik ve değişken bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu doğrultuda mevzuat düzenlemelerinde ve literatür de her dönemde her ülke için kalıcı ve geçerli kabul edilebilecek bir tanıma ulaşmak imkânsız görülmektedir. Kent kavramının terminolojik anlamına bakıldığında zaman kent kavramı pek çok farklı dilde benzer anlamlar içermektedir. Bu durumda kent ve kentleşmenin tanımlanması, toplumsal olayların ve toplumun değerlendirilmesi bakımından oldukça önem arz etmektedir (Büyüksahin, 2018, s.3).

Kent kavramı incelendiğinde zaman; Orta Asya Türklerinde şehir kavramına karşılık kullanılmıştır. Soğdca'dan Türkçeye tercüme edilen 'kend' kavramı yaygın olarak kullanılmış ve birçok büyük şehir 'Yarkend', 'Taşkent' ve 'Semizkend' (Semerkand) gibi isimlerle anılmıştır. Eski Türklerde önceki zaman diliminde 'Balık' kelimesi bir şehir olgusunun temsili olarak kullanılmaktadır. Balık kavramı bugün kullanılan "Balçık" terimi ile yakın ilişki içerisinde. Aslında eski Türk şehirlerinin en önemli ve etkili unsuru olan muhafaza etme gayesi ile surlar balçıktan oluşturulmaktadır. Türkçe'de kullanılan şehir sözcüğü de Farsça 'da "şehr" kökenine uzanmaktadır (Kaya, 2017, s.4). Benzer anlamlar içeren kent kavramı anlam ilişkisi bakımından ilk olarak uygarlık kavramı ile paralel bir anlam ilişkisi oluşturmaktadır (Beyazıt, 2016, S.19).

Kent kelimesinin Arap dilinde karşılığı "medine" kavramı olarak karşımıza çıkmaktadır. "Medeni" kavramının Türkçe 'de ki karşılığı ise kentleşmiş, uygar ve kırsal yaşamdan kurtulmuş anlamında kullanılmaktadır. Kentli kavramının karşılığı "medeni" ve uygarlık kelimesinin karşılığı olarak ise "medeniyet" sözcüğü karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak terminolojik anlam çerçevesi bağlamında kent sözcüğünün Latince'de, "civitas" olarak kabul edilen kent kelimesinden "civilized" olan kentli ve

“civilization” olan uygarlık sözcüğü türediğini belirtmek mümkündür (Kaypak ve Gündüz, 2018, s.15).

Kent kavramının terminolojik açıklamasında da belirtildiği üzere, kent kavramı ve uygarlık kavramı arasındaki anlamsal yakın ilişkinin süreçte kentli kişinin beraberinde de uygar kişi olduğu hipotezi ortaya konulmaktadır (Beyazıt, 2016, s.19). Kent aynı zamanda, insanların yaşam şekillerini, birbirlerini etkileme yapılarının alandaki simetrisi olarak da ifade edilebilmektedir. İnsanlık tarihi süresince uygarlık, kentle ilintili bir olgu şeklinde gelişim göstermiştir (Şan, 2010, s.9).

Tarih boyunca kentler, insanların farklı ihtiyaçlarının ürünü olarak daimi bir şekilde gelişmeye devam etmiştir. Bu gelişim sürecinde medeniyet birikimi ile birlikte insanlık tarihinin geleceğini şekillendirecek en önemli unsurlardan birini oluşturmuş ve insanlık tarihinin birikiminin gelecek nesillere aktarılmasının da taşıyıcısı olmuştur. Uygarlık bu geniş zaman periyodunda karşılaşılan deneyim ve keşiflerin bir araya gelmesiyle biçimlenmiştir. Bu şekilde ki periyotlarda yeni arayışlar ve yeni çözümlerin etkisiyle ani ve hızlı değişimler meydana gelmiştir. İnsanlık tarihinin görece erken tarihlerdeki bu hızlı ve ani değişimlerin uzun yıllar sürdüğünü belirtmek mümkündür (Yılmaz ve Çitçi, 2011, s.264).

Dolayısıyla Kentler, yeni oluşan toplumların ve toplumsal değişmelerin özelliklerini içinde barındırır. Oluşan yeni kent merkezlerinin ortaya çıkması, yeni üretim ilişkileriyle şekillenen bu merkezlerin yaşam stillerinin göstergesi olmasına olanak sağlamıştır (Beyazıt, 2016, s.20). Castells, kenti kolektif tüketimin yoğunlaştığı ve işgücünün yeniden üretiminin mekânsal alanı olması ile birlikte ortak tüketim mekânı olarak tanımlamıştır (Castells, 1977, s.461).

Tönnies ise kenti cemaat ve cemiyet kavramlarından yola çıkarak açıklık kazandırmıştır (Aydoğan, 2000, s.202-203). Durkheim’da bu kavramsallaştırma yerini başka bir kavramsallaşma olan mekanik ve organik dayanışmaya bırakmaktadır. Basit cemiyetlerde mekanik dayanışma, karmaşık cemiyetlerde ise organik dayanışma temel oluşturmaktadır. Basit cemiyetler köyü, karmaşık cemiyetler ise kenti ifade etmektedir. Mekanik dayanışmaya dayalı basit cemiyetler, kendi kendilerine yeten ve fertler arasında iş bölümü ve uzmanlaşmanın ortaya çıkmadığını belirtecek kadar az cemiyetlerdir. Söz konusu cemiyetlerde dayanışma fertlerin aynı düşünce ve inanç yapısına sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Toplumsal bütünlük ise aynı örf ve adet aynı dini inanç unsurlarından ve tehlikeli değerlerden oluşmaktadır (Topal, 2004, s.278-279).

Lefebvre ise kenti, sadece yapıli bir çevreden meydana gelmeden, özünde kapitalist bir gelişmenin öznesi olarak tanımlamaktadır (Lefebvre, 1972, s.44). Max Weber kenti en yalın haliyle birbirinden ayrı ama birbirine yakın evler topluluğunun toplandığı bir yerleşim biriminin yanında, kendisinin sahip olduğu toprağa dayalı mülkiyeti olan gelir ve giderlerden meydana gelen bir bütçesiyle birlikte ekonomi birliğine dayalı bir birim olarak tanımlamaktadır (Weber, 1958, s.66-67).

Diğer kent tanımlarında ise, toplum bilimsel ölçütler kullanılmaktadır. Amerikan toplum bilimcilerinden Queen ve Carpenter, kenti tanımlarken konumuna ve zamanına göre geniş kabul edilecek şekilde toplanmış ve bazı ayırt edici özellikleri bulunan insanlar ve unsurlar topluluğu şeklinde tanımlamaktadır. Sosyolog Louis Wirth'e göre, "Kentler, sosyal olarak farklı bireyler tarafından oluşturulan dinamik, büyük, yoğun nüfuslu, sürekli yerleşik alanlardır." (Keleş, 1993, s.75).

Marx, kır-kent karşıtlığı bağlamında, kapitalist üretim şekillerinin yer aldığı, çoklu mülkiyet ilişkilerinin ve sınıfların yer aldığı, sınıf savaşlarının yaşandığı, kapitalizmin ortaya çıkardığı bir evre olarak tanımlarken bu manada sınıf çelişkilerinin rijitleştiği ve sınıf şuurunun gelişerek son safhaya dnşmede ana parametre olarak kabul etmektedir (Okan, 2011, s.307).

Kentlere kimlik açısından yaklaşırken yapılan tanımlamalar çoğunlukla kent olmayan öteki yerleşim alanlarından farklılaşma durumu ortaya çıkmaktadır. Ancak tanımlar dikkate alındığında kent kavramının iki boyutundan birini idari ve demografik yapı, diğer boyutunu ise sosyo ekonomik ve sosyo kültürel boyut oluşurmaktadır (Beyazıt, 2016, s.21). Demografik ve idari olarak kent, belli bir nüfusa sahip yerleşim yeri olarak kabul edilmektedir. Kent, sosyo-ekonomik bakımdan tarım dışı üretim geçerli olduğu, nüfusun az bir kısmının tarımla meşgul olduğu gerek tarımsal gerekse de tarım dışı üretim dağıtıldığı ve yönetildiği bir yerleşim alanı şeklinde ifade edilebilmektedir (Belli ve Aydın, 2017, s.424).

Genel olarak "Kentın tanımı nedir?" sorusunun birçok farklı yanıtının olduğu ortaya çıkmaktadır. Kentin diğer bir tanımı dikkate alındığında tarihsel süreklilik içinde farklı tarihsel dönemlerden gelen fiziksel, sosyal ve kültürel hiyerarşilerin birikimi sonucunda ortaya çıkan fiziksel, mekansal ve sosyal evre olarak tanımlanabilir. İfade edilen başka bir tanıma göre ise kent; belirli bir nüfus yoğunluğuna erişmiş ve mekân üzerine yapılaşmış, sosyal, kültürel, ekonomik, yönetsel ve teknolojik olarak örgütlenmiştir. Kent kırsal alanlardan farklılaşan kent bilincinin oluştuğu, temel kentsel hizmetlerin yerleşik ve bütünleşik bir yerleşim biçimini oluşurmaktadır. Bununla

birlikte, devamlı toplumsal gelişme sürecinde barınma, yerleşme, seyahat, çalışma, eğlence ve dinlenme gibi toplumsal ihtiyaçların karşılandığı, çok az sayıda insanın tarımsal faaliyetlerde bulunduğu, köylere bakarak nüfus bakımından daha yoğunlaşmış olan yerleşme alanı olarak tanımlanmıştır (Baysal, 2017, s.6).

Kent, farklı tarihsel dönemlerden gelen fiziksel, sosyal ve kültürel katmanların üst üste binmesiyle oluşan fiziksel, mekansal ve sosyal bir çevredir. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere kent, salt fiziksel bir mekan olmayıp, toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik değerlerini içinde barındırır ve bu değerlerin fiziksel mekanda da bir göstergesini oluşturmaktadır (Sağsöz ve Al, 2013, s.93).

Bu tanımlamalar sonucunda kenti, tarım dışı üretimin yapıldığı, tüm üretimin kontrol altına alındığı, dağıtım koordinasyonunun sağlandığı, bazı teknolojik unsurlarının kullanıldığı, nüfusun belli bir büyüklük ve yoğunluğa ulaştığı, farklılık ve bütünleşme unsurlarının mevcut olup, toplum içinde yaşayan insanların birikimi ile oluşan kentler, gelişme ve uygarlık merkezleri olarak günümüze kadar evrilmiş ve zaman içinde farklı özelliklere sahip olduğu bilinmektedir (Yıldırım, 2004, s.10-11).

1. 2. Kentlerin Ortaya Çıkışı

Kentlerin ortaya çıkışı köken olarak, büyümesi, gelişmesi ve yayılması tarihsel süreçlerle tanımlanıp açıklanmıştır. Bu doğrultuda tarihsel tanımlar tarihçilerle, toplumbilimcilere genellikle belirtilen sorulara cevap aramaya yönlendirmiştir: Kent kavramı hangi durum ve şartlar altında, ne zaman ve nerede ortaya çıktı? Kentin tarihsel süreci nasıl olmuştur? Bir dönemin ya da bir bölgenin tarihine nasıl bir katkı sunmuştur? Bir bölgenin veya bir dönemin tarihine nasıl bir katkı sunmuştur? Tarihçiler ve sosyologlar için kentlerin kökenini ve gelişimini net bir şekilde aydınlatmak ve açıklamak zordur. Kentlerin ortaya çıkışına uygarlıkların meydana çıkışı olarak bakılmaktadır. Antik dönemlerdeki kentlerin büyüklüklerine ilişkin yeterli bilgi olmamakla beraber, Milattan önce 6. yüzyılda Babil'in 350 bin ve iki yüzyıl sonra da Syracuse'ün 400 bin nüfusa sahip olduğu bilinmektedir. Antik çağın en büyük kentini 1.5 milyon nüfusa sahip Roma oluşturmaktadır (Keleş, 1993, s.20). Her kentin kendine has tarihi olmakla birlikte, insanlığın tarihi de önemli ölçüde kentsel yaşamı ve kentlerin tarihini oluşturmaktadır (Gürsoy, 2013, s.32).

Kentlerin ortaya çıkışıyla ilgili farklı görüşler doğmuştur. Bu görüşler doğrultusunda, toprağın değeri ve iklim şartları büyük önem arz etmektedir. Söz konusu

görüŖe göre, sulama kaynakları ile beraber tarımın gelişmesi ve artı ürünün elde edilmesi ile birlikte kentler gün yüzüne çıkmıştır (Acungil, 2012, s.11).

İnsanlık tarihinin gelişiminde bir yerleşim biçimi olarak kentlerin İlk Çağ'a kadar uzandığı bilinmektedir. Bu dönemde kentler çoğunlukla nehir ve göllerin kıyılarına inşa edildi. Bunun sebebi ise bu alanların tarıma uygun olmasıdır. Fırat ve Dicle nehirlerinin geliştirdiği Mezopotamya ile Nil'in hayat verdiği Mısır'ın ilk kentsel yerleşim yerleri olması tesadüf değildir (Gürsoy, 2013, s.32). İlk kentlerin ise Mezopotamya'da sulama kaynaklarının gelişmesi ile tarımın başlamasından sonra ortaya çıktığı bilinmektedir (Görün ve Kara, 2017, s.395). Kent tarihi, toplumbilimcilerinin sunduğu verilere göre ilk kent M.Ö. 3000-5000 dönemleri içerisinde Mezopotamya ile Nil, İndus ve Sarı Irmak vadilerinde ortaya çıkmıştır. Bu alandaki üretken topraklardan çıkan ürünlerin yetiştirilerek, daha sonra bunların toplanması ve elde kalanının fazla hasılatın değış-tokuş yapılması ile işlemleri organize etmek ve yürütmek amacıyla ortaya çıktığı ifade edilmektedir (Yıldırım, 2016, s.54).

İlk şehirler doğudaki tarım alanlarında ortaya çıktı. Ancak fazla tarıma el konulan idari merkezler değillerdir. İlk şehirler, kendi üretken ve üretken kapasitelerine sahip, tarım dışı ekonomik faaliyetlerin merkezleri olarak ortaya çıkmaktadır. Şehirler, tarım dışı üretim faaliyetleri olarak sanayi faaliyetlerin merkezleri oldukları gibi, üretimlerini sürdürmek için gerekli olan hammaddeleri ithal eden ve karşılığında tarım ürünleri ve mamulleri ihraç eden ticaret merkezleri olarak da gelişmiştir (Tuna, 2013, s.214).

Tarih bilimciler tarafından çok gerçekçi olduğu düşünölmeyen diğeri bir görüşe göre kentler, kırdan önce var olmuştur. Jane Jacobs'a göre kentler farklı bir sektörel yapı olan avcı grupları ticareti ile ortaya çıkmıştır. Taze hayvan ticaretinin, av hayvanı ticaretine göre daha avantajlı olduğu kabul edilmiştir. Bu nedenle hayvanın beslenme imkanlarının geliştirilmesi, hayvanlara yem teminini önemli hale getirmiştir. Hayvanların düzenli beslenmesi zorunluluğu tarımın ortaya çıkışını sağlamış ve böylece tarım kentsel hayatın temel bir ihtiyacı olarak gelişmiştir (Acungil, 2012, s.11-12).

Birçok bilgin ilk kentleri Roma ve Yunan kentleri olarak kabul etmektedir. Roma- Yunan kentlerinin anıtsallığı görüşüne yakın duran kent bilimciler, daha eski kentlere pek ilgi göstermediler. Ancak genel olarak ilk kentlerin Mezopotamya, Meso-Amerika'da ve Nil, İndus ve Sarı ırmak nehirleri boyunca ortaya çıktığı görüşü kabul edilmektedir (Kaya, 2017, s.7).

Dünyanın farklı uygar bölgelerinde doğan kent yaşamı, tarihsel ve toplumsal şartlar bakımından ortak öğeler göstermekle birlikte farklılıkları da içinde taşıyan bir yapının ifadesidir. Farklı anlamlar taşıyan bu yerleşim yerlerine verilen tanımlamalarda da bu durum söz konusu olmaktadır. Bu bağlamda kent, uygarlık manasında, Yunan dilinde “polis”, Fransız dilinde “cite”, Arap dilinde “Medine”, Almanya ve Saksonya’dan İskandinavya’ya kale ya da oturma alanı anlamında “burgh” ya da “borough”, Latin dilinde ise “yurttaşlık” manasında “urbs” ve civitas olarak adlandırılmıştır (Yılmaz ve Çiftçi, 2011, s.254)

Doğuda ve batıda farklı yöntemlerle kentlerin ortaya çıkması üretim biçimiyle doğrudan bağlantılıdır. Bu durum, kentin sadece ortaya çıkış sürecini değil, gelişim ve değişim aşamasını da etkilemiştir. Orta çağın ilk dönemlerinde yaşanan feodal toplum yapısından kaynaklanan siyasi, ekonomik istikrarsızlıklardan dolayı kentler zayıflamıştır. Geçmişten bu yana tarihsel süreç içerisinde zanaat ve ticaretin değer kazanması ile birlikte kentler dünyada yeniden gelişme göstermeye başlamışlardır (Çan, 2013, s.3).

İlk olarak kentin kökeninin tarımsal üretimden elde edilen artı ürüne dayandığı iddia edilen kuramlar dikkate alındığında, iklim şartlarının ve toprağın verimlilik şartlarının daha iyi olduğu dönemlerde ihtiyaç fazlası olarak elde edilen ürün kentin ilk olarak oluşmasına olanak sağlayan durumu oluşturmaktadır (Acar, 2021, s.17-18). Artı ürünün muhafaza edildiği ilk mekânlar tapınaklardı. Bu ürünü korumak ve muhafaza etmek için bir milis gücün oluşturulması gerekiyordu. Üretim sağlamadan, üretimden pay alan bir grup olarak doğan milis güce din adamlarının da dahil olması ile artı ürünün muhafaza edilmesiyle bir yönetim biçimi gün yüzüne çıkmaktadır (Kaya,2017, s.8). Bununla birlikte kentlerin tarihsel süreci irdelendiğinde, son yıllardaki ifadesiyle sanayi devrimi sonrasında modern kentin ortaya çıktığı görülmektedir (Çan, 2013, s.3-4).

Binlerce yıldır varlığını muhafaza eden kentler, sanayi Devrimi'ne giden süreçte ekonomik ve sosyal varlıklarını ortaya koyamamışlar ve kentlerin var olmasına rağmen tarım toplumları olma yönünü korumuşlardır. Sanayi devrimiyle birlikte gelişen süreç kentleri sosyo-ekonomik olarak kritik bir noktaya getirmiştir (Sümer, 2014, s.164).Günümüz modern kentleri, 18. yüzyılda Sanayi Devrimi ile başlayan sanayileşmeye bağlı olarak meydana çıkmışlardır. Kentler artık günümüzde ekonomik, kültürel, sosyal ve politik yapılarıyla ön plana çıkan birimlerdir. Öte taraftan, teknolojik

- ekonomik; diğer taraftan, politik- ideolojik esasa dayalı olarak toplumsal ve kültürel unsuru tekrardan şekillendirerek kentleşmeyi hızlandırmıştır (Kaypak, 2013, s.80-81).

Kentlerin yerleşim yeri olarak ilk ne zaman ve nerede ortaya çıktığı günümüzde hala tartışılan konular arasında yer almaktadır. Eski dönemlerde kentlerin oluşabilmesi için en önemli şart; kentin kapsamlı ölçüde bağımlı bir topluluğun ortaya çıkmasına olanak sağlamasıdır (Acungil, 2012, s.10-11). Çeşitli sebeplerden dolayı kentlerin oluşumunu ve gelişimini net bir şekilde anlatmak güç bir durumu oluşturmaktadır. İlk olarak, antik kent buluntularının çoğu arkeolojik niteliktedir ve çoğu da tamamlanmamıştır. Ayrıca kentler her tarihsel dönemde ve her ülkede eşit olarak incelenmemektedir (Hatt ve Reiss, 2002, s.27). İkinci olarak, kent kavramına getirilen tanımlamalar bütün zamanlardaki, bütün coğrafyalardaki, bütün kültür ve inançlardaki kentleri ifade etmeye yeterli gelmemektedir (Uğurlu, 2010, s.27). Bu sebepten ötürü kentlerin ortaya çıkışı ile ilgili kesin bir açıklamanın yapılması doğru olmamaktadır.

1. 3. Kentleşme Kavramı

Kentleşme genellikle uygarlığın başlangıcı olarak kabul edilir. Kentleşmenin başlangıcı, insanlık tarihindeki avcı-toplayıcı süreçlerden yerleşik hayata geçişe kadar olan dönemi kapsamaktadır. Bu bağlamda da kentlerin doğuşu uygarlıkların doğuşu ile eş tutulmaktadır. Bu sebeple kentleşme net ve somut bir tarihle ifade edilecek bir başlangıcı yoktur. Bu duruma karşın araştırmacılar, kentleşmenin ortaya çıkması konusundaki belirsizliği bertaraf edebilmek için ve bir netliğe kavuşturmak adına toplumların avcılık ve toplayıcılıktan tarımsal faaliyetler ile yerleşik hayata geçmesini hem uygarlığın hem de kentleşmenin başlangıcı olarak kabul etmektedirler (Es ve Ateş, 2004, s.206).

Aslında uygarlık koordineli bir toplumsal yaşam olarak ifade edildiğinde yaşamını yoğun olarak kentte gözlemlemek mümkün hale gelmektedir. Kentleşme, değişim ve süreçlerle gelişen bir kavramdır. Mısır, Mezopotamya, Yunanistan ve Ege Adaları'nda, Antikçağda gelişen uygarlıkların kentlerinin belirli bir plan dahilinde yapıldıklarına dair kanıtlar vardır. Bunlardan bazıları Milet, Efes, Irakria, Priene, Bergama'dır (Talu, 2017, s.36).

Kentleşme sürecinin, insanlık tarihi kadar eski değilse de çok radikal tarihsel bir gelişimi vardır. Toplumların yerleşik hayata geçiş dönemlerinde, yaşamlarını devam ettirebilmek için birtakım temel yaşam şartlarına gereksinim duymuşlardır. Bu şartlar

toplum arasında birlik ve beraberliğin nasıl elde edilebileceğini ve ortak bir yaşam alanında kümülatif gruplar ile nasıl yaşanabileceğini kapsıyordu. Bu yönde birtakım yaşam standartları oluşturdular. Bu yaşam standartları ile tarih boyunca bir arada yaşamamanın şartlarını inşa ederek kentleşme sürecini başlattılar (Orak, 2020, s. 4). Uğurlu'nun aktarımına göre, ürün fazlası ve Hidrolik toplum bağlamında, toprak ve iklim koşulları değer kazanmaktadır. İklim ve toprak şartlarının uygun olduğu noktalarda ürün fazlası ortaya çıkmaktadır. Fazla ürünün, üretenden daha fazla bir nüfusu barındırmada, dağıtımında ve kayıt altına alınmasında sosyal tabakalaşmayı takiben de kentleşme gün yüzüne çıkmaktadır (Uğurlu, 2010, s.29).

Kentleşme ile ilgili birçok tanım mevcuttur: Farklı sebeplerle kırsal kesimlere doğru gerçekleşen göç sonucunda, diğer yandan var olan kentlerin nüfus ve alanlarının büyüüp gelişmesi, öte yandan da küçük yerleşim alanlarının (köy, kasaba, vb.) zamanla gelişmesi neticesinde kente dönüşüp, var olan kent sayısının artış göstermesidir (Kaya, 2017, s.42). Kentleşme, nüfusun tarım dışında kalan alanlara, sanayi ve karma iş örgütlerinin var olduğu kentlere akması neticesinde ortaya çıkan, neden ve sonuç olma niteliğine sahip iki yönlü sosyal bir durumdur (Kızıroğlu, 2013, s.569). Kentleşme, belirli bir zaman ve yerdeki kent şeklinde kabul edilen bir yerleşimin yoğunlaşma hızını veya nüfusun oranını tanımlar. Ancak kentleşmeyi sadece bir nüfus yoğunlaşması veya yaygın olduğu üzere tarım dışında kalan üretimin yapıldığı alan olarak tanımlamak yeterli olmayacaktır (Kurşun, 2021, s.24).

Kentleşme, yerleşim alanlarının kentlere dönüşmesidir. Kentleşme ile birlikte kentlerin ortaya çıkış, gelişim ve değişim süreci açıklık kazanmaktadır (Kaypak, 2013, s.81). Kent sosyolojisi literatüründe kentleşme dar ve geniş olmak üzere iki şekilde ifade edilmektedir. Dar anlamda kentleşme, kent sayısındaki ve kentlerde yaşayan nüfustaki artışı ifade etmektedir. Bu bir demografik açıklamadır. Odak noktası, doğumlar ve ölümler arasındaki farklar ile köylerden ve kasabalardan göçün boyutu ve kentlerdeki nüfus artışıdır (Koyuncu, 2011, s.32). Kentleşme ise en geniş anlamıyla, sanayileşme ve ekonomik gelişme ile birlikte kent sayısında artışın sağlanması ve günümüz kentlerin büyümesi sonucunu meydana getiren, toplum yapısında, artan oranda iş bölümü ve uzmanlaşma doğuran, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere has değişikliklere sebep olan bir nüfus birikim sürecini oluşturmaktadır (Negiz, 2017, s.163).

Kent olgusu, merkezi bir yerleşimin iktisadi, siyasal, yasal ve toplumsal özelliklerine açıklık kazandırırken, kentleşme bu değişim sürecini daha genel bir

biçimde ifade etmektedir. Kentleşme, şehir olarak kabul edilen yerleşik bir birimde, nüfus artışına bağlı olarak sosyo-ekonomik yapıdaki değişikliklerin belirli bir süre içinde belirlenmesi süreci olarak tanımlanmaktadır (Gökkulu, 2010, s.213).

Kentleşme, iki farklı ucu ve yöne sahip olan bir yoğunlaşma, çözülme durumudur. İki sınırdan birisi kırı oluşturmakta, diğerini de kent oluşturmaktadır. Çözülme durumu kırdan gerçekleşmektedir. Yoğunlaşma durumu da kentte meydana gelmektedir. Yoğunlaşmanın ve çözülmenin niteliklerine uygun ve bunlara bağımlı şekilde, akım da kır ve kent arasında gerçekleşmektedir. Bu üç durum, yani "kırdan çözülme", "kente yoğunlaşma" ve "kır ile kent arasındaki akım" bir bütünün parçasını oluşturmaktadır. Birbirlerinden ayrı olarak düşünülmemelidir. Bütünün parçaları olarak kabul edilen bu unsurlar birbirlerine bağlı bir şekilde süreç içindeki işleyiş biçimini, bir ülkedeki kentleşme sürecinin işleyiş şeklini oluşturmaktadır (Esen, 2008, s.35). Kentleşme sadece kırsal alandan kentsel alana doğru bir göç süreci olarak kalmamakla birlikte, aynı zamanda kentte yaşayan insanların uymak zorunda oldukları yeni değer ve normlar, ortak davranış biçimleri ve tutumları da ortaya koymaktadır. Bu bağlamda kentleşmenin bir yaşam şekli olarak kabul edildiğine dikkat çekilmekte ve kentlerin gelişmesi ile birlikte, yeni kentsel değerlerin ortaya çıkışını vurgular (Yıldırım, 2016, s.56-57). Kentleşmenin türü, biçimi ve yönü her ne olsa da toplumdaki yapısal değişimlerin bir unsuru olarak ifade edilebilir. Yani; Kentleşme, kent nüfusunun ve kent sayısının artışı olarak kabul edilebilir (Çakmaktepe, 2020, s.6).

Kentleşme, kabul edilen duruma karşın, kırdan kente doğru gerçekleşen nüfus göçünü ifade eden, sadece bir nüfus hareketi değildir. Kentleşme aslında, sürekli bir gelişme, modernleşme, büyüme gibi dinamik bir süreci anlatmaktadır (Çelikyay ve Karlı, 2020, s.33). Kentleşme unsuruna ilişkin kaynaklarda, kentleşmenin unsurlarını; köyden kente göç, kentlerin nüfusu ve mekânsal gelişmeleri; sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel ve sosyo-davranışsal yaşam biçimlerinde görülen değişimlerin oluşturduğu durumu üzerine durulmaktadır. Nitekim kentleşmenin temel unsurunu değişim sürecinin kendisi oluşturmaktadır. Bu sürecin genelini; tarım sektöründeki değişimler, işgücünün tarım sektöründen sanayi sektörüne doğru geçmesi, kentlerin nüfus ve mekân açısından büyüme ve gelişmeleri; bunlara şart olarak insan davranışlarındaki değişimleri, bakış açısı ve düşüncelerin farklılık göstermesi oluşturmaktadır (Yılmaz ve Çiftçi, 2011, s.255).

Kentleşme; kentsel yaşam şekillerinin değişimi ve gelişimi olarak da ifade edilebilir. Diğer bir husus olarak kentleşme; belirli ve dar bir mekana ikame etmiş insan

grubu, kompleks ilişkiler ağı, ortaya çıkan fiziksel ve sosyal oluşumlar ya da değişik iş kollarının meydana gelmesiyle bu alana has yeni bir kültürel farklılığın meydana gelmesi olarak da ifade edilebilir (Orak, 2020, s.4).

Kentler tarihsel ve toplumsal değerler bakımından genel bir yerleşim türü oluşturmaya karşın, farklı unsurları da içeren bir yapıyı barındırmaktadır. Sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel değişimlere bağlı olarak kent kavramının içeriği de değişmiştir. Sosyo-ekonomik değişim de bu değişim süreci insan davranışları açısından evrilmiş ve kentleşme kavramının ortaya çıkmasına katkı sağlamıştır. Bununla birlikte Sanayi Devrimi, kentleşmenin gerçek anlamını ve son şeklini aldığı bir dönemi başlatmıştır (Yılmaz ve Çiftçi, 2011, s.1). Sanayi devrimiyle gelişen süreçte kentlerin büyümesi ve geniş endüstri merkezleri halini alması, dinamik ve hızlı bir kentleşmeyi meydana çıkarmıştır (Esen, 2008, s.1). Çünkü orta çağdaki feodal toplumda buharın büyük makinelerde kullanılmasıyla birlikte üretim şeklindeki değişikliklerle toplumun yapısında meydana gelen değişim, dönüşüm ve çözülme sonucunda kırsal mekânlardan büyük fabrikaların inşa edildiği şehirlere doğru bir göç dalgası gerçekleşmiştir. Söz konusu bu göçlerle beraber Avrupa’da belirli bir döneme kadar görülmeyen oranda bir nüfus hareketi gerçekleşerek bu hareket kentlere doğru gerçekleşmiştir. Bu göç hareketleriyle birlikte de kentleşme ortaya çıkmıştır (Yıldırım, 2016, s.56).

Günümüzde modern kentleşme süreci, 18. yüzyılın sonlarında ortaya çıkmaya başlamış Sanayi Devrimi’ne kadar olan sürece dayanmaktadır. Ekonomik, kültürel, teknolojik ve ideolojik boyutlarıyla sosyal ve kültürel değerler üzerinde belirleyici bir yapıya sahip olan Sanayi Devrimi ile birlikte bunun sonucunda geleneksel toplumlardan farklı olarak, yeni üretim ve tüketim ilişkilerini ortaya çıkaran Sanayi toplumları, genel olarak bilim, sanat, medeniyet ve rasyonel ilerleme ile bütünleşmiş olan kentleri ve kentleşmeyi ifade etmektedir. Sanayi devrimi ile birlikte kentler ve kentleşme anlayışı üzerinde büyük bir değişim meydana gelmekle birlikte bunun sonucunda kent ile ilgili bütün unsurlar dönüşüme uğramıştır (Alptekin, 2019, s.80).

18.yüzyılın sonu 19.yüzyılın başlarına doğru gelişen tarihsel süreçte endüstri devrimi, kentleşmede yeni bir süreci başlatmıştır. Sanayi kenti yalnızca tarım harici üretimi arttırması sonucu oluşmamıştır. Bunun dışında tarımda tarımsal yapının çözülmeye başlaması ile birlikte, köylülerin kente doğru göçü gerçekleştirmeye başlaması kentlerin nüfus oranını ve kent sayısını arttırmıştır. Sanayi devrimi ile birlikte meydana gelen kentsel değerler dünya geneline yayılmış ve kent hayatı egemen yaşam şekli olmaya doğru ilerlemektedir. Yani gelişen yenedünya düzeni giderek

kentselleşmektedir (Aydoğdu, 2013, s.22). Kentleşme sanayi toplumlarının bir ürünü olmakla birlikte sanayileşme unsuru da kentlerin bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentleşme ve sanayileşme birbirlerini takip ederek üreten ve gelişen olgulardır. Yani kentleşme unsuru toplumsal değişme ve gelişmenin hem sebebi hem de bir sonucudur (Kaya, 2017, s.43).

Kentlerin tarihsel ve yapısal gelişim ve değişimleri gibi, kentleşme süreci de bazı farklılıklar içermektedir. Örneğin, Batı toplumlarında kentleşme unsuru, sanayileşme sürecine bağlı olarak gelişirken, Doğu toplumlarında ve gelişmekte olan ülkelerde kentleşmenin esas etkenini sanayileşme oluşturmamaktadır. Ancak gelişmekte olan doğu toplumlarında ise kentleşme, şehirlerin taşıyamayacağı bir nüfus akımı ile birlikte bir tehlike ile karşı karşıya kalması anlamına gelmektedir (Çelik, 2012, s.299).

19. yüzyıldan günümüze kadar gelişen süreçte, dünyadaki ülkeleri tesiri altına alan kentleşme, özellikle II. Dünya Savaşı'nın ardından, Türkiye'yi de etkilemiştir. Fakat Türkiye'deki kentleşmeye bakıldığında, gelişmiş ülkelerdeki kentleşme sürecinden farklı olarak, tamamen azgelişmiş ülkelere ait özelliklere sahipliğini korumaktadır. Ancak Türkiye'de sanayileşmeye bağlı olarak gelişmeyen kentleşme, köyden kente göçü gerçekleştiren grupların kentteki istihdamında sanayi dışında kalan sektörlerin ağırlık kazanmaları ve biçimsel olmayan bir sektörün meydana gelmesine neden olmuştur (Yıldırım, 2004, s.24). Gelişmekte olan ülkeler arasında yer alan Türkiye kentleşme bakımından incelendiğinde; sanayileşmedeki gelişimi ile kentleşme süreci arasında doğrusal bir bağlantı kurmak oldukça zor olmaktadır. Sanayileşmiş toplumları ilke edinen ancak kentleşme sürecinde sanayileşmesinin etkisi yetersiz olan Türkiye, bir kısım sanayi öncesi, bir kısımda sanayi şehri niteliklerini taşıyan karma kent özelliklerine sahiptir (Kurşun, 2021, s.27).

Son yüzyılda batıda kentler, sanayileşme ile birlikte büyürken, Türkiye gibi sanayileşme sürecine geç kalmış ülkelerde kentler sanayileşmeden daha hızlı bir gelişme sürecine dahil olmuş ve bunun neticesinde da gelen nüfusun kentsel gereksinimlerinin karşılanamadığı, plansız ve kontrolsüz bir kent büyümesi meydana gelmiştir (Kaya, 2017, s.13). Türkiye'deki kentleşme unsurunu, Batı'daki "kent blokları" tarzının yerine "köy blokları" biçiminde değerlendirmek mümkündür. Köy blokları şekli ile Türkiye'deki kentleşmenin sanayileşmeye bağlı kalmadığı, gecekondulaşmanın beraberinde hareket ettiği plansızlık ve çevre zararı ile meydana geldiğini belirterek bu durumun da köy kültürü ile kent kültürünün birlikte yaşadığı bir tür kentsiz kentleşmeye sebep olduğu görülmektedir (Kurşun, 2021, s.27).

Türkiye’de 1950’den önce çok yavaş ilerleyen kentleşme durumu, 1950 yılından sonra kırsal alandan kentsel alana doğru gerçekleşen göçler sebebiyle hız kazanmıştır. Bununla beraber, 1980’lere değin olan süreç irdelendiğinde, kentsel nüfus artışının genel anlamda sanayi kentlerinde yüksek olmuştur. İstanbul, Batman, Kırıkkale, Adana ve çevresi, Karabük, Ereğli gibi merkezler 1950-1980 yılları arasında nüfusları hızla artan merkezlerden yalnızca bazılarıdır (Işık, 2005, s.58). Türkiye’deki durumun yanı sıra çalışmanın da konusu olan Batman ilinin tahlil edilmesi önem arz etmektedir.

Batman’da kentleşme sürecinin başlangıç noktası olarak, TPAO (Türkiye Petrol Anonim Ortaklığı) sitesi ve çevresinde inşa edilen konutlara yerleşen öncü nüfusa dayandığı görülmektedir (Türk, 2020, s.234). Batman’da kentleşme sürecinin Batman’da petrolün bulunması ile başladığını söylemek mümkündür.

Raman Dağı’nda petrol keşfedilmeden önce bölgedeki tek yerleşim alanı 319 nüfuslu İluh bucağıdır. Batman; petrolün ortaya çıkmasından sonra Türkiye’de tek, dünyada ise altın madeninin bulunması üzerine gelişen California gibi son derece hızlı bir kentleşme sürecine dahil olmuştur. Petrolün bulunması, İluh bucağı yakınlarına demiryolu istasyonunun inşa edilmesi, istasyonun tam karşı tarafına rafinerinin inşa edilmesi sonucunda bugün kent merkezi bir büyükşehir belediyesi nüfusuna sahip olacak olağanüstü bir gelişim ve kentleşme örneği göstermiştir (İdem ve Akcan, 2020, s.10). Petrol rafinerisinin kurulması ve sanayileşmenin artış göstermesi, Batman’da sanayileşme ile beraber iletişim ve ulaşım kanallarının yanı sıra, yatırımların artış göstermesi ve yaygınlaşması neticesinde toplumsal alanda yapısal değişiklikler ortaya çıkmıştır. Kırsal üretim faaliyetlerine sıkı bir şekilde ilgi gösteren halk, ticaret sektörüne odaklanmaya ve özellikle de sanayi sektöründe çalışmaya başlamıştır. Zamanla kent merkezi ve ilçelerdeki nüfus oranı da artış göstermeye başlamıştır (Türk, 2016, s.78). Böylece Batman’ın kentleşme serüveni, küçük bir yerleşim birimi olan İluh’la başlayarak, TPAO’nun inşa edilmesiyle birlikte iktisadi, sosyolojik, kültürel, fiziksel ve çevresel gelişmeler ile beraber hızla artan nüfusu ile bölgenin büyük kentlerinden biri olarak varlığını idame ettirmiştir (Kaypak, Bimay ve Yılmaz, 2018, s.188).

1. 4. Kent ve Kent Kuramları

Kent kuramları; kentlerin ortaya çıkışını, kentlerin gelişimini ve kentle ilgili disiplinleri sistemli bir şekilde ifade etmekle birlikte kent kuramları, kentlerin ortaya

çıkış yapısını; toplumsal, mekânsal, kültürel ve ekonomik olarak ortaya koyma çabası içinde geliştirilmiştir (Metlioğlu, 2021, s.199).

1. 4. 1. Kent Kuramı

Kuram, olguların sebeplerini, aralarındaki ilişkilere açıklık getirmeye ve bir düzen içerisinde meydana gelip gelmediklerini ve bu olguların bağlı olduğu bazı yasaların var olup olmadığını meydana getirmeye çalışan bir düşünce sistemidir. Kent bilim kuramının, kent ismi verilen grupların var olma gerekçelerini, esas yapıların ve öğelerin nasıl büyüdüklerini, neler olduğunu, mantığa uygun simgeler ve ifadelerle açıklık kazandırmaya gayret gösteren bir düşünce sistemi olmalıdır (Keleş, 1993, s.83).

Kuram bir düşünce sistemi olarak tarif edilmektedir. Buna bağlı olarak olgunun nedenselliği diğer olgularla ilişkisini ortaya koymaya çalışır. Olgular arasındaki ilişkinin bir ilke ya da kurala dayanıp dayanmadığını araştırır (Lehimer, 2021, s.39). Örneğin ilk gelişen kent sosyolojisi kuramları esas olarak köy ve kent arasındaki ilişkiden hareketle temel ayrılığı belirleme sorununa eğilim göstermiş ve bu kuramların kent tanımlarında, hareket noktasına köy ve kent grupları arasındaki farklılıklar oluşturmuştur. Diğer bir ifade ile toplumbilimciler daha çok kent olarak ifade edilen sosyal grubu köy topluluğunun zıttı olarak görmekle birlikte kenti bu anlamda ifade etmişlerdir (Topal, 2004, s.278).

Toplumsal varoluş olarak kentler, 19. yüzyıl toplumbilimcileri tarafından yaşanan toplumsal olaylar ve bu olayların yol açtığı değişimler bağlamında irdelenmiştir. Bu doğrultuda, Saint-Simon kenti, feodal toplumdan sanayi toplumuna, Tönnies cemaatten cemiyete, Spencer basit toplumdan karmaşık topluma, Durkheim mekanik toplumdan organik topluma, Howard Becker ise kutsal toplumdan laik topluma geçiş mekânları biçiminde tanımlanmışlardır. Böylece, kent toplumsal değişikliğin yaşandığı döngü noktaları olarak görülmüştür (Turut ve Özgür, 2018, s.2)

Ancak feodalizmden kapitalizme geçiş süreciyle beraber, kuramcılar kenti kapitalist süreci analiz etme bağlamında ele almışlardır. Fakat kuramcılar ilk olarak amacı kapitalizmi analiz etmek olsa bile kent, bu analiz içinde belli bir düzeyde yer almıştır. Bilhassa kır ve kent farkı noktası ile birlikte kentin kır üstündeki hâkimiyeti üzerinden bir analiz yapılmış ve gelecek dönemlerde gerçekleştirilecek çalışmaların temelini oluşturmuştur. Bu anlamda o dönemdeki tartışmalar özellikle Marx-Engels, Weber, Durkheim ve Pirenne tarafından geliştirilen teoriler kritik bir konuma sahip

olmaktadır. Weber, Marx ve Engels tarafından kent özelinde nitelikli bir teori geliştirilmemiş, kent sorunlarını modern kapitalist toplumda toplumsal ilişkiler üzerine geliştirmiş oldukları teori ile birlikte analiz edilebilmiştir (Budak, 2020, s.6)

1. 4. 2. Kent ve Sosyoloji Kuramı

Toplumbilimciler, kentsel çalışmalara diğer alanlardaki araştırmacılardan farklı bir şekilde yaklaşırlar. Kentlerin sosyal görünümünü, sınıf farklılıklarını, zenginlik ve yoksulluğu, çok farklı imajlarını ortaya koymaya özen gösterirler. Toplu bir yaşam biçimi olarak incelenen kentlerde sosyal kurumlar ve işleyiş şekilleri, insanların hem kurumlarla hem birbirleriyle olan ilişki ve etkileşimleri araştırmalarının içerisinde yer alır. kimi yazarlar şehri medeniyetin zirvesi ve insanlar için fırsatlar yaratan bir alan olarak görürken, kimi yazarlar da kenti, sanayileşmenin bir sonucu olarak zayıf insan ilişkileri, zayıf sosyal kurumlar ve suç alanlarının olduğu alanlar gibi sorunlara işaret etmektedir. (Tatlídil, 1992, s.34).

Sanayi devriminin beraberinde getirmiş olduğu toplumsal sorunlar, sanayi devriminin tam anlamıyla yaşandığı kentlerde giderek daha belirgin hale gelmiş ve bir bilim olarak sosyolojinin ve toplumbilimcilerin temel araştırma mevzularından biri olmuştur. Sosyolojinin temel kurucuları olarak kabul görülen Comte, Durkheim, Tönnies ve Weber gibi toplumbilimcileri toplum ile ilgili düşünmeye ve çalışmaya yönlendiren unsurların içinde sanayi devriminin sonuçları yer almaktadır. Kırsaldan kente göç, geleneksel normların çözülmesi, birincil ilişkilerden çok ikincil ilişkilerin tercih edilmeye başlandığı toplumsal ilişkiler, sosyal kurumların ve normlarının zamanla artan rasyonalizasyonu ve bürokratikleşmesinde daha çok yoğunluk gösterilen toplumsal olgular olarak yerini almıştır (Koyuncu, 2011, s.33). Literatürde “kent” olgusunu açıklayan kuramlar ve düşünürler şu şekilde sıralanmaktadır:

1. 4. 3. Klasik Kuramcılar

1. 4. 3. 1. Karl Marx

Marx Alman İdeolojisi isimli çalışmasında kent-kır ayrımını: sanayi, ticaret ve tarımsal işgücü arasındaki iş bölümüne ve sermaye ile toprak mülkiyeti arasındaki farkla dayandırır. Kent düşün emeğini anımsattığı, taşınabilir sermayenin emeğe ve takasa dayalı olmasına rağmen; kırsal alanlar emek gücünü ve takasa dayalı olması

gereken taşınmaz malları anımsatmaktadır. Marx işte bu duruma bağlı olarak, kentlere bir ilerici değer vermektedir. Çünkü ilkel tarımsal unsorda bulunmayan ekonomik, siyasal ve kültürel pek çok faaliyet kentlerde yoğunluk göstermiştir (Marx ve Engels, 2013, s.31).

Ancak Marx Avrupa'daki kentlere uygarlığın kaynağı bakış açısıyla bakmıştır. Kentlerin görevi sadece pazar ilişkilerine dayanan iş bölümünü değil kırsala bağlı olarak feodal yapının değişmesini de içermektedir. Marx için Avrupa kentleri kaçak köleler tarafından yine inşa edilmiş olup kentlerin daha önceki bir dönemin hazır kalıntıları olmadığını belirtmektedir. Bununla birlikte kırsal işgücünü ifade eden emeğin metalaşması olmadan, kentin ticari sermayesi tek başına kapitalizme geçişi sağlamak için yeterli değildir. Marx'ı, tarımsal kapitalizmi ve lonca yönetiminde uzak durmak için bazı endüstrilerin kentlerin dışına taşınması Avrupa'da kritik sonuçlar doğurmuştur. Kapitalist üretim ilişkilerinden yola çıkan Marx, kentleri bu ilişkilere bağlı bir olgu olarak irdemiştir (Bal, 2006, s.122-123). Bu sebeple Marx, yeni düzene geçiş sürecini sağlaması açısından kente araçsal bir değer yüklemiştir (Büyükşahin, 2018, s.28-29). Marx, sanayi kentini kapitalist üretim tarzının yer aldığı kır-kent çatışması bağlamında, kapitalist üretim biçiminin gerçekleştiği bu anlamda sınıf çelişkilerinin netleştiği ve sınıf bilincinin gelişme göstererek son noktaya gelmede temel unsur olarak onaylar (Okan, 2011, s.307).

1. 4. 3. 2. Friedrich Engels

Engels, politik ekonomi perspektifiyle kent mekânı ve kapitalist sömürü üzerine çalışmış, kapitalist sefalet ve sömürün kendini yalnızca üretim alanında olmayıp, yeniden üretim alanında da gösterdiğini ifade etmiştir. Kentin klasik kuramcılar tarafından en çok ele alındığı dönem, kapitalist sistemin ortaya çıkardığı sorunların kentteki yaşamı dayanılmaz hale getirdiği dönemdir. Engels, kent mekânını doğrudan olmasa da diğer kuramcılardan daha çok ele aldığı çalışmalarında, kent mekânı betimlemesine olanak oluşturup sistemin bir mekân üzerinden nasıl işlevsel hale geldiğini ve yaşanan problemlerin kent mekânında nasıl deneyimlendiği üzerinde durmuştur (Metlioğlu, 2021, s.188).

Friedrich Engels, kenti bir araştırma unsuru olarak irdelemekten çok feodalizmden kapitalizme geçişteki önemine dikkat çekerek ekonomi-politik boyutunun zeminini hazırlamıştır. Marx ve Engels'in sınıf çatışması ve sınıf bilinci temelindeki

çözümlemeleri, artı ürünün mekânı olarak kenti sınıfsal ayrışmanın merkezine koymuşlardır. Burjuva kesimi ve işçi sınıfının hayat şartları arasındaki farklılıklar üzerine yaptığı analizler ile kapitalist kentleşmenin ortaya çıkardığı mekânsal ayrışmaya özen göstermiştir. Kısaca klasik kent kuramcılarından Marx ve Engels kenti ekonomi-politik boyuttan ele alarak sermaye birikimi, sınıf bilinci ve çatışma üzerinden analiz etmişlerdir (Turut ve Özgür, 2018, s.3-4). Bununla beraber Engels'in İngiltere'de İşçi Sınıfının Durumu adlı çalışması da kent mekânına ilgili yansıtmaktadır (Solak 2017, s.30).

1. 4. 3. 3. Weber

Weber şehri temelde büyük bir yerleşme olarak kabul etmektedir. Bunun yanında bir büyük yerleşkenin şehir olarak kabul edilebilmesi için ekonomisinin tarım yerine ticaret ve üretime dayanmasının yanında bir pazara da sahip olmalıdır. Yani bir yerleşim biriminin şehir olabilmesi için iktisadi olarak kırdan farklılık göstermesi gerekmektedir. Bu ayrışmanın şekline göre Weber farklı şehir tiplerinden söz etmektedir: Üretici şehirler, tüketici şehirler, tarım şehirleri, ticaret şehirleri şeklinde sıralanmaktadır (Sunar, 2011, s.427).

Ayrıca Weber'in kent kuramı, onun yorumlayıcı sosyolojik yaklaşımı ve ideal tipler kuramı doğrultusunda, kent anlayışı ve kent ruhu gibi yapıların kavranmasını mümkün kılmaktadır. Şehirde değişik sosyal tiplerin birlikte olabilmelerini ve şehir nüfusunun farklı sınıfsal profili anlayabilen Weber'in şehir teorisi tarihsel bulguları filtreleyerek de hangi şehir modeli kentsel topluluk ölçütlerini sağlar sorusuna cevap bulmaya çalışır. Diğer bir ifade ile Weber'in teorisinde şehir, kentsel topluluk olarak kavramsallaştırılır (Al-Rebholz, 2017, s.139). Bunun yanında Weber kenti ekonomik, idari ve askeri hayat ile bütünleştğinde aktif işlev görebilecek siyasal bir sistem olarak tanımlar (Budak, 2020, s.9).

Weber aynı zamanda şehri, şehrin içinde yaşayanların ekonomik olarak yaşam sürdürdüğü bir koloni olarak ifade etmektedir. Bu nedenle Weber, bir feodal mülkün veya düzenli bir mal değişiminin gerçekleşebileceği bir pazarın varlığı ve bununla birlikte uygulanan ticaretin ekonomik daha fazla yönlülüğünü önemsemektedir. Weber şehrin birçok tanımı olduğunu savunmaktadır. Ancak tüm bu tanımların dahilinde şehri, bir veya daha fazla ayrı mekânın bir toplamı ve kapalı bir kolonide bulunması olarak ifade edilmektedir (Soumanou, 2021, s.7).

1. 4. 3. 4. Durkheim

Durkheim kenti, iş bölümü ve dayanışma terimleri çerçevesinde ele almıştır. Durkheim, bir toplumun kentleşmesini tinsel yoğunluğun belirlediğini ifade etmektedir. Durkheim, kentin tek başına anlamlı olduğu tek çağın Orta Çağ olduğunu ve sonraki kapitalist topluluklarda, kentin toplum kuramının temel konularından olmayacağını ifade etmektedir. Kent ve toplum arasında bir ayırım yapmanın doğru olmadığını, toplum ifade edildiğinde akla, daha çok bir kent gelmekte olduğunu, toplumsal iş bölümü artış gösterdikçe yerelliğin önemli ölçüde geri planda kaldığına dikkat çekmektedir (Aktaran: Keleş, 1993, s.92).

Organik dayanışmaya dayalı toplumda, karakteristik özelliklerin farklılaşması, mekanik dayanışmaya dayalı topluluktan farklıdır. Bu toplum tipinde kolektif bilinç alanın daraldığı görülmektedir. Bu duruma bağlı olarak sosyal kontrol zayıflık göstermiş ilişkiler karşılıklı olmaktan çıkmış üretim pazar için üretim yerini almış, suç ve cezalar bireysel bir hal almış ve toplumu oluşturan üyeleri inanç ve kanaat ile çeşitlenmiştir (Can, 2004, s.101).

Emile Durkheim, geleneksel yaklaşıma sahip toplumları oluşturan gelenek ve din gibi olguların modern toplumda önemini yitirdiğini iddia etmektedir. Diğer bir ifade ile birincil ilişkiler gelenekçi toplumlarda etkin olmaktadır. Nitekim, sanayileşme ile birlikte kentleşme olgusunun yaşanmaya devam etmesi bu ilişkilerin değişiklik göstermesine neden olmuştur (Büyükşahin, 2018, s.30).

Durkheim'in kent görüşü belirgin olmamakla birlikte kentleşmenin iktisadi gelişmeyi ferdin yaratıcılığını ve yeni bir moral yapısının olmasını teşvik edeceğinin beklentisi içerisinde. Ayrıca Durkheim kentleşmenin anominin büyümesine ve toplumsal bir çöküşe sebep olacağından da çekinmektedir (Tatlıldil, 1992, s.35).

Durkheim, şehirlerin, mekanik dayanışmanın egemen olduğu geleneksel toplumların inanç ve değerlerine bağlılığı zayıflamış insanları, kentlerin çektiğini düşünmektedir. Yani başka bir deyişle, onun için modern kent, mekanik dayanışmadan organik dayanışmaya geçişin temeli olarak, geleneğin zihin üzerindeki egemenliğini azaltan, tartışmasız ilerleme evini temsil etmektedir. Durkheim, kenti belirli toplumsal güçlerin gelişimi için kritik tarihsel koşul olarak görür. Diğer bir nokta ise, Durkheim yine belirli toplumsal güçlerin günümüzdeki gelişiminin anlamını kentte bulmaktadır. Böylece Durkheim için de kent, eski ve yeni toplumsal yapıyı ayırt etmede kullanılabilecek kritik bir analitik aracı, belli toplumsal güçlerin gelişimi için önemli bir

tarihsel boyut ve dönemi için toplumsal hayatın temel boyutlarını içine alan bir ilerleme evi olmak bakımından önem arz etmektedir. Ancak modern dönemde artık kent-kır veya kent-toplum ayrımı söz konusu olmadığından kaynaklı, bir anlamda kentin de tek başına bir inceleme alanı olması anlamını kaybetmiştir (Salman, 2019, s.54-55).

Bu kavramsallaştırmanın yerini Durkheim'ın mekanik ve organik dayanışma kavramsallaştırması almış olsa da (Koyuncu, 2011, s.34), Weber, ideal bir kenti tanımlarken kente yönelik belirli özelliklerin gerekliliklerinden bahsetmiştir, Simmel ise kentli bireyin zihinsel dünyasını sorgulayarak davranışsal bir perspektifi sorgulamıştır (Turut ve Özgür, 2018, s.3-4).

Sonuç olarak klasik kent kuramcıları kentlerin sosyal yapılarını, sınıfsal farklılıklarını, zenginlik ve yoksulluk boyutunu çok farklı boyutlarını ortaya koymaya dikkat etmişlerdir.

1. 4. 4. Chicago Okulu-Ekolojik Kuram

Chicago Üniversitesi Sosyoloji alanında 1. Dünya Savaşı ile 1930'ların ortasına kadar öğrenciler ve akademisyenler aracılığıyla kente dair üzerine çalışılmış çalışmalar bütünü daha çok Chicago Okulu olarak ifade edilmektedir (Kaya, 2011, s.366).

Chicago ekolünün çalışmalarının başlangıç noktası ilk olarak Chicago kentidir. R. Park, E. W. Burgess, R. D. aralarında McKenzie'nin de bulunduğu bir grup araştırmacı, Chicago şehrini oluşturan özellikleri ve süreçleri açıklamak için çeşitli faaliyetler göstermişlerdir. Park, şehirleri insanlığın ürünleri ve ilişkilerin laboratuvarları olarak görmektedir. Burges, şehrin büyüme yoluyla değişik sosyal grupların yayılmasını ve hareketlerini ortaya koymaktadır. Mc Kenzie ise ekolojik yaklaşım tarzıyla insan gruplarının üretim faaliyetleri aracılığıyla nasıl şekillendiğini açıklamaktadır (Okan, 2011, s.315-316).

Tönnies, Durkheim ve özellikle Simmel'in görüşlerinden etkilenen Chicago Okulu'nun kent sosyolojisine en fazla katkısının, kendi başına kenti, güncel araştırmanın laboratuvarına dönüştürmek olduğunu söylemek mümkündür. Robert E. Park ve Ernest W. Burgess, 1910'ların başında Chicago Okulu'nda tanıştıklarında kentle ilgilenmeye başlayan ve Chicago'yu bir kent laboratuvarı olarak incelemeye başlayan iki sosyolog, ilk kent araştırmaları okulunun kurucuları oldular (Özdemir, 2010, s.52-53).

Chicago Üniversitesi'yle bağlantılı olarak özellikle Robert Park, Louis Wirth ve Ernest Burgess kent ve kentlilik alanında birçok yaklaşım geliştirmişleridir. Chicago Okulu üyeleri 19.yy'ın sonlarına doğru modernleşme, kentleşme ve kentsel değişim gibi süreçlere anlam kazandırmaya çalışırken özellikle kentten yola çıkmışlardır (Şan, 2009, s.21).

Bununla birlikte Chicago Okulu'nun toplumbilimcilerinden Georg Simmel ve Louis Wirth, kentlerde insan ve mekan etkileşimini ve bu etkileşimin davranış üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmaların önde gelen iki ismidir. Simmel, Metropol ve Zihinsel Yaşam adlı çalışmasında, çağdaş kent yaşamının doğasının çağdaş bireydeki toplumsal-psikolojik yansımaları yani metropolün insan ilişkilerini düzenleyen ve dönüştüren yanına odaklanmıştır. Kent hayatının insan karakteri üzerinde büyük etkisi olduğunu savunan Simmel, kente ait psikolojik durumlardan bahsetmektedir. Modernliği, kent bağlamında ele alan Simmel, ayrıca kenti, mimariyi, mekânı, estetiği sosyolojinin ilgi göstermesi gereken alan olarak düşünmekle birlikte mekân kavramını toplum bilimsel çözümlemenin içine dâhil etmeye çalışmıştır (Solak, 2017, s.29).

Chicago Okulu'nun bir diğer temsilcisi Wirth, çalışmalarında topluluk yaşamına özellikle önem vermiştir. Bugün kent alanı klasikleri arasında yer alan “Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme” adlı çalışması ilk defa 1938 yılında, The American Journal of Sociology'de yayımlanmıştır. Louis Wirth bu eserinde, kent ve kır yaşamının insan hayatı üzerindeki yansımalarına, kentin sosyolojik bakımından ifade edilmesine, kentlileşme ve kentte yaşamı sürdürmek arasındaki farka, kent büyüklüğünün ve yoğunluğunun birey davranışlarına yansımalarına, kentli yaşam tarzına, kentlileşme kuramı-sosyoloji ilişkisine, kentsel kimliği ve toplumsal örgütlenme biçimi olarak kentlileşmeyi ele almaktadır (Duru ve Alkan, 2002, s.4).

Chicago Ekolü 'nün kurucuları, Darwin'in düşüncelerinin etkisinde kalmaları ve kenti bir organizma gibi ele almaları nedeniyle ekolojik kent kuramları olarak da kabul edilmektedir. Park, Burgess, Mckenzie ve Wirth tarafından savunulan bu ekolojik şehir teorilerini şekillendirmedeki en büyük avantaj, o zamanlar Chicago şehrinin bir tür laboratuvar olmasıydı. ABD kentleri dikkate alınarak oluşturulan bu kuramlarla ayrışma, bütünleşme, gettolaşma vb. ifadeler ilk defa tanımlanmıştır. Kentleşmenin değiştirilemez, doğal bir süreç olarak görülmesi çokça eleştiri olsa da ekolojik kuramın kentleri ilk defa incelemesi sebebiyle önemlidir (Turut ve Özgür 2018, s.3). Bu şekilde kökenleri doğaya dayandırılarak doğruluğu kabul edilen birtakım yasalara dayalı bir

şekilde meydana gelen kuram içinde kent sistematik bir temele dayandırılmıştır (Serter, 2013, s.70).

1. 4. 5. Çağdaş Kent Kuramları

1970'lerin başında, Lefebvre, Castells ve Harvey'in önderliğinde, eleştirel kent teorisi yeni sorular sormaya ve kentsel gelişimi ve kentsel gelişimin aşamalarını eleştirel bir yaklaşımla kavramsallaştırmaya başlamıştır. Bu yaklaşım tarzları ile ilk olarak kentleşmedeki evrensellik ideolojisine eleştiri getirmişlerdir (Güllüpnar, 2012, s.13).

Harvey, şehri belirli üretim biçimlerinin yayıldığı bir eksen olarak açıklamasına rağmen, kentleşmenin kapitalizme has toplumsal ilişkilerin getirdiği bir süreç olduğunu ve kentlerin var olan eşitsizlikleri artıran sermaye birikimi sonucunda ortaya çıktığını vurgulamıştır (Harvey, 1993, s.202). Yani şehir dediğimiz yapının kentleşme diye adlandırdığımız bir sürecin ara parçası olduğunu ileri sürmüştür (Yetişkul, 2020, s.334).

Manuel Castells, kent kuramını kentleri kavrayabilmek için mekânsal tarzların hangi süreçler aracılığıyla meydana geldiğini ve evrildiğini anlamamız gerektiğini, toplumun mekânsal şeklinin gelişimini sağlayan düzeneklerle ilişkili olduğu düşüncesi üzerine temellendirir. Castells, kentin fiziksel görünümünün hem sermayenin hem de devlet aygıtının bir ürünü olduğunu kabul ederek, kenti endüstriyel kapitalizmin kolektif tüketim sürecinin ayrılmaz bir parçası olarak görür (Castells, 1997, s.216).

Lefebvre, kentsel mekânının bu toplumsal üretimin toplumun kendini yeniden üretmesi bakımından büyük önem arz ettiğini ve çeşitli sosyal sistemlerde çeşitli boyutlar aldığını belirlemekle birlikte mekânın algılanan, tasarlanan ve yaşanan olmak üzere üç boyut ile ilgili toplumsal bir üretim olduğunu vurgular (Lefebvre, 2014, s.67-68).

Kentlerin müdahale edilemez ve doğal bir yönde geliştiğini kabul eden Chicago Ekolü' nün aksi düşüncesini kabul eden çağdaş kuramcılar ise, kentsel mekânın ticarileştirilerek tüketilmesini tenkit etmişlerdir. Mekânı toplumsal bir ürün şeklinde değerlendiren Lefebvre, mekânın nasıl üretildiğini ve bunun oluşturduğu çelişki durumlarını incelerken, Castells, kenti emeğin yeniden üretim merkezi şeklinde değerlendirmiş ve bu bağlamda analiz etmiştir. Harvey ise kenti sermaye birikimi ve beraberinde getirdiği krizlerin çözüm durumu olarak incelemiştir. Politik-ekonomik bir perspektifle incelenen kent, sermayenin en önemli hizmet sektörü haline dönüşmüştür. (Turut ve Özgür, 2018, s.3)

Sonuç olarak kapital birikim süreci bağlamında kenti kapsayan bu düşünce yapıların mekân ile değerlendirilmesi bakımından ikiye bölündükleri görülmektedir. İlkin, Castells 'in bakış açısı; ikincisi ise Harvey ve Lefebvre' nin yaklaşımıdır. Castells 'in bakış açısında kent, kendisi için bir değerlendirme noktasına gelmiş fakat bu defa kapital birikim süreçleriyle tanımlı bir bakış açısına dayandırılmıştır. Harvey ve Lefebvre 'de ise kentin değeri, kapitalizmin krizlerine sağladığı çözümlerle sınırlı kalmaktadır (Harvey, 1993, s.202; Castells, 1997, s.216; Lefebvre, 2014, s.67-68).

İKİNCİ BÖLÜM

2. KENTLİLİK BİLİNCİ

Kentlilik bilinci; kentte yaşayan bireylerin, kenti kent yapan değerlerle yaşadıkları, varlıklarını sürdürdükleri mekâna karşı bilinç düzeyleri, kente ait davranışları benimsemesi şeklinde tanımlanabilir. Dolayısıyla bireyler ile yaşadıkları mekan arasındaki ilişkiyi aidiyet ve sorumluluk duygusu çerçevesinde ifade etmeye çalışan bir kavramdır (Hayta ve Nalbant, 2019, s. 91).

Kentlilik bilinci, insanların kentlerde yaşadıklarının ve kentli olduklarının, dolayısıyla kente ilişkin tutum ve davranışları benimsemeleri ve uygulamaları gerektiğinin farkında olmaları anlamına gelir. Diğer bir deyişle, kentlilik bilinci, kent kültürünü anlamak, kentin ve dinamiklerinin bir parçası olmak ve kentsel tasarım sorumluluğunu hissetmek demektir (Batmaz ve Gürer, 2016, s.169). Kısacası kentlilik bilinci, bir kentte yaşayan insanların kentin kültürünü ne ölçüde sürdürdüğünü veya özümsemediğini, yaşadığı kente özgü tutum ve davranışları benimsemesini ve kente karşı sorumluluk duygusu hissetmesini anlatan bir kavramdır (Şahin ve Anık, 2016, s.151).

2.1. Kent Oluşumunda Kentlilik Bilinci Farkındalığı

Kentlilik; akıllılığın, sekülerliğin, şekilsel iş bölümünün ve bireyciliğin göreceli bir şekilde ön plana çıktığı, çoğunluğun yaygınlık gösterdiği, toplu üretim ve kitlesel iletişimin arttığı bir yaşam şeklini belirtmektedir. Bilinç ise; kişinin her türlü bilgisini, düşüncesini, hal ve hareketlerini düzenleyen zihin durumudur. Bu doğrultuda kentlilik bilinci; bireyin kendini kente karşı sorumlu hissetmesi ve kente karşı aitlik hissi içinde olması durumudur. Diğer bir ifadeyle kentlilik bilinci; kent yaşamı hakkında bildiklerimizi oluşturan tutum, değer ve davranışlar bütünüdür (Keskin, Soğacak ve Arslan 2015, s.29). Kentlilik bilinci, kentlilerin kente ait bir tutum içerisinde, birer kentli birey, paydaş, aktör, olduklarının farkındalığı ile bu duruma mutabık davranış sergilemeleri anlamını taşımaktadır (Belli ve Mert, 2020, s.148).

Kentlilerin kentlilik bilinci unsurları ve kentlilik bilincini oluşturan yapılar; kentte sahip çıkma, kent kurumlarına katılım sağlama, kendini kente karşı ait ve sorumlu hissetme, kent sorunlarına gösterilen duyarlı yaklaşım ve kentsel farkındalık şeklinde ortaya çıkan unsurları oluşturmaktadır. İfade edilen unsurlar arasında bilhassa kentsel aidiyet, kentlinin mekana uyum sağlama ve kenti sahiplenme gibi belirli

unsurlar kentlinin kentlilik bilinci göstergeleri şeklinde ortaya çıkmaktadır (Bayhan, 2017, s.44).

Bir kentin gerçek sahipleri, içinde yaşayan, ona uyum sağlayan, kendisini o kente ait hisseden insanlardır. Kentlilik bilinci kavramı, kentlinin kentle bütünleşmesini, kente aidiyet duygusunu ve bunun sonucunda kente karşı sorumluluk duygusunu ifade etmektedir. Diğer bir deyişle kentlilik bilinci, kentlilerin sahip oldukları farklı kimlik unsurlarının (gayrimüslim, tüccar, köylü, Batmanlı gibi) yanında ayrıca içinde yaşadıkları mekanla bağdaşan bir kimliğe de sahip olma durumlarıdır (Kırımlı, 2012, s.26). Ayrıca kentlilik bilinci, kendini kente ve dinamiklerine ait hissetmek, güvende hissetmek, kent kültürünü bilmek, kentin değerlerine karşı sorumlu hissetmek olarak kavramsallaştırılabilir. Ayrıca kentlilik bilinci bir nevi kentlilerin birbirini anlaması, birbirinin farkında olması, farklı olan yönlerini çeşitlilik olarak görmesi bu çeşitlilik ve renk oluşumundan kent kültürü-kentlilik adına ortak unsurları oluşturma gayretinin tümü olarak ifade edilmektedir (Acungil, 2012, s.37).

Kentlilik bilinci, kent hayatını oluşturan birçok unsurla etkileşim içerisindedir ve kent yaşamını etkileyen sosyal, ekonomik ve siyasal anlamda her türlü yenilikten etkilenecek tekrar oluşur. Bu doğrultuda, kentin değerleri anlayarak kente karşı aitlik hissi içinde olmak, kente karşı sorumluluklarını bilmek ve yerine getirmek belli faktörlere sahip olan kentli için mümkün hale gelmektedir. Bu faktörler; kenti bilmek ve tanımak, kente karşı aitlik ve bağlılık duygusu hissetmek, kent problemlerine karşı duyarlı olma olarak özetlenebilir. Bu faktörler, kentlilerin yaşamlarında meydana gelen birçok değişkene bağlı olarak değişebilmektedir. Kentlilerin sosyal yapısından ekonomik yapısına, yaşamın içsel faktörlerinden çevresel faktörlerine kadar çeşitli alanlarda ortaya çıkan değişkenler, kentlinin kent bilincinin ortaya çıkışını ve gelişimini etkilemektedir (Uzgören, 2016, s.18-19).

Sonuç olarak kentlilik bilinci; kent kültürünü anlamak, kentlinin kente ve kentin dinamiklerine karşı aidiyet duygusu taşıması ve kentte güven duygusu ile yaşaması ayrıca kentsel gelişimlere karşı sorumluluk duyması olarak tanımlanabilir. Bu doğrultuda, kentlilik bilinci kişinin yaşamını sürdürdüğü kenti sahiplenmesini, kente alışmasını ve kenti sevmesini, kentsel oluşumları destekleyici faaliyetlerde bulunması, katılım sağlamasını gerektirmektedir (Erkul, Kanten ve Seçtim 2019, s.58).

Kentlilik bilinci, küresel düzenle oluşan modern yaşamda, yaşadığı kenti sahiplenme, etkin katılım ve kentsel sorunların çözümünde ortaklık gibi temel kavramlarla özetlenebilen ve hizmet kalitesiyle alakalı modern demokrasiye dayalı

düşünce sisteminden faydalanmaktadır. Bu yaklaşımın kurumsallaşması, kentlilik bilincinin insan temelinde gelişmesini kolaylaştıran temel bir unsur temsil etmektedir. Bu doğrultuda, kenti sahiplenen kentliler, katılımcı mekanizmalar aracılığıyla ortak kentsel sorunlara çözüm bulan, kenti daha yaşanır bir yer haline gelmesi için çabalayan kişilerdir (Şengün, 2020, s.30).

Ortak bir kentte yaşamak, kentlilik bilincinin gelişmesi için yeterli olmadığı ifade edilmektedir. Kente yaşayan bireylerin bulundukları kente karşı aidiyet duygusu içinde olmaları ise o kenti muhafaza etmeleri, gelişmesini sağlamaları, kentin imarı ve kenti ilgilendiren konularda kent yönetimine katılım sağlamalarıyla mümkün hale gelmektedir. Kentte yaşayan bireylerin kenti sahiplenebilmeleri için kenti doğru algılamaları önem arz etmektedir. Kenti sadece fayda sağlayan bir yapı olarak gören bireyler, kente karşı bir hassasiyet göstermeleri beklenemez. Kentli bireyi bu anlayıştan korumanın yolu ise kenti tanımasını sağlamak, kentle bütünleştirmek ve kentli kimliğini kazandırmak ile sağlanabilir (Kaya, 2017, s.76).

Kente göç eden kesimin kırsal alanda sahip oldukları topluluk ilişkilerini kentte devam ettirmelerine ve geldikleri bölgeye ait kültürlerini yaşamaya ve devam etmesini sağlayan hemşeri kuruluşları, özellikle kente uyum bağlamında bireylerin kırsal alandan getirdikleri yaşam şekilleri sürdürmelerine neden olmaktadır. Bu durum kentlilik bilincine sahip olunmasını geciktiren bir durum olarak ortaya çıkmaktadır (Şahangil ve Güler, 2019, s.91).

Kente demografik bir faktör olarak katılan, gecekondularıyla kente fiziksel olarak bağlı olan bireylerin sosyo-kültürel ve sosyo-psikolojik olarak yaşadığı kente uyum sağlayamaması, kültürel ayrışmalara yol açmaktadır. Bu da “kentsel yabancılaşıma”nın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu durum sadece mekânsal ve kültürel ayrışmaya değil aynı zamanda yığılma, gettolaşıma, şiddet, suç ve mafya gibi çok önemli toplumsal sorunlara da neden olmaktadır. Kentlerin sağlıklı gelişmesinin yanında, toplumun geleceğe yönelik kararlı adımlar atabilmesi yukarıda belirtilen sorunların çözülmesine bağlıdır. Bu bağlamda çok önemli bir kavram olan “Kentlilik Bilinci” ortaya çıkarmaktadır (Parlak, 2018, s.19-20).

Kentlilerin yaşadıkları kentlerle bütünleştirmemelerinin neticesinde, bireyin kente karşı sorumluluk ve aidiyet duygusu da oluşmamaktadır. Bu durumda sahiplenmeyen yapıdaki kentlerin meydana gelmesine ve bu mekânlara önem verilmemesine, zarar verilmesine, bir gelişme göstermemesine sebebiyet vermektedir.

Ortak bir kent yaşamı kentlilik bilincinin ilerlemesi için yeterli olmamaktadır (Acungil, 2012, s.38-39).

Karmaşık yapısıyla ve kentte yaşayanları ilgilendirmesi açısından öne çıkan kent ve birey arasında kaçınılmaz bir ilişki meydana gelmektedir. Kente müdahale eden ve şekillendirenlerin kültürel ve uygar değerlere sahip olması ve bu değerlerin biçiminin kente kazandırılması gerekir. Bunu başarmak için geçmiş deneyimlerin bulunduğu kaynaklara ihtiyaç duyulur. Bu kaynaklarla etkileşim halinde olmak, kent kültürünün ve bilincinin farklı renklerinin oluşmasına katkı sağlar (Cançelik, 2016, s.131).

Kentsel nüfusun hızlı artış göstermesi beraberinde kontrol edilemeyecek kentsel gelişmeyi de yanında getirmektedir. Kentin doğal kaynak ve zenginliklerini de kötü etkileyecek olan bu gelişmelerin sadece sınırlamalar ve yasal engellemeler ile önlenmesi mümkün değildir. Tüm göçmen kentlerinde kentsel değerlerin benimsenmesi ancak kent bilincinin oluşturulması ve geliştirilmesi ile mümkündür (Keskin, Soğacak ve Arslan, 2015, s.25). Kentlilerin kentlerin inşasında ve yönetiminde aktif katılımı sağlanırsa kentsel çevre daha iyi organize edilebilir. Kentli birey, kent projelerinde söz sahibi olarak kente sahip çıkmakta, mekân sahiplenmekte, olumlu tutumlar oluşturmakta ve demokratik değerleri öne çıkarmaktadır (Ercoşkun, Akünel, Yenigül ve Alkan, 2016, s.20).

Kentli bireylerin, yaşadıkları kente olan aitlik hislerini geliştirmek ve sonraki kuşaklara da bu hisleri aktarmak kentlilik bilinci oluşumunu kazandıracaktır. Kentlilik bilinci; kenti kent yapan değerlerinin farkına varmak, kentlerin fiziksel, sosyal ve kültürel anlamda dönüşmesini sağlamak, kentsel değerleri sahiplenip korumak üzere kente karşı aitlik duygusu hissetmek, kentler için düşünülen üç ana unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Şengün, 2020, s.31).

Kentli bireylerin, yaşadıkları kentte aidiyet ve sahiplik hisleri ise o kenti koruyarak, sahiplenerek, geliştirerek ve kentin gelişimine ve yönetimine katılarak mümkün olur. Bu sayede şehri ve tabii ki şehrin geleceğini daha çok önemsiyor ve şehrin geleceğine sahip çıkmaya başlıyorlar. Bu doğrultuda kentlilik bilincinin ana bileşenleri içinde kentlinin kent hayatına uyumu ve kendini kentli bir birey olarak hissetmesi, kenti sahiplenmesi, kent ile ilgili organizasyonel ve örgütsel faaliyetlerde bulunması. Diğer bir yandan kentin düzenini sağlayan yasal ve ahlaki kurallarına uyum, yakın çevresini ve kenti ilgilendiren sorunlara duyarlı olması kentlilik bilincinin ana bileşenlerini oluşturmaktadır (Bayhan, 2017, s.40-44). Sonuç olarak kentlilik bilinci;

yaşanılan kentle ilgili olarak "aitlik", "sorumluluk" ve "farkındalık" kavramları etrafında şekillenmektedir (Balık, 2020, s.36).

2.2. Kentlileşme Kavramı

Kentlileşme, zaman zaman kentleşme kavramıyla karıştırılmakla beraber kentleşmeyle aynı olmayan ve kentleşme hareketi neticesinde, Sosyal değişimin insanların tutumlarında, ilişkilerinde, manevi ve maddi yaşam tarzlarında ve değerlerinde farklılıklara yol açtığı süreci tasvir eder (Keleş, 1980, s.71). Mekânsal yoğunluklu tanımlama da kentlileşme; kente göçle beraber gelen nüfusun kentin belli bir kısmında kararlılık elde etmesine kadar süre gelen bu aşaması “kentlileşme” olarak belirtilmektedir. Kente göçü gerçekleştiren nüfus dinamiğinin yeni şartlara uygun ilişkiler kurarak kentin bir unsuru olma, uyum-bütünleşme ve sosyal değişme sürecini oluşturmaktadır. Sosyo-kültürel anlamda kentlileşme, göçle gelenlerin ve kente yaşamını sürdürenlerin, kentte yaşayan bireylerin değer-norm sistemini, kentli bireyin düşünme, davranış biçimlerini ve giderek yaşama şeklini benimsemesi olarak ifade etmek mümkündür (Kaya, 2007, s.65).

Kırsal bölgenin gün geçtikçe küçüldüğü ve kentsel alanların ve kentsel nüfusun hızla arttığı günümüz dünyasında, kentler her yönüyle çok kritik bir yer tutmaktadır. Kentsel nüfus arttıkça, kentsel alanlarda yaşayan insanlar arasındaki sosyal ve duygusal bağ da artmaktadır. Kentlerde yaşamını sürdüren insanların kendilerini kentin bir parçası olarak hissetmeleri ve kentle duygusal ve sosyal bir bağ kurmaları, kentlileşme olarak adlandırılan bu önemli sürecin gerçekleşmesinde önemli rol oynamaktadır (Parlak, 2018, s.19).

Kentlileşme, aynı zamanda belirli bir sorumluluğun üstlenilmesi anlamına da gelmekte olup, bu durum, kentlinin kente aidiyet duygusu olarak anlaşılabilecek olan, kırsalın terk edilmesi ve örgütlü bir toplumsal yaşama geçiş şeklinde kendini göstermektedir (Zengin, 2018, s.97).

Kentlileşme, kentlerdeki bireylerin, ailelerin ve diğer sosyal grupların davranışlarını değiştirme sürecini ifade eder. Bunlar ekonomik, sosyal, politik, psikolojik, dini ve estetik olmak üzere altı boyutta ele alınabilir. Dolayısıyla kentlileşme sürecinin bir parçası olarak kentlere gelenlerin hepsi kentli değildir. Şehirli olmanın tek şartı şehirde yaşamak değildir. Kentlileşme, içinde yaşadığımız kentin kültüründen,

ekonomisinden ve sosyal yapısından gelen tüm nitelikleri edinme sürecidir (Beyazlı, 2005, s.57).

Kentlileşme temelde insanların kentlere özdeşleşmesi anlamına gelmektedir. Özdeşleşme terimi genellikle bir nüfus grubunun daha büyük bir nüfus grubuyla birleşmesi olarak anlaşılmaktadır. Kentlileşme, toplumsal değişimin, kentleşme hareketlerinin bir sonucu olarak insanların davranışlarında, ilişkilerinde, değer yargılarında, maddi ve manevi yaşam tarzlarında farklılıkları ortaya çıkardığı süreçtir (Es ve Ateş, 2004, s.214-215).

Kentleşme süreciyle beraber doğan kentlileşme terimi, kentleşmenin sosyal bütünleşme ve değişme boyutunu belirlemektedir. Kentlerde toplumun her kesiminden insanlar bir araya gelmekte ve yaşamını sürmektedir. Şehir hayatının ve fiziksel mekân belirleyicilerinin empoze ettiği şartlar toplumun karşılıklı olarak bağımlılık ilişkileri içerisinde yaşamalarını gerektirmektedir. Köylü bir ailenin kentli bir aileye dönüşmesi, bir yandan köylü aile değerlerinin ve bu durumla ilişkilendirilen davranış kalıplarının terk edilmesi, diğer yandan da kentsel değerlerin benimsenmesi ile ilişkilendirilmektedir (Yavuzgil, 2012, s.29). Bu durum, bir şehre taşınan yeni sakinlerin ilk defa karşılaştıkları şartlara uyum sağlama ve şehirle bütünleşme sürecidir.

Kentlileşme, kentte göçle beraber başlayan nüfus dinamiğinin kentin belirli bir kısmında kararlılık elde etmesine kadar süren bir süreci ifade etmektedir. Kentlileşme sadece toplumsal bir değişim ve uyumlu bir ilişki değil, aynı zamanda fiziksel bir yerleşme sürecidir. Bu süreç, kente yönelen kitlelerin sözü edilen yerleşme süreçlerinde yaşadıkları bireysel ve toplumsal farklılıklar ve yeni bir kimlik elde etme uğraşlarını kapsayan değişimin ismidir (Tiken 2011, s.47-48). Ancak kentlileşme, yalnızca kente göç edenlerin kendi seçtikleri bir yerde yaşama kararı almaları değil, daha çok bu süreçte ortaya çıkan kültürel ve sosyal yönleri ifade etmektedir (Kırımlı, 2012, s.23).

Kentlileşme terimi, kentte yaşayan bireyler arası ilişkilere kentli kültürünün egemen olmasını ifade eden ve sosyokültürel değişimi tanımlayan bir kavramdır. Kentlileşme, kent değerlerini ve kentsel yaşam şeklini benimseme olarak düşünüldüğünde, bu durumun kent dışı bölgelerden gelen nüfus açısından uzun yılları kapsayan ve bir kuşaktan daha çok zaman gerektiren bir süreç olduğu anlaşılmaktadır. Kentin değerleri ve kentli yaşam biçimini içselleştiremeyen kentliler, kentlerdeki birçok problemin bir parçası ya da tetikleyicisi olabilmektedir (Parlak, 2018, s.19). Kırsal alandan gelenlerin kentle materyal açıdan bütünleşmelerine imkân oluşturabilecek mekanizmaların genellikle var olduğuna ifade ettikten sonra kentsel yaşama katılım

sağlama olanağı sağlayabilecek düzeyde gelir sağlayan sürekli bir iş edinilmesinin önemi vurgulanmakta, fakat esas bütünleşmenin ancak örgütlenme ve örgüt kullanma düzey ve biçimiyle saptanabileceğini ifade edilmektedir (Göymen, 1982, s.82).

1950'lerden sonra Türkiye'de kırsal alandan kentsel alanlara göç hareketi hızlanmakla birlikte kentsel alanlara geçen köylüler zaman içerisinde kentleşmişlerdir. Kentleşen bireyde sosyo-ekonomik anlamda iki taraftan değişimin olduğunu diğer bir ifadeyle kentleşmenin ekonomik açıdan kentleşme ve sosyal bakımdan kentleşme biçiminde iki yönü olduğu ifade edilmektedir

- Ekonomik açıdan kentleşme: Kentlinin geçimini bütünüyle kente ait işlerle ve kentte sağlıyor olma duruma gelmesiyle gerçekleşebilir.
- Sosyal açıdan kentleşme: Kırsal bölgeden gelen insanın farklı alanlarda kentlere ait hal ve tutum şekillerini, tinsel ve sosyal değer yargılarını özümsemesi ile gerçekleşmektedir (Yavuzgil, 2012, s.31).

Buna göre kırsal bölgelerden göç ile gelen bireylerin kentle birleşme süreçlerini ifade etmede sosyal mekân ve ekonomik mekân terimleri araç olarak kullanılabilir. Sosyal mekan ve ekonomik mekan, kente göç ile birlikte gelen insan için, kent ve kır arasında gidip gelen bir görünüme sahiptir. Bu mekânlardaki gelişmeler bireyin kentleşip kentleşmediğini göstermektedir (Es ve Ateş 2014, s.215). Ekonomik mekân ve sosyal mekân içerikleri ise şu şekilde ifade edilebilir: (Şekil 1).

Şekil 1. Ekonomik Mekan'ın ve Sosyal Mekan'ın İçerikleri

Ekonomik Mekân	Sosyal Mekân
Kişinin Altyapısı	Kişinin Altyapısı
Ekonomik değer üretme elde etme ve kullanma biçimleri; - Tutulan işlerin türleri - Gelir türleri - Geliri kullanma biçimleri - Varlıklanma	Benimsenen tüm sosyal ve dinsel değerler düzeni inançlar türlü konular dahi tutum ve davranışlar; - Siyasal tutum ve davranışlar - Dayanışma ve yardımlaşma konusunda benimsenen değerler - Örgütlenme biçimleri - Uyulan benimsenen gelenek ve görenekler - Eğitim ve öğretim konusunda tutum ve davranışlar - Bilgilenme biçimleri - Dini tutum ve davranışlar - Hak arama yöntemleri - Kadın ve erkeklerle ilgili düşünce tutum ve davranışlar - Toplumdaki farklılıkları açıklama biçimleri ve gereçler
Ekonomik Mekânın Öğeleri - Varlıklar (Kır-Kent) - Ücret Gelirleri (Kır-Kent) - Varlık Gelirleri (Kır-Kent) - Karşılıklar - Yatırımlar	

Kaynak: (Kartal, 1983, s.97)

Üç çeşit kentlileşme sürecinin varlığından söz edebiliriz. Birincisi, kırsal kesim olarak tanımlanan kır insandır. Kırsal kesime göre ekonomik olan değeri tek unsurludur. Sadece kırsal nesnelerin hâkim olduğu bir sistemdir. Sosyal mekân da durum benzer biçimde tek unsurlu bir yapıya sahiptir. Kentleşme sürecinin ikinci yapısında ise kentli bireyin varlığı görülmektedir. Kentli bireyler de kırsal bölgedeki bireyler gibi tek unsurlu kabul edilse de kente ait sosyo-ekonomik yaşam biçimini kentlilerde görülmesi olasıdır. Üçüncüsü ise bireyin “kentlileşen birey” olarak sınıflandırılmasıdır. Kentlileşmeyi bilen bireyde iki unsurlu bir yapı görülmektedir. Sosyal ve Ekonomik unsurların ikisi de iki unsurludur. Kentlileşme sürecinde birey kır kökenli özelliklerinden ayrılıp kentli bireye ait değerlere yaklaştıkça sosyo-ekonomik mekânları iki unsurlu olmaktan ayırıp tek unsurlu olmaya zorlayacaktır (Erdem, 2016, s.6).

Kentlileşme, kente bağlı olarak değişen tutum ve davranışları, maneviyatları, inançları, kültürel değerleri ve gelenekleri anlatmak için kullanılmaktadır. Kentlileşme, insan nezdinde bir değişim ve gelişim sürecidir. Bu süreç toplumsal kentleşme sürecinin bireysel düzeyde yansımasıdır ve sosyo-psikolojik açıdan baskın olan bir süreçtir. Kent insanı, örgüt tarafından şekillendirilen, bir örgüt içinde doğan, eğitim gören, çalışan ve boş vakitlerini bir örgüt içinde geçiren kişiler olarak tanımlanmaktadır (Kırımlı, 2012, s.23).

Kentlileşme ayrıca süreçsel bir durumu ifade etmektedir. Bu süreç, kentli insanların kente uygun düşünsel ve davranışsal boyutta olduğunun kanıtıdır. Kentlileşme, bireylerin sağlıklı değişimi yönünden istenilen bir unsur olarak kentlileşme kısa vadede ortaya çıkan bir unsur değildir ya da bu unsurun ortaya çıkması için sadece istenmesi yeterli olmamakta. Uzun vadede ortaya çıkan ve kompleks bir şekilde gerçekleşen kentlileşme süreci belirli koşulların varlığını gerektirir ve gerekli koşullar sağlanmadıkça varlığı yaygınlaşamaz (Geyik, 2010, s.17-18). Kentsel davranışın özümsemesi ve sağlamlaştırılması uzun ve zor bir süreçtir. Kırsal kesimden kente taşınan insanların kentli davranışı kazanmaları kolay değildir, bu nedenle öncelikle kentli olduklarının farkına varmalarını sağlamak gerekir (Kılıçarslan, 2018, s.26).

Özet olarak kentlileşme, kent yaşamının meydana getirdiği değerlere, tutumlara, normlara, düşünce ve davranış sistemine sahip bireylerin belli bir süreç içerisinde geliştirdikleri ilişkilerin bütünüdür. Kentsel yaşam biçimine uyum sürecini ifade eden kentlileşme kent yaşamını benimseyen bireyler tarafından elde edilen bir kültür birikiminden meydana gelir. Ayrıca kent bölgelerine göç sonucu yerleşen

bireylerin kente ait meslek gruplarında çalışması, kentin sahip olduğu davranış kalıplarını özümsemesi ve kentin yarattığı imkân ve fırsatlardan yararlanması olarak da belirtilmektedir (Balık, 2020, s.19).

2.3. Kent Kimliği Kavramı

Kimlik; bir nesnenin öteki nesnelerle arasındaki fark edilebilmesi mümkün olan, kendine has olmasıdır. Kimlik öteki unsurlar ile eşitlik anlamında değil teklik veya bireysellik anlamına gelmektedir (Lynch, 1990, s.8). Başka bir ifade ile kimlik; doğada mevcudiyetini devam ettiren herhangi bir canlıyı veya objeyi, öteki canlı ve objelerden farklılaştıran, ilk olarak görsel, işitsel ve öteki duyularla anlaşılan kendine has olma durumu, tek ve özgün olma anlamına gelmektedir (Deniz, 2004, s.14). Genel olarak kentsel kimliğin tanımı ve önemi açısından kentin gelişimi için uzmanlar kent kimliğine önem vermektedir (Eremenko, 2019, s.27).

Prohansky, Fabian ve Kaminoff, kentin kimliğini kişisel kimliğin temel yapısı olarak bir yer olarak inşa etmekte ve onu belirli bir fiziksel yer hakkındaki anıların, düşüncelerin, yorumların, fikirlerin ve duyguların analizi olarak ifade etmektedirler. Bir bakıma yer kimliğini, yer kimliğine dayalı bir aidiyet duygusu olarak değerlendirirler. (İlgar, 2008, s.7).

Her bireyin kendine has karakteri, kişiliği ve kimliği olduğu gibi, kentlerin de kendi kişilik ve kimlik değerleri vardır. Bu anlamda kent kimliği; her kentte değişik ölçek ve yorumlar ile kendine ait niteliklere sahip olan, devamlı gelişen ve sürdürülebilir kent sözcüğünü yaşatan, geçmişten geleceğe süren önemli bir sürecin ortaya çıkarttığı bütünlüğü kapsamaktadır (Topçu, 2011, s.1052). Büyük yapılı ve küçük yapılı her kent, bir kimliği meydana getirmiştir ve meydana getirdikleri kimlikle ifade edilmekte, kimlikleri ile yaşamlarına devam etmektedirler. Kent kimliği uzun bir süreç içerisinde biçimlenmektedir. Diğer bir ifade ile o kentin kimliği o kentin ruhu ile özdeşleşmektedir. Kimlik, bir bakımda o kentte yaşayan insanların oluşturmaya çalıştığı bir yansıma durumunu almaktadır. Hem o kenti hem de o kentte yaşamaya devam etmeyi kayda değer hale getirmektedir. Kentin içerisinde yaşayarak bu kimlik unsurları gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır (Kaypak, 2010, s.376).

Kent kimliği, çok boyutlu ve yönlü değişken yapılar arasında fertlerin, grupların ve toplumların, belli bir tarihi ve mekânsal tecrübeyi anlamlı bir biçimde paylaştıkları, o durumdan faydalandıkları ve kendilerini bilinçli bir aidiyet bağlamında ifade etmek

üzere temel aldıkları bir çeşit doğru orta ya da değişik yaşam tecrübelerindeki ortak noktalarda bir araya gelme noktasıdır (Şendil, 2017, s.25).

Bir kenti diğerlerinden ayıran en belirgin özellik, kendine has karakteridir. Bu karakter, üzerine konduğu coğrafi yapıdan içerisinde bulundurduğu insan topluluklarına kadar devam eden bir yapının içerisinde zaman içerisinde gelişir ve o kentin etiketi olur. Etiket, bu kent için bir kimlik değeri oluşturur ve sadece bu kenti temsil eden öğeleri içerir. Bu öğeler bir kente ilk kez gittiğimizde algıladığımız veya zaman içerisinde zihnimizde yer alan izlerdir (İlgar, 2008, s.9). İnsanlar tarafından bir yere atfedilen yer kimliği, bir yeri diğerlerinden ayırt eder. Yerler arasındaki farklar içinde veya dışında yaşayan sakinler tarafından atfedilir veya algılanır. Nesnel fiziksel yapılara dayalı sosyal yapı tamamen olmasa da bir noktaya kadar öznedir. Bir yerin yer kimliği oluşturmalarının anlamı bireyin yer kimliğini inşa etmesine benzemektedir (Peng, Strijker ve Wu 2020, s.4).

Bir kentin çeşitli özellikleri onun kimliğini ifade eder. kentlerin farklı doğal yapıları ve topoğrafyaları olduğu gibi, insanların kültürel özellikleri de farklı olabilir. Ancak kentin başlıca ekonomik, bilimsel, sanatsal ve tarımsal faaliyetleri de kentin kimliğinin dışavurumlarıdır. Örneğin Batman için petrol şehri, Antalya için turizm şehri tanımı, bu şehirlerin etkinlik yapısından doğan kimlik tanımını temsil etmektedir. Diğer bir ifadeyle bir kentin kimliğini, kentte yaşayan insanların kente yükledikleri idealler ve kente verdikleri değerle bütünleştirilebilir (Kayhan, 2021, s.5). Yer-kimliği, duygusal veya sembolik anlamlar açısından bir bağlılığı oluşturmaktadır. Yer bağlılığı yer kimliğinin bir parçasını oluşturmaktadır. Ancak yer kimliği, bazen bir bağlanma bazen bir yer duygusu olarak kabul edilmektedir. Bu durum insanlar ve belirli yerler arasındaki duygusal bağın gelişimini göstermektedir (Heydari, 2017, s.213).

Kent kimliği, bir kentin tıpkı insanlar gibi kültürel, folklorik ve simgesel değerlere sahip bir kimliğe sahip olmasıdır. Bir kentin bir kimliği olması, insanların onu özümsemesi ve sahiplenmesiyle ilişkilidir (Akman, 2021, s.5). Bu bağlamda kent kimliği kent imajını etkileyen; her kentte kendine has özellikleri taşıyan, fiziksel, kültürel, sosyo-ekonomik, tarihi ve biçimsel faktörlerin şekillendirdiği; kentlilerin meydana getirdiği temel bir faktördür (Oğan, 2021, s.6).

Bir kentin kimliğini oluşturan unsurlar hem doğal hem de insan yapımı ortamlardan elde edilen unsurlarla değerlendirilebilir. Doğal güzellikler ve manzaralar tarihi ve kültürel normlar insan çevresini çevreleyen önemli unsurlardır (Akman, 2021, s.6). Doğal ve tarihi çevresel değerler, ekonomik, sosyolojik ve kültürel faktörler, insan

göçünün başlangıç ve sınır koşullarını oluşturmakta ve kentlere özgün karakterini kazandırmaktadır. Doğal çevreden kaynaklanan kimlik unsurlarını, kentsel topografyadan, iklim koşullarından, bitki örtüsünden oluşan özellikleri oluşturmaktadır (Kaypak, 2010, s.375).

Kent kimliğinin, kentin sürekli ya da kesintili olarak farklı kültür hiyerarşilerinin üst üste birikmesi ile meydana gelen tarihsel bir olgu olduğu, zaman içerisinde meydana geldiği ve farklılaştığı söylenebilir. Geniş bir tarihsel geçmişe sahip kentler, zamanın farklı hiyerarşilerin üst üste bir araya gelmesi ile meydana gelmiş bir kimliği içermektedirler (Deniz, 2004, s.14). Başka bir ifade ile yer, farklı alt kimliklerin bir bileşenini oluşturmaktadır (Peng, Strijker ve Wu, 2020, s.3).

Özellikle, nesiller boyunca değişimlerle karşı karşıya kalan kentsel çevre, yerel bağlamın en önemli belirleyicisi konumundadır. Kentsel alanın nasıl bir evrim geçirdiğinin kavranması, yer duygusunun inşa edilmesi ya da güçlendirilmesi için gerekli olmakla birlikte, kent kimliğinin kuvvetlendirilmesine katkı sağlamaktadır (Oktay, 2011, s.11). Ancak, istenilen ve olması gereken; değişimin var olan kimlik paralelinde ve var olan kimliği ortadan kaldırmadan gerçekleşmesi durumudur. Çünkü bize hiç değişmiyormuş gibi görünen kentler aslında yavaş da olsa büyüyor ya da değişiyor. Bizde bu algı durumunu uyandıran şey; bu kentlerin kendi kimliklerine uygun gelişme göstermesidir (Oğurlu, 2014, s.276).

Diğer yandan küreselleşme süreci gibi önem arz eden bir süreç sonrasında kentlerde, artan ancak zamanla birbirine benzeyen kimlikler yoğunlaşmaya başlamıştır. Mekânların eşitlendiği, tüketimin merkezde yer aldığı, özdeş plânlama yaklaşımının uygulandığı kentler meydana gelmektedir. Kentler sadece turizm ve alışveriş faaliyetlerine olanak sağlayan mekânlar olarak görülmektedir. Kentler bu bakış açısının sonucunda kimliklerini kaybetmeye başlamaktadır (Şendil, 2017, s.23).

Kent kimliğinde etkili olan veya kent kimliğini oluşturan faktörleri fiziksel ve kültürel olacak şekilde iki grupta incelemek mümkündür. Fiziksel unsurlar, kentin bulunduğu coğrafyada iklim, topografya, jeolojik yapı, bitki örtüsü gibi doğal çevre yapılarıyla temsil edilebilmektedir. Kültürel faktörler ise, yapay kent yapılarının biçimleri, simgesel etkileri, morfolojileri, mekânsal özellikleri ve toplumun geçmişten gelen kültürel birikimleri, yaşamları ve mücadeleleri gibi kültürel öğelerden oluşmaktadır. Fiziksel ve kültürel öğelerin birleşimi bir anlam yaratır ve kentin kimliğini ifade eder (Kayhan, 2021, s.6).

Sonuç olarak Bir kentin kimliği, onu diğerlerinden ayıran, benzersiz kılan, kendine has özellikleri ortaya çıkaran ve bu özelliklerin ortaya çıkışına ve gelişimine etki eden birçok faktöre bağlıdır. Bu sebeple kent kimliği çevresindeki doğal ve yapay elemanlarla ifade edilebilmektedir. Doğal ve insan yapımı çevrenin ortak etkileriyle toplum üzerinde yarattığı psikolojik koşullar birleşerek sosyo-kültürel bileşeni oluşturur. Her toplumun değerleri ve hayat biçimleri çevreye bağlı bir şekilde farklı niteliklere sahip olması sebebiyle kimliği oluşturan unsurlar bölgeye göre değişiklikler yansıtabilmektedir (İlgar, 2008, s.11).

2.4. Kentli Hakları

Nitekim kentli hakları, insan haklarının kent düzlemine taşınmasıyla ortaya çıkan bir kavramdır. O sebeple kentli haklarını ifade etmeden önce insan haklarını, insan hakları ve kentsel hakların gelişim süreçleri bağlamında değerlendirmek gerekir. İnsan hakları bir ideali ifade etmektedir. Bu ideal, insanlıkları nedeniyle tüm insanlara sunulacak olan insanların bütünlüğünü temsil eder. İnsan hakları, tüm insanların sadece insan oldukları için sahip oldukları ve hiçbir yönetimin onlardan eksik bırakılmayacağı temel hak ve ayrıcalıklar bütünüdür (Negiz ve Yalçın, 2019, s.329). 10 Aralık 1948 tarihinde Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ni (Birleşmiş Milletler 1948) ilan etti. O zamanlar yaygın olarak daha çok kabul gören ifadelerden biri de şuydu: İnsanlar hür, haysiyet ve haklar açısından eşit doğarlar. Her bireye herhangi bir fark gözetmeksizin bu bildirgede ifade edilen bütün hak ve özgürlüklerden yararlanma hakkı verilerek insanlık tarihinin tüm üyelerinin eşit ve devredilemez haklarını koruma sözü verildi (Hafner ve Burton, 2012, s.266). Dolayısıyla İnsan hakları, dünyanın her alanındaki bütün insanlara eşit olarak uygulanan uluslararası tarafından kabul edilmiş normları ifade etmektedir (Braveman ve Gruskin, 2003, s.540).

Her ne kadar insan haklarının dayanaklarına dair farklı başlangıç tarihleri verilmiş olsa da son iki yüz yılı aşkın bir süredir hukuk metinlerinde açıklık kazanılarak ilerleme sağlandığı görülmektedir. İnsan haklarının bu son iki yüzyılı aşkın süredeki gelişimi üç dönem şeklinde ele alınmaktadır. Birinci kuşak hakları, kişi hakları ve siyasal haklar; ikinci kuşak hakları, ekonomik, sosyal ve kültürel haklar ve üçüncü kuşak olarak adlandırılan hakları da dayanışma hakları oluşturmaktadır (Bina, 2019, s.24).

Bariş hakkı, çevre hakkı, , dayanışma vb. üçüncü kuşak haklar arasında yer almaktadır. Kentli hakları ise üçüncü kuşak, diğer bir ifadeyle dayanışma hakları içerisinde kabul görülmektedir. Dayanışma hakları toplumsal düzeni sağlamaya yöneliktir.; Çevre hakkı ise, bireylerin düzgün ve sağlıklı bir çevrede hayatlarını sürdürmeyi güvenceye almaktadır (Martan, 2019, s.9-10).

Bu hakların kent yaşamındaki yansıması tarihsel olarak değerlendirildiğinde hak kavramını bir insanın arzu edebileceği, öne sürebileceği ve hareketli olarak kullanabileceği bir durumu ifade etmekle birlikte endüstrileşme sonucunda artış gösteren kentleşme olgusu ile beraber kentli hakları gündeme gelmiş ve en önemli hak grupları içerisinde ön sıralara yerleştirmiştir. Kentli haklarında asıl amaç, kentte yaşayan bireylere insan yaşamına uygun bir hayatın sağlanmasıdır. Kentlerde yaşamın artışı ile birlikte önemi gittikçe artış gösteren kentli hakları birçok uluslararası metinlerde yer aldığı gibi Türk hukuk sistemi içinde de yerini korumaktadır (Koçak ve Bektaş, 2019, s.105).

Kentli haklar, bazen çevre haklarının bir alt basamağı ve başka bir hak olarak dahil edilen bir dayanışma hakları arasındadır. Kentli haklar, vatandaşların yaşadıkları kentsel mekanlarda insan onuruna yakışır biçimde yaşama hakkı olarak ifade edilebilir. Bu bağlamda da kentsel haklar, insan haklarının kent düzeyinde gerçekleştirilmesi ve insan haklarının kent düzeyinde korunmasını ifade etmektedir (Akdemir, 2020, s.150).

Kentli hakları, temel haklar, ekonomik, sosyal ve kültürel haklar, siyasal haklar ve dayanışma haklarının bir gerçekleşme alanı olarak kentsel mekanda somutlaşması durumudur. Kişinin sahip olduğu insan haklarını kentsel mekânda yeterince ve rahatça kullanabilmesidir. Kentli hakları, kentte yaşayan her birey için farklılık gözetmeksizin uygulanmasıdır (Büyükşahin, 2018, s.58)

Kentli hakları, bireylerin kişiliklerini farklı yönde geliştirme ile birlikte, üretme oturma, dolaşma ve dinlenme etkinliklerini de yerine getirmelerine imkan sağlayan bir kentsel yaşam çevresi ihtiyacından doğmuştur (Ertan, 1997, s.39). Bu ihtiyaçlar kentli haklarının konusunu oluşturur. Kentli haklarının borçluları ve alacaklısı kentli haklarının dayanışma hakları içerisinde bulunması sebebiyle, herkesi oluşturmaktadır. Herkesin yeterli kamu hizmetlerinden yararlanma ve sosyal, kültürel ve ekonomik tüm ihtiyaçlarını karşılayacak temiz, sağlıklı ve onurlu bir kentte yaşama hakkı vardır. Öte bir yandan bu hakka sahip olan bireyler bu hakların olması gereken şekliyle uygulanmasından da sorumlu olmaktadır (Karasu, 2008, s.38).

Aslında, kentli haklarını düzenleyen hiçbir uluslararası belge yoktur. Sadece 17-19 Mart 1992 tarihinde Avrupa Konseyi'nin kabul gördüğü Avrupa Kentsel Şartı bu konu ile ilgili bir başlangıç olarak kabul görülebilir. Koşulun metinde de ifade edildiği gibi bu belge yalnızca ilerideki kentsel haklar antlaşmasının temelini inşa etme hedefini taşımaktadır. İnsan hakları, tarihi süreç içerisinde farklı basamakları aşarak meydana gelmiş bir haklar manzumesidir. Bu haklar ilk savunulmakta, süreç içerisinde uluslararası antlaşmalara ve anayasalara dahil edilerek kurumsallaşmaktadır. Ancak kentli hakları da hala oluşma sürecindedir (Tuncay, 1994, s.25).

Kentli hakları; hem kentlilerin insani olarak sahip olduğu, hem de içerisinde yaşamını sürdürdüğü kentin ve kentsel toplumun bir üyesi olarak o kentin kentsel ve çevresel normları üstündeki haklarının tümünü içermektedir. Bu haklar bir anlamda esas hakların, ekonomik, sosyal ve kültürel hakların, kentsel mekanda dayanışma haklarının somut bir hal aldığı durumudur (Pektaş ve Akın, 2010, s.23).

Başka bir deyişle kentli hakları soyut insan haklarının kentsel özelliklerini ifade etmek için kuvvetli bir temel olarak günyüzüne çıkmaktadır. Kentli hakları ile birlikte, uluslararası özellikteki soyut hakların yerel ve somut özellikli şekilde kentlerde uygulanabilir şekle getirilmek hedeflenmektedir. Kentlerde soyut insan haklarının hayata geçirilmesi, yerel hizmetlerin kalitesini ve verimliliğini artırır, yerel topluluklarda ekonomik, sosyal ve kültürel fırsatlar yaratır, bir topluluk ve topluluk duygusu geliştirir ve yerel yönetimde aktif vatandaş katılımına da olanak sağlayacağı kabul edilmektedir. (Güngör ve Negiz, 2017, s.1104).

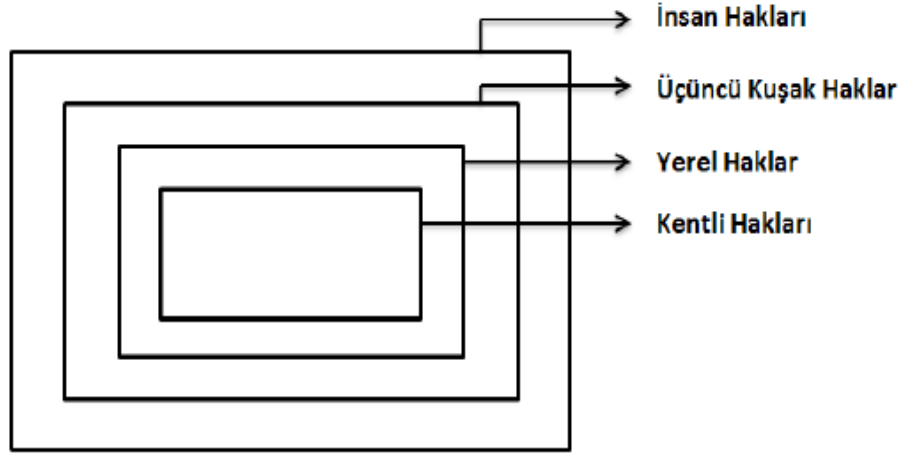
Günümüzde, yerel yönetim ve insan hakları nezdinde Avrupa Kentsel Belgesi ve Avrupa Kentsel Haklar Bildirgesi, IULA Yerel Yönetim Dünya Bildirgesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi gibi temel belgeler bulunmaktadır. Avrupa Konseyi'nin Avrupa Kentsel Şartı'nı kabul etmesi ile, kent problemlerine insan hakları bağlamında bakılması bakımından kritik bir adım atılmış bulunmaktadır. Bu, kentli haklarının kurumsallaşması bakımında bir başlangıç olarak görülmektedir (Ökmen, 2013, s.41).

Lefebvre, kentli haklarını üstün bir hak olarak açıklamaktadır. Lefebvre 'ye göre kentli hakları ne doğal bir haktır ne de sözleşmeden doğan bir haktır. Kentte yaşamını sürdüren bütün insanların kentin sunduğu imkanlardan faydalanılabilmesi olarak ifade etmektedir (Sadri, 2008, s.35). Aynı zamanda Lefebvre bu hakkın hem bir haykırış hem de talep olduğunu kabul etmektedir. Haykırış olarak ifade edilmesinin nedeni kentte günlük yaşamın zorluklarının oluşturduğu acı durumuna verilen tepkidir. Talep ise

zorluklar karşısında kentten kopmama ve kentte daha verimli ve sağlıklı bir yaşam yaratma yetkisidir (Lefebvre, 2015, s.132).

Diğer bir ifade ile toplumsal sorunlardaki yükseliş, konut ile ilgili yapılan ihlaller, yerleşim birimlerindeki yaşam şartlarında ortaya çıkan farklı olumsuzluklar, kent halklarında, kente karşı bir sahiplenme ortaya çıkarmış ve devamında da bu olumsuzlukların çözümünde hak taleplerinin ortaya çıktığı görülmektedir. Devamında ise kentli haklarının farklı biçimlerde seslendirilmesine neden olmuştur. Kentteki bireylerin kente dair, çevresel, kültürel, toplumsal, siyasal yönde problemlere karşı çözüm noktasındaki karar sahibi olma istemleri kentli haklarının ortaya çıkıp gelişim sürecini hızlandırmaktadır (Bina, 2019, s.28).

Şekil 2. İnsan Hakları Şeması

Kaynak: Bekir Parlak, 2018, "Sürdürülebilir Kalkınma ve Kentli Hakları Perspektifinden Kent Kültürü ve Kent Kimliğinin Dönüşümü: Bir Proje Örneği, TESAM Akademi Dergisi, Özel Sayı, (2018), s. 23

İnsan hakları Şekil 2’de ifade edilen unsurlardan oluşmaktadır. Yerel haklar ve daha özel olarak kentli hakları bu unsurların merkezindedir. Bu hakların muhafaza edilmesine dayalı çalışmalarda, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi gibi uluslararası metinlerin yanında, bölgesel örgütlenmelere bağlı olarak oluşan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Paris Şartı gibi metinler de kritik bir konuma sahip olmaktadır (Parlak, 2018, s.23).

Kentli haklarının içeriği hususunda en belirgin ve somut tanımlama Avrupa Kentsel Şartı’nda bulunmaktadır. Avrupa Kentsel Şartı, 17–19 Mart 1992 yılında Avrupa Konseyi’nin 27. oturumunda kabul edilmiştir (Karasu, 2008, s.40). Kentli

haklarının günümüzde genel ifadesi Avrupa Kentsel Şartı'nda özetlenmiştir. Avrupa Kentsel Şartı kentli haklarını 13 başlık altında ifade etmektedir. Bu başlıklar (Köse, 2020, s.54);

- Ulaşım ve Dolaşım,
- Çevre ve Doğa,
- Kentlerin Fizik Yapıları,
- Tarihi Kentsel Yapı Mirası,
- Konut, Kentsel Güvenliği,
- Kentlerdeki Özürlüler,
- Spor ve Boş Zamanları Değerlendirme,
- Kültür, Kültürlerarası Kaynaşma,
- Kentlerde Sağlık,
- Halk Katılımı,
- Kent Yönetimi
- Kent Planlaması,
- Kentlerde Ekonomik Kalkınmadan oluşmaktadır.

Gerek Avrupa Birliği ve gerek Avrupa Konseyi, Avrupa kentlerinde doğan sosyal, ekonomik ve fiziki problemlerin çözülmesiyle yaşam kalitesinin yükseltmesine yönelik politikalar yürütmüşlerdir. Bu unsurlar bağlamında yapılan çalışmalar kronolojik olarak bu şekilde sıralanabilir (Eyüboğlu ve Saatçi, 2021, s.141-142):

- Kentsel Rönesans İçin Avrupa Kampanyası (1980-1982)
- Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Sürekli Konferansı (1986)
- Avrupa Kentsel Şartı ve Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu (1992)
- AB Kentsel Gündemi, Amsterdam Paktı (2006)
- Sürdürülebilir Avrupa Kentleri İçin Leipzig Şartı (2007)
- Avrupa Kentsel Şartı-II: Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto (2008).

Sonuç olarak, kentli haklarının uluslararası bir metin çerçevesinde değerlendirilmesi, Avrupa Kentsel Şartı bir ile gerçekleşmiştir. Bu anlamda, bir sözleşme özelliğine sahip olmamasından kaynaklı bağlayıcı bir özelliği olmayan, fakat bir ilkeler kılavuzu gibi, kentli hakları olarak ifade edilmesi literatürde önem arz eden bir yere sahip olmasına olanak sağlamaktadır (Yavuz, 2019, s.59).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BATMAN İLİ

3.1. Batman ili coğrafi konumu

Batman, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bulunmakta, 41°10' ve 41°40' doğu boylamları ile 38°40' ve 37°50' kuzey enlemleri arasında konumunu oluşturmaktadır. Etrafı dağlarla kaplı dağlık ve engebeli bir yapıya sahip. Batman şehir merkezinde geçen, batıdan doğuya akan Dicle Nehri'nin en önemli kollarından biri olan Batman Çayı yer almaktadır (Batan, 2021, s.253).

Batman ili, Batman Çayının doğusunda Raman Dağının kuzeyindeki üretken bir ovanın kıyısında kurulmuştur. Batı, kuzeybatı ve kısmen kuzeyde Diyarbakır ili, kuzeydoğuda Kozluk, doğuda Beşiri, güneydoğuda Hasankeyf ve güneyde Gercüş ilçeleri ile çevrilidir. Üretken Batman Ovası'nda deniz seviyesinden 565 metre yükseklikte bulunan şehir, merkezden 4,8 km uzaklıkta Batman Çayı ve 10,5 km güneyde Dicle Nehri bulunmaktadır (Alaeddinoğlu, 2010, s.21).

Batman iklimini karasal iklim oluşturmaktadır. Yazlar kurak ve sıcak kışlar ılık ve yağışlıdır. Yıllık yağış miktarı 456 mm olup, nispi nem ise yaklaşık %53'tür. Kentin yıllık ortalama sıcaklığı 16. 5°C' dir. Batman yöre ikliminin en belirgin özelliği yaz mevsiminin mutlak olarak kurak ve aşırı derecede sıcak olmasıdır. Batman'da yaz aylarında hemen hemen hiç yağış görülmemektedir (Alkan, Adıgüzel ve Kaya, 2017, s.68).

Yazlar özellikle sıcak geçmektedir. Bazı günlerde bağıl nemin %10 'un altına düşmesi doğal bitki örtüsü için sorun teşkil etmektedir. Ancak yeryüzünde herhangi bir alandaki doğal bitki örtüsü özellikleri iklim, yükseklik ve toprak koşulları ile doğrudan bağlantılıdır. Bu bağlamda Batman ili ve yakın bölgesi irdelendiğinde, doğal bitki örtüsünün topoğrafya ve nemin kontrolünde geliştiği söylenebilir. Bu sebeple, merkez ilçe sınırları içerisinde batıdan doğuya, kuzeyden güneye doğru devam ettikçe bitki örtüsünde belirgin bir farklılık yaşanmaktadır (Alaeddinoğlu, 2010, s.21).

Batman bölgesel olarak en sıcak bölgesini şehir merkezi oluştururken en soğuk alanını ise Sason yüksek kesimleri oluşturmaktadır. Batman Sıcaklık ortalaması, yaz dönemlerinde 40°, kış dönemlerinde ise -5°'dereceyi bulmaktadır. Kış aylarında seyrek kar yağışlarının görülmesi ile birlikte, yer altı su kaynakları açısından belli bir

zenginliğe sahiptir. Bitki örtüsü, bahar yağışlarıyla yeşermeye başlayan ve yaz mevsiminde kuruyan steplerden meydana gelmektedir. Orman ağırlıklı olarak meşe ağaçlarından oluşmaktadır. Batman ovalarının çoğu engebelerdir. İlin en geniş düzlük arazisi Beşiri İlçesi ve Batman Ovası'nda yer almaktadır. İlin tek ovası olan Batman Ovası 210 km²'lik bir alanı kaplar ve tarımsal faaliyetlerin merkezi konumundadır (Tekik, 2013, s.4).

3.2. Batman'ın kent olma süreci

Batman ilinin kuruluşu ve gelişimi yakın bölgelerde ortaya çıkan durumlarla yakından ilişkilidir. Kurulma tarihi net bir şekilde bilinmemekle birlikte 1894'te Beşiri'nin merkezi konumuna getirilen El-Medina 'da 1926 'da geniş bir taşma meydana gelmiştir. Batman Çayı ile birlikte meydana gelen bu taşmada El-Medina 'nın geniş bir alanı hasar meydana gelmiştir. Taşkının meydana geldiği bölgede yaşayan nüfusun çoğu civar köylere yani İluh ve İkiztepe köyüne taşınmıştır (Sunkar ve Tonbul, 2010, s.21).

İluh Köyünün yer aldığı bölge, Osmanlı yönetiminde, Diyarbakır'ı oluşturan yirmi dört sancaktan biri olan Siirt Sancağı kapsamında yer almaktaydı. Diyarbakır'ın 1871'deki yıllığında yazılanlara göre ise yöre, Siirt sancağı, Garzan kazasına bağlı Beşiri kazası sınırları içerisinde yer almaktaydı. Eyalet sisteminden vilayet sistemine dönüşmesi ile birlikte Diyarbakır sınırları içinde kalan bölge, 1884 yılından sonra Siirt Sancağının Bitlis' e bağlanması ile Bitlis sınırları içinde kalmıştır. Cumhuriyet döneminde Diyarbakır Vilayeti, El-medine kazası sınırları içinde olan İluh Köyü, El-medine kazasında meydana gelen sel felaketi sonucu El-Medine kaza olmaktan çıkmış ve İluh köyü Beşiri'ye bağlanmıştır (Akcan, 2018, s.95).

Tarihi belgeler ışığında 20.yy'ın ilk yarısına kadar kentin kurulduğu bölgede kırsal ve nüfusun az olduğu yerleşmeler haricinde kentsel fonksiyona sahip diğer bir yerleşme alanı yer almamaktadır. Kentin ilk yerleşim birimi olan ve İluh Deresi yakınında inşa edilen İluh Köyü, günümüzde Batman kentinin meydana gelmesine olanak sağlamıştır (Güneş, 2019, s.33).

Nüfusunda sürekli artış meydana gelen İluh köyü, 1937 yılında bucak olmuş, 1955 yılında ise nüfusu iki bini aştığı için belediye haline gelmiştir. İluh, belediye teşkilatının kurulması, ekonomisini oluşturan petrol ve diğer sektörlerin yoğunluğunun artması, yeni mahallelerin inşa edilmesi ile kentleşme yolundaki ilk ve sağlam adımlarını atmıştır (Önver, Pınarcıoğlu ve Kanbak, 2020, s.71-72).

İluh köyü aldığı göçlerle büyüyerek 319 kişilik nüfusuyla 6 Mart 1936 yılında alınan kararla nahiye statüsü kazanmıştır (Türk, 2020, s.3). Batman'ın temel yapısını oluşturan ve şimdi Batman merkezinde mahalle statüsünde olan 1936' da Nahiye olan İluh Köyü,1940 yılında petrolün bulunması ile 409 kişilik bir nüfusa sahipti. Petrol, Batman'ın büyüyüp 14 hanesi olan küçük bir köy konumundan büyük bir şehir haline gelmesinde kuşkusuz ki en büyük unsur olmuştur. 1940 senesinde Türkiye'de ilk kez Raman Dağı antiklinali üzerinde, Meymune Boğazı'nda Raman-1 kuyusunda petrol keşfedilmiştir (Güneş, 2019, s.35-36) .

Raman Dağı'nda petrolün keşfedilmesi, İluh nahiyesi yakın çevresine demiryolu istasyonunun kurulması ve demiryolunun hemen karşısındaki alana TPAO Rafinerisinin kurulmakla birlikte bir taraftan petrol çıkarımı ve petrolün rafinerisi için il dışından mühendis ve işçilerin yoğun bir şekilde şehre gelmesi diğer taraftan çevre köy ve vilayetlerden petrol çıkarımı ve rafineri tesislerinde çalışmak üzere şehre göçlerin gerçekleşmesi sonucunda Batman'da yoğun bir nüfus artışı meydana gelmiştir (Türk, 2020, s.31-32)

Böylece, İluh Bucağının kısa zamanda gelişimi ve nüfus artışının olmasında demiryolu hatlarının gelmesinin ciddi bir etkisi olmuştur. Ulaşım ve kentleşme kavramları birbirini tamamlar özellikte olduğu için, ulaşım fonksiyonlarının gelişmesiyle beraber erişilebilirlik ve ulaşılabilirlik, yerleşim alanlarının etki alanlarına ve gelişimlerine destek sağlamıştır. Batman'a demiryolunun gelmesiyle beraber MTA (Maden Tetkik ve Arama) Enstitüsü tarafında Batman Tecrübe Rafinerisini kurmuştur. Rafinerinin faaliyete geçmesi ile birlikte demiryolu istasyonu ve etrafında yer alan arsalar değerlendirilerek birlikte buralarda yeni yapılaşma ve alışveriş merkezleri açılmıştır (Akcan, 2018, s.56-57).

Kırsal kesimlerde büyük nüfus hareketliliği, önce idari birim anlamında ilçe daha sonra da il olmasını sağlamıştır. Ama göç faaliyetini gerçekleştirenler yörenin farklı illerinden ve kırsal kesiminden gelenlerle sınırlı kalmamakla birlikte 1950'li yıllarda kurulan TPAO işletmesi rafineri bölgesine ülkenin farklı bölgelerinden ve yurtdışından işçi ve mühendis de bu alana yerleşmeye başlamıştır (Biçim, 2020, s.253).

1950-1955 yıllarında, 10 hanesi olan bir tren istasyon köyü olan İluh bölgesinde kurulan Batman kenti, TPAO tesisleri ve sitesi çevresinde gelişme göstermiştir. Batman'da, TPAO tesisleri dışında ek olarak TPAO tarafından 400 daireli lojman, 3 misafirhane, 2 yüzme havuzu, 2 çay bahçesi, 1 ilkokul, 1 ortaokul, 1 anaokulu, TED Koleji, 1 sinema, futbol sahası, 1 revir, 1 spor salonu, 1 cami, işçi ve mühendis

pansiyonları, tenis kortları, koşu yolu olan bir site inşa ettirilmiştir (Tekik, 2013, s.221). Dolayısıyla bir bölgedeki ekonomik gelişmeler ile birlikte kentin yaşam kalitesinin yükselmesinde istihdam oldukça önemli bir noktaya sahiptir. Çünkü istihdam oranındaki artış şehrin büyümesini ve inşaat sektörünün canlanmasında önemli bir faktöre sahip oldu. Şehir nüfusunda artışa paralel olarak kamu hizmetlerinde de artışlar meydana gelmiştir. Okul, sağlık kurumları, okul, sosyal tesisler ve alt yapıya yatırım sağlanması ile beraber hizmet sektöründe gelişmeler de artış göstermeye devam etti . Kamu yatırımlarını özel sektörün yatırımları izledi. Batman'daki hayat standartları ve sosyo-ekonomik yapıda bu yönde daha hızlı bir gelişim gösterdiğini ifade etmek mümkündür (Demir, 2016, s.53).

1955 senesinden sonra TPAO'da görev alan çalışanlar zamanın en modern biçimde tasarlanmış Site adıyla kurulan sosyal tesislerde yaşamışlardır. Tesislerdeki olanakların zamanla artışı ile birlikte Türkiye'nin farklı bölgelerinden gelen TPAO personeli ve ailelerinin hizmetine sunulmuştur. Batman, TPAO sitesi sayesinde ekonomik ve sosyal anlamda büyük bir hareketlilik kazanmıştır (Akcan 2018, s.68).

Böylece köyden kente dönüşüm sürecinde etkin rolü olan sanayi istihdamının Batman'da var olması ve bu nedenle bir çekim merkezi haline gelmesi kentleşme sürecini esas olarak başlatmıştır ve bu başlangıç kentleşme açısından olumlu bir başlangıç olmuştur (Önver, Pıncıoğlu ve Kanbak, 2020, s.72).

Kentsel gelişim bağlamında petrolün öncülüğünde birçok ekonomik, siyasi ve kültürel gelişme yaşanmıştır. Şehir merkezinde belli bir bölge bütün modern gelişmelerin lokomotifi haline gelmeye başlamıştır. Diğer bir yandan rafineriyi diğer bölümlerden ayıran büyük bir duvar ve güvenlik noktaları, geleneksel ve modern alanlar arasındaki sınırı çiziyordu. Bu durum şehrin, bir bütün olarak değişimleri yaşamamaktadır. TPAO sitesi ve şehir, farklı döngülerde ayrı çarklar gibi gelişmeye devam etti (Biçim, 2020, s.253-254).

TPAO sitesini içi, sitenin dışarıda kalan Batman'dan daha güvenli ve yaşanabilir bir bölge olmayı sürdürmekteydi. Herkesin yaşamak istediği modern bir bölgeydi. Çok az kişinin erişebileceği modern ilişkiler ve modern bir yaşam tarzı, herkesin hayalini kurduğu bir yerdi. Hatta kaymakamlar ve belediye başkanları da dahil olmak üzere birçok yönetici, idari görevlerinden istifa ederek TPAO görevlisi olarak çalışmak isterdi. TPAO'nun ekonomik refahı ve zenginliği sanat, eğlence ve spor faaliyetlerine de yansımaktadır. Büyük başarılar elde eden TPAO Orkestrası, 1966 yılında mühendisler ve işçilerin hafta sonu etkinlikleri için kuruldu. 1968'de İzmir'de Erkin Koray, Moğollar,

cem Karaca gibi büyük müzisyenleri geride bırakarak Altın Mikrofon Ödülü'ne layık görülmesi o dönemde ülke gündeminde geniş yer bularak ses getirmişti (Arslan, 2014, s.20-26).

TPAO'da gündelik hayat, duvarların ardındaki siyasi, kültürel ve ideolojik sorunlardan arınmıştı. Sitenin dış kısmı, geleneksel bir kısımda muhafazakâr toplumsal ilişkiler boyutunda şekil alan bir kente dönüşürken, TPAO sitesinde ise modern seküler yaşam tarzları ve cumhuriyetçi ideolojiler hakimdi. Kent sosyolojisi terminolojisi ile ifade edecek olursak birbiriyle bazen bağımlı bazen bağımsız gelişen bu iki toplumsal mekân, kentsel manzara olarak “şehir içinde şehir” yapısını oluşturmaktadır (Biçim, 2020, s.253-257).

Batman'da mekânsal dönüşümün yaşandığı bu süreçte Türkiye'de de kentsel ve mekânsal dönüşümler farklı bir boyutu oluşturmamaktadır. Türkiye çapında bu süreç irdelendiğinde 1960 yılları kırsal alana makineleşmenin başlaması, ulaşımın kolaylaşması, iş bulma amacıyla kırsal alandan kent yaşamına doğru yoğun göçlerin yaşandığı yılları oluşturmaktadır. Özellikle büyük kentlerin bu tarihten başlayarak nüfuslarında artış olmakla birlikte, iç göçün meydana getirdiği az gelişmiş ülke kentleşmesinin fonksiyonları kendini göstermeye başlamıştır. Görüntü itibarı ile Batman ilinin kentleşme süreci Türkiye'nin kentleşme süreci ile paralellik göstermektedir. Fakat bu yıllarda Batman, Türkiye genelinden farklı bir yönde gelişen sanayisi ile kırdan kentte doğru gerçekleşen göçü istihdam edebilecek potansiyele sahiptir (Önver, Pınarcıoğlu ve Kanbak, 2020, s.73).

Batman ilinin ana ilgi odağı; kentler ve çevre yerleşim alanları ile bağlantısını kuran, özellikle petrol taşımacılığında kullanılan, mal ve hizmet alanında dönemin en önemli iletişim ve ulaşım aracı demiryolu olmuştur. Belirgin bir sanayi merkezi ve etrafını kapsayan işçi konutları, kentin yapısını şekillendiren esas nokta olmuştur. Batman kent merkezi; petrol sektörünün hızlı bir biçimde gelişmesi ve bununla beraber kente sağladığı istihdam imkanlarının artmasıyla birlikte Batman ili göç noktasında bir cezbedici bir hal almıştır (Biçen, 2011, s.53).

Sonuç olarak, 1940'lı yıllarda petrol yataklarının bulunması, Batman'ın ilk yerleşim yeri olan İluh Deresi yakınında kurulan İluh köyünde bir petrol rafinerisinin inşasına yol açtı. Petrol işleme tesisleri, üretim alanları ve istihdam fırsatları için bir çekim merkezi haline geldi. Böylece Batman ili petrol sanayi sektöründe gelişirken, bu gelişimin etkisi ile de göç almaya başlamıştır. Zaman içerisinde farklı sebeplerden dolayı ve daima devam eden nüfus artışı kentin hızlı bir biçimde büyümesine sağlamış

ve Batman ilinin gelişip büyümesinde etkili olmuştur. Tarihsel süreç olarak Batman'ın il olma süreci irdelendiğinde 1937 senesinde nahiye statüsüne getirilen İluh, 1955 genel nüfus sayımında nüfusunun 4.713 olması ile beraber 2 Kasım 1955 senesinde Belediye teşkilatı kurulmuştur. 2 Eylül 1957 senesinde ilçe statüsüne getirilmiştir. Batman, 1990 senesine kadar hızlı bir gelişme göstermiş olup, 16 Mayıs 1990 tarihinde il statüsüne getirilmiştir(Güneş, 2019, s.47-51).

3.3. Batman Kent Kültürü

Latince “cultura” olarak tanımlanan kültür kavramı, toprağa bir şeyler ekip ürün elde etmek anlamında kullanılmakla birlikte zamanla hem anlamı hem de içeriği değişkenlik göstererek günümüzde medeniyet, hars, irfan, ekin gibi farklı anlamlar da kullanılmaktadır. Bugün kültür, insanların yaşayarak veya eğitim hayatı boyunca öğrendiği, yarattığı, sahiplendiği ve gelecek nesillere aktardığı uygarlık olarak ifade edilebilir (Fani,2020, s.125).

Kültürün değişkenlik göstermesinde ve dönüşmesinde en önemli faktörlerden birisi kentleşme olgusudur. Kentli nüfusun köylü nüfusuna oranla artış göstermesi, kentte bir araya gelen farklı etnik gruplar ortak bir kültür oluşturmuştur. Kentler, yeniliklerin ve keşiflerin, ekonomik ilerlemenin, sanayileşmenin, askeri, dini ve ekonomik organizasyonun, siyasal değişimlerin, yeni değerlerin ve tutumların, özgürlüklerin, farklı kültürlerle etkileşimin, işlevsel farklılığın, biyolojik ve kültürel çeşitliliğin, kozmopolit bir atmosferin, kültürel kesişmelerin, sosyal etkileşimin, uygarlaşmanın ve düzenli yönetimin merkezleridir (Tekin, 2022, s.10-11).

Mekân ve mekânın tarihi, kent kültürünün oluşumunda önemli bir rol oynayan temel bir unsurdur. Bu sebeple günümüzün homojenleşmenin etkilerinden kentleri koruyabilmek adına, kentlere yeni bir kimlik kazandırmaya çalışmaktan çok o kentin tarihsel süreci göz önünde bulundurularak, kent kültürünün kendine has karakterini, kent kimliğinin sürekliliğini oluşturan değerlerin keşfedilmesi ve özgünlüğünün mevcut durumun talepleriyle bütünleştirilmesi gerekmektedir. (Kutlu ve Göksel, 2014, s.75).

Dicle Nehri, Batman Çayı ve Garzan Çayı ile akarsuların kıyısına yerleşmiş olan Batman, köklü medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Batman ili, Kuzey Mezopotamya'da bulunmaktadır. Hasankeyf: Antik Mezopotamya'nın başkenti olarak bilinmektedir. Neolitik çağdan bu yana Emevîler, Abbasîler, Hamdaniler, Eyyubiler, Medler, Mervaniler, Leseptoslar, Romalılar, Sasaniler, Bizans, Artuklular, Moğollar,

İlhanlılar, Celaliler, Karakoyunlular, Sayefiler ve Osmanlılara ev sahipliği yapan Batman, Dicle Nehri'nin verimli hale getirdiği bir alandır (Gümüş ve Genç, 2022, s.203).

Batman tarih boyunca birçok farklı medeniyetin yaşadığı topraklar üzerine kurulmuş olmakla birlikte farklılıkların izleri hala hayatın her noktasında görülmektedir. Hem günlük yaşam pratikleri hem de toplumsal değer ve uygulamalarda kültürel ve dini faktörlerin önemli etkisi bulunmaktadır. Aynı zamanda yaşama kültürünün son derece gelişmiş olduğu Batman'da farklı inançlara sahip vatandaşların pek çok geleneği ortak bir durumda sürdürmeye devam ettiği görülmektedir (Demir ve Gültekin, 2022, s.249).

Batman üzerine yapılan arkeolojik araştırmalar, Batman bölgesinin tarihsel sürecinin Neolitik öncesi dönemlere kadar uzandığını göstermektedir. Batman'da İstanbul ve Chicago Üniversitesinin ortak olarak yürüttüğü "Güneydoğu Anadolu Tarih Öncesi Araştırmaları Karma Projesi" ve Amerika Delaware Üniversitesi ve Diyarbakır Müzesi iş birliği ile yürütülen kazılarda, Anadolu'nun en eski yerleşim yerlerinden biri Çatalhöyük olarak bilirse de Çayönü ve Hallan Çemi höyüğündeki arkeolojik sit alanları, Anadolu tarihinin en eski yerleşim yerlerinin Batman ve Kozluk sınırları içinde kaldığını doğrulamaktadır. Arkeolojik olarak ortaya konulan bu durumlar Batman İl'inin bulunduğu bölgede oldukça gelişmiş bir kültürün varlığını göstermesi açısından önemlidir (Erekmekçi, 2022, s.138).

Batman ili zengin kültür varlıklarına sahiptir. Batman İl Kültür Envanteri 'ne göre ve Beşiri 'de 146, Gercüş'te 342, Hasankeyf'te 808, Kozluk'ta 97, Sason'da 87 ve Batman Merkez'de 288 olmak üzere toplam 1.768 adet kültür varlığı belge haline getirilmiştir. Bunlar arasında kaya sığınakları, höyükler, kaleler, kaya evler, camiler, mezarlıklar, İslami mezar taşları, kaya mezarları, manastırlar, kiliseler, camiler, şapeller, kulübeler, hanlar, fabrikalar, hamamlar, köprüler ve rezervuarlar, su tünelleri, su kanalları, vesaire. , rezervuarlar, atölyeler, yerel sivil mimari, kayalık yerleşimler, külliyyeler, mezarlar yer almaktadır (Gümüş ve Genç, 2022, s.204).

Önemli bir kültür birikimine sahip olan Batman ili, gelişen sanayisiyle birlikte yoğun göç almıştır. Batman iline gerçekleşen bu göçle birlikte değişik kültürler de bir araya gelmiştir. Bu göçle beraber, artış gösteren nüfusa paralel olarak da kültürel altyapının gelişmesi beklenirken, Batman bu anlamda geri kalmıştır. Batman ili görülmesi gereken tarihi ve turistik yerleri bakımından önemli bir il konuma sahiptir. Arkeolojik ve etnografik eser bakımından bir zenginliğe sahip olan il bölgenin en çok

turist çeken illeri arasındadır (Aktürk, Bayrak, Sarı, Daştan, Yılmaz ve Özer, 2011, s.105).

Batman'ın çevresi ve civarındaki yerleşim alanlarının tarihi, çok kültürlü bir yapının mevcudiyetini ortaya koymaktadır. Bu durum ayrıca Batman'ın zaman içinde çok kültürlü bir yapı kazanmasında yardımcı olmuştur. Batman'ın ekonomik, ticari ve dini yapıları ile jeopolitik konumu da çok kültürlü bir yapı oluşturmaya olanak sağlayan diğer unsurları oluşturmaktadır (Buran ve Çak, 2012: 49).

Batman'ın petrol üretim rafinerisi sayesinde hızlı kentleşmesi, bununla birlikte nüfusunun da heterojen bir görünüme ulaşılmasında etkili olmuştur. Bu anlamda Batman'ın nüfus yapısı; Yezidiler, Ermeniler, Kürtler, Süryaniler, Araplar ve Türkler gibi farklı etnik ve dini topluluklar oluşturmaktadır (Erekmekçi, 2022, s.139-140). Bu süreç Batman'ı, inanç turizmi bakımından önemli bir tarihi ve kültürel mirasa sahip noktaya getirmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı'na hazırlanan turizm stratejisi 2023 çerçevesinde turizm gelişim koridorları içerisinde yer alan inanç turizm koridoru, Batman'ı da kapsamaktadır. Yezidi, Ermeni, Süryani, Hristiyan ve Müslüman cemaatlerinin bir arada yaşadığı bu coğrafya, çok sayıda kutsal mekana ev sahipliği yapmaktadır. Batman da önemli bir inanç turizm noktası konumundadır (Gümüş ve Genç, 2022, s.203).

Kültürün insanın çevresinin anlamlı kılınmasında araç olması, onu ayrıca bireysel “kimlik” kurgusunun kritik bir parçası yapmaktadır. Bu durumda kültür; insanların maddi ve manevi birikiminin, geçmiş ve geleceğin aynı zamanda bir tanım içine sıkıştırıldığı dinamik bir çekirdektir. Yaşam alanlarının düzenlendiği, değerlerin yaratılıp paylaşıldığı, bireylerde kimliksele farkındalığın ve aidiyet duygusunun geliştiği bir alan olmuştur (Erekmekçi, 2022, s.132). Bu bağlamda kent kültürünün geniş ölçüde gelişim gösterdiği TPAO Batman için büyük önem taşımaktadır.

Batman'da petrol üretiminin başlaması ve üretim tesislerinde çalışan bireylerin birlikte yaşadığı günümüzde site olarak bilinen yaşam alanının inşa edilmesiyle kültürel faaliyetler farklı bir boyut elde etmiştir. Modern kentleşme bakımından örnek olarak kabul edilen bu merkez pek çok kültürel faaliyetin icra edildiği yaşam merkezi haline gelmiştir. Ancak Batman'da TPAO'nun sponsorluğuyla gelişen ve Türkiye'deki ilk sinemaskop filmi olan “Toprağın Kanı” filmi 1966 yılındaki Altın Portakal Film Festivalinde en iyi ikinci film ödüllere değer görülmüştür. Yine TPAO Batman Orkestrası Altın Mikrofon Yarışmasında 1966 ve 1967 yıllarında finale çıkma, 1968 yılında ise birinciliği elde etmiştir. Özetle TPAO kampüs ve yaşam alanı ile kente bir

değer kazandırmakta, bu alanda bulunan otel, cafe, restoran, spor alanı ve benzeri mekanlarla nicel olmanın yanı sıra kentte nitel anlamda katkı sağlamaktadır (Fani, 2020, 131-132; Arslan, 2014, s.25-26).

Batman kültür varlıkları bakımından oldukça zengin olmakla birlikte pek çok turizm faaliyetini de sürdürmektedir. Bunun yanında kano sporu, tekne gezileri, zipline, Batman'da trekking ve camping rotaları gibi faaliyetler bulunmaktadır. Bu faaliyetler arasında en önemlisi Sason'da bulunan Mereto Dağı'dır. Kaya tırmanışı sporları da bu kapsamda gelişme gösteren bir turizm faaliyetidir. Ayrıca yamaç paraşütü, ATV turları da yapılmaktadır. Bisiklet rotalarının oluşturulması için de gerekli çalışmalar günümüzde devam etmektedir (Gümüş ve Genç, 2022, s.204).

3.4. Kentlilik Bilincinin Oluşması Sürecinde Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşlar

Kentlilik bilinci; bir kentin sınırları içinde yaşayan bireylerin, o kenti kent yapan unsurlar çerçevesinde yaşadıkları alanın ne kadar farkında olduklarını ve kente ait olan tutum ve davranışları kabul ederek, hayatlarında bu değerlere alan açıp açmadıklarını ifade etmektedir (Şahin ve Anık, 2016, s.152).

Yerel yönetimin en önemli kavramlarından biri olan kentlilik bilinci, en genel ifadesiyle bir kentin sakinleri tarafından nasıl kullanıldığı ve sağlıklı gelişiminin nasıl gerçekleştiğinin gerekliliklerini kapsamaktadır. Bireylerin, kenti kent yapan değerler hakkındaki farkındalıklarına işaret eden kentlilik bilinci, kentte yaşayan bireylerin kente ait tutum ve davranışları kabul ederek günlük yaşamlarında bu tutum ve davranışlara nasıl bir miktarda alan oluşturduğunu açıklamaktadır (Şahangil ve Güler, 2019, s.94).

Kentlilik bilincinin oluşması bakımından temel şart, insanın yaşadığı kentle anlamlı ve kuvvetli bağlar kurduğu, kentle uyum içinde olduğu, diğer bir deyişle onun bir parçası olduğunu hissedebildiği bir durumdur (Birol, 2008, s.28).

Kentlilik bilincinin oluşması sürecinde dört ölçütün sağlıklı bir biçimde meydana gelmesi gerekmektedir. Bu ölçütleri ;Kente aidiyet, kenti sahiplenme, kent kurumlarına katılım ve kent problemleriyle ilgilenme oluşturmaktadır (Belli ve Aydın, 2017, s.426).

Kentlilik bilincinin oluşması sürecinde sivil toplum kuruluşları, kent konseyleri, kültür ve sanat merkezleri gibi kişiye gelişme fırsatı sağlayan faaliyetlere katılım önem arz etmektedir. Kişilerin kent yaşamını etkileyen kararlara kayıtsız kalmayanların

örgütlenme derecesi ve tepkisi kentlilik bilincinin bir göstergesini göstermektedir (Acungil, 2012, s.40).

Kent kurumlarına katılımın sağlanması ise kentli olmanın ve kent bilincinin oluşmasının ihtiyacı olarak kabul edilmektedir. Diğer bir deyişle, bireylerin kent konseyleri, sivil toplum kuruluşları, sanat ve kültür merkezleri gibi kurumlarla kurduğu sağlıklı ilişkilerle kentin doğasını kavramaları, kent kültürünü edinmeleri ve böylece kent bilincini elde etmeleri beklenmektedir (Erkul, Kanten ve Seçtim, 2019, s.59).

Birey, kent kurumlarıyla kurulan sağlıklı ilişkilerden dolayı, kentin doğasını anlar ve kente uygun yaşam ilkelerini benimseyebilir. Sivil toplum kuruluşları, sanat ve kültür merkezleri, mesleki eğitim sunan kurslar vb. alanlar kentsel alanlarda yer alan ve kişilere büyük bir alanda gelişme fırsatı sağlayan alanlardır. Bunlar özellikle kır yaşamından gelen kişilerin kent yaşamına adaptasyon sağlaması bakımından oldukça önem arz etmektedir (Batmaz ve Gürer, 2016, s.168). Bu bağlamda ,Batman ili kentlilik bilinci bağlamında ele alındığında kentlilik bilincinin gelişmesinde katkı sağlayan kamu kurum ve kuruluşların olduğu ve bu kuruluşlara ait çeşitli hizmet, yöntem ve uygulamaların mevcut olduğu görülmektedir.

3.4.1. Batman Valiliği

Kentlilik bilincinin oluşması sürecinde etkili olan faktörlerden biri de sosyal faktörlerdir. Sosyal faktörleri oluşturan birçok unsur vardır. Bireyin sosyal faktörleri içerisinde boş vaktini değerlendirme şekli, eğitim ve aktiviteleri önemli bir unsuru oluşturmaktadır. Bireyin boş zamanlarını nasıl geçirdiği, hangi alanlarda değerlendirdiği, sosyal çevre ile etkileşimi kentlilik bilincinin oluşmasındaki başka etkenler içerisinde ele almak mümkündür (Kara, 2017, s.79). Bu bağlamda Batman valiliğinin düzenlemiş olduğu etkinlikler kentlilik bilincinin oluşmasını olumlu yönde etkilemektedir.

Batman Valiliğinin diğer kurum ve kuruluşlar ile ortak düzenlemiş olduğu festival, kitap fuarı, konser vb. etkinliklerin yanında kendi bünyesinde hizmet olarak sunduğu “Güzel Sanatlar Kulübü”, “Bilim ve Teknoloji Kulübü”, “Sağlıklı Yaşam ve Spor Kulübü” ve daha birçok farklı alandaki kurs ve projeleri ile Batman halkına geniş bir alanda hizmet vermektedir. Böylece Batman ilinde yaşayan bireylerin Batman ilinde oluşacak olan Kentlilik bilincinin oluşması sürecine etkili olan bu sosyal faktörler bireylerin kent ile uyum içerisinde yaşamasına olumlu bir katkı sağlamaktadır. Böylece

Batman Valiliğinin kent ile bütünleşmiş aktif rollerde yer alacak mutlu bireyler yaratma faaliyetleri devam etmektedir.

Doğal olarak kentte insanların yaşamları boyunca ulaşmayı istedikleri şey mutluluk olarak ifade edilebilir. Hiç kuşkusuz “yaşamsal mutluluğa” ilerleme yolunda ilk nokta kentlilik bilincinin kişilerde yer edinmesinin sağlanmasıyla oluşabilecektir. Kentli bireylerin “yaşamda mutluluk” evrensel hedefine ulaşmasının yolu, içinde yaşadığı çevre ile en üst düzeyde ilişki kurmasına bağlıdır (Talu, 2017, s.5-6). Bu bağlamda Batman Valiliğin sunmuş olduğu hizmetler kentli halkın boş zamanını ilgi, beceri ve eğlence alanları oluşturarak çevresi ile uyum içerisinde olan mutlu bireyler oluşturmakla birlikte bu durum kişilerde kentsel aidiyet duygusunun oluşmasını ve kenti sahiplenmelerini sağlar. Böylece birey sorumluluk duygusuyla kentin problemlerine de odaklanır. Bu durumda kentlilik bilincinin oluşması ve gelişmesinde önem arz etmektedir.

3.4.2. Batman Belediyesi

Kentlilik bilincinin oluşmasında kent kültürüne ve bireysel kent yaşam kültürüne uyum sağlanması önem arz etmektedir. Bu anlamda bireyin kentlilik bilinci ile kent kültürüne olan uzaklığı birbiri ile yakından ilişkilidir. Kent kültürü yaşamından yoksun bir bireyin kentlilik bilincinden bahsetmek mümkün değildir (Kara, 2017, s.83). Bu bilincin oluşması sürecinde etkili olan yerel yönetimler, vatandaşların fikirlerini, beklentilerini kavrama ve bu noktalara yanıt verebilme çabası içerisinde yer almaktadır. Kentler dinamik bir yapıyı oluşturmaktadır. Sabit kalmadan yatay ve dikey bir gelişme göstermektedir. Bu kapsamda düşünüldüğünde kentler bütün unsurları ile kent içerisinde yaşayan insana, üniversitesi ile, yönetsel ve sağlık kurumlarıyla, alışveriş merkezleri ve tüm kamusal yapıları ile huzur ortamını sağlamak durumundadır. Gelişmiş kent yöneticileri, bu bağlamda birçok sorumluluğu bilimsel kurumlara yüklemektedir. Bir belediye başkanının veya encümeninin görevi sağlıklı bir kente yalnızca yönetim ve yürütme yetkisini kullanmak olmadığı gibi ayrıca kent bireylerini eğitmek olmalıdır (Erdem ,Erdoğan ve Şengür, 2009, s.283-284).

Bilimsel kurumlarla yürütülen faaliyetlerde kentlilik bilinci ve kent kültürünün de temel noktasını kentsel bellek ve tarih bilinci oluşturmaktadır (Şan, 2010, s.65). Bu bağlamda Batman Belediyesinin diğer kamu kurum ve kuruluşlar ile hemen hemen her yıl düzenlemiş olduğu “Hasankeyf Turizm ve Kano Festivali”, “Uluslararası Hasankeyf

Turizm ve Gastronomi Festivali”, “Hasankeyf Kültür ve Sanat Festivali” vb. etkinlikler ile tarih ve kültür bilincini uyandırmakla birlikte kentlilik bilinci, kentsel aidiyet, kentsel farkındalık değerlerini yaşıatmaktadır.

Batman Belediyesi kültür ve sanat adı altında farklı alanlarda Batman halkına hizmet etmektedir. Belediye bünyesinde sportif faaliyet gösteren kulüpler ve takımlar şu şekildedir: Futbol, Basketbol, Voleybol, Hentbol, Yüzme, Jimnastik, Atletizm, Aerobik, Fitness, Plates, Dart, Okçuluk, Tenis, Kadın Futbolu ve Masa Tenisidir. Farklı spor dallarında gençlere sportif faaliyetlerde hem yerel alanda hem ulusal alanda destek sağlamakta ve başarı kazandırmaktadır. Bununla beraber kent bilincinin temel koşulu bireylerin yaşadığı kentle anlamlı ve kuvvetli bağlar kurmasını, yaşadığı kentin bir parçası olduğunu hissederek kentte yaşam kültürünün benimsemesini sağlar.

Kentlilik bilincine yönelik belediye tarafından yürütülen sosyal faaliyetlerin farkındalığı katkı sunmaktadır. Bu bağlamda belediyelerin kent konseyleri ve sivil toplum kuruluşları ile iştişare içerisinde görevlerini yürütmeleri önem arz etmektedir. (Güney Marmara Kalkınma Ajansı, s.167). Bu bağlamda Batman Belediyesi, Batman’da yaşayan tüm vatandaşların Batman kentine olan aidiyet duygusunu güçlendirmeleri, Batmanlı olma duygusunu benliklerinde hissetmesini sağlayarak “Benim şehrim” duygusunu yaşamaları yönünde projeler geliştirme çabası içerisindedir. Bu projeler çerçevesinde kent halkının hem kaynaşmasını sağlamak hem de farkındalıklarının arttırılması amacıyla müze gezileri, konserler, festivaller ve diğer etkinlikler düzenlenmektedir

3.4.3. Diğer Kurum ve Kuruluşlar

Kentlilik bilinci, kentte yaşayan bireylerin kente aitlik duygularını geliştirmeleri, kentin gelişimine katkı sağlamaları, projeler önermeleri ve uygulamalara katılmaları, sosyal ve kültürel etkinliklere aktif olarak katılım göstermeleri ve kent yönetim süreçlerine dahil olmaları gibi bir kavramı ifade etmektedir (şengün, 2020, s.30).

Bu anlamda kent, insan hayatının kritik bir parçasını oluşturmaktadır. M ze kurumları insana ait yapıları kendi kuralları bağlamında irdeleyip sergilerken, aynı zamanda bölgesel anılara da açıklık sağlamaktadır. Dolayısıyla, her müze kent anılarının da bir unsurunu oluşturmaktadır. Bu durum kentli kişiye kentinin değerini fark ettirmekte  nc  rol oynamaktadır. Kent kimliğinde bilinen ve bilinmeyen yapıları ortaya koymakla birlikte kenti öğretir, öğretmekle de kente olan aidiyet duygusunun

gelişmesini sağlar (Alkan, 2016, s.502). Bu bağlamda, bölgede önemli bir konuma sahip olan Batman Müzesi, Paleolitik-Neolitik, Ilısu ve Hasankeyf Salonu olmak üzere üç salondan oluşmaktadır. Müzede, Paleolitik Dönem’ den orta çağa uzanan geniş tarih yelpazesinde yaklaşık 500 adet eser sunulmaktadır. Müzepark alanında ilköğretim döneminden lise dönemine kadar bütün öğrencilere tarih bilincini oluşturmak ve arkeolojik kazıların nasıl yapıldığını anlatmak için uygulamalı olarak kazı alanları yer almaktadır. Aynı zamanda, çocuk ziyaretçiler için oluşturulan arkeolojik kazıların anlatıldığı kısa film ve birçok simülasyon alanları ile çocuklara ve gençlere tarih bilinci ve kent kültürü aşılanmaktadır (<http://www.batman.gov.tr/batman-muzesi-ve-muzepark> Erişim Tarihi: 07.01.2023).

Kentsel alanların ayırt edici niteliklerinden biri de onu öteki yerleşim alanlarından farklılaştıran yanlarıdır. Birey kentin kurumlarıyla olan aktif ilişkileri sayesinde hem kent doğasını anlayabilir hem de kente uygun bir yaşam biçimini kabul edebilir (Geyik, 2010, s.39). Bu sebeple, bir kentin sosyo-kültürel, ekonomik ve estetik açısından gelişmesini hedefleyen yerel özellikli sivil toplum kuruluşlarına veya kent konseylerine katılım sağlaması önem arz etmektedir (Mutlu ve Özaydın, 2011, s.16).

Bu bağlamda Batman’ın Sason ilçesinde ilçe kaymakamlıklarca ortak olarak düzenlenen Ceviz, Çilek ve Bal Festivali Gercüş ilçesinde düzenlenen Bağ Bozumu Üzüm Festivali gibi etkinlikler ile kent kurumlarına katılım, kenti sahiplenme, aidiyet ve bağlılık ile kent sorunlarına duyarlı bireyleri kentlilik bilinci bağlamında etkilemektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.1. Literatür

Kentlilik Bilinci ile ilgili yapılan çalışmaların incelenmesi, araştırmanın seyrini belirlemek ve izleneceği yolları tespit etmek için büyük önem arz etmektedir. Bu sebeple ilgili literatür incelenmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Önceki araştırmalarda hangi tür yolların izlendiği, verilerin elde edilmesi konusunda hangi tür veri toplama araçlarının kullanıldığı açıklanmıştır. Literatür incelendiğinde Batman, Çanakkale, Karaman, Balıkesir, Diyarbakır, Isparta, Burdur, Ordu, Bursa, Tokat, Samsun Kırıkkale kentlerinde Kentlilik Bilinci ile alanında araştırmalar yapılmıştır. Bu bağlamda Batman'da Kentlilik Bilinci çalışması da ilgili literatürde yerini alarak alana katkı sunacaktır.

Bimay (2021) Batman'da kent sakinlerinin yerel katılımı ve kentsel haklarının kullanımı bağlamında kentsel aidiyeti ve bilinç düzeyini ele almaktadır. Saha araştırmasında nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Anketler 2020 'de uygulamalı bir alan araştırması biçiminde yapılmıştır. Ankete katılım sağlayan kişilerin birçoğunun çocukluk ya da gençlik dönemlerini yaşadıkları Batman ilinde, kentsel haklara ilişkin olarak kentlilik bilinci ve kentsel haklar konusunda bir farkındalık olmasına rağmen yerel katılım fonksiyonlarının işlevsiz olmasından dolayı yeterli fırsatların olmaması sebebiyle bu hakların kullanımında problem yaşadıkları tespit edilmiştir.

Balık ve Erdoğan (2020) çalışmada Çanakkale'de yaşamını sürdüren Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesinde eğitim almakta olan lisan öğrencilerin kentlilik bilinci düzeylerinin farklı göstergeler bakımından belirlenmesini amaçlamıştır. Çalışmada nicel araştırma yöntemi anket tekniği kullanılmıştır. Sonuç olarak araştırmaya katılan öğrencilerinin kentlilik bilinci düzeyinin farklılık göstermiştir.

Candan ve Kazak (2019) kentte yaşamını sürdüren kişilerde kentlilik bilincinin oluşması için temel olarak mahalle kültürünün oluşmasının gerekli görüldüğü fikri doğrultusunda yaptığı çalışmada, 146 mahalle halkından anket yöntemi ile toplanan verilerin analizi sonucunda; mahalle kültürü ile kentlilik bilinci arasında orta düzeyde (%48) pozitif bir ilişki olduğu, kentlilik bilinci değişkeninin toplam varyansının %14'ünün mahalle kültürü değişkeni aracılığıyla ifade edildiği sonucuna varılmıştır.

Alevkayalı (2019) Balıkesir kentinin ve Balıkesir Üniversitesi'nin yerel halk ve üniversite öğrencileri nezdinde oluşturduğu algılardan hareketle kent bilincini beyan etme kriterlerinin belirlenmesi ile birlikte Balıkesir'de üniversite-kent ilişkisi kent

kimliği bağlamında sosyal ve kültürel açılarından incelenmesini hedeflediği çalışmasında, Balıkesir Üniversitesinin Balıkesir il merkezine farklı il ve yerleşme alanlarından öğrenci çekmesi sebebiyle Balıkesir il merkezinde yerli halk ile aralarında sosyo-kültürel anlaşmazlıkların meydana gelmesi düşüncesinden kaynaklı Altı eylül ve Karesi ilçelerinde ikamet eden kişiler araştırmanın evrenini yansıtmaktadır. Anket, 400 kişi yerel vatandaş ve 400 kişi üniversite öğrencilerine uygulanmıştır. Bu bağlamda yerel vatandaş ile üniversite öğrencileri arasındaki sosyal ve kültürel etkileşimlere ilişkin elde edilen netice iki grup arasında birtakım uyuşmazlıkların olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak Balıkesir Üniversitesi öğrencileri ile yerel vatandaşın uyum içerisinde yaşamını sürdürdüğü ifade edilmiştir.

Bayhan (2017) Diyarbakır kentinde yaşayan bireylerde kentlilik bilincinin oluşup oluşmadığını, gelişen kentte komşuluk ve mahalle tutumları, çevre problemleri gibi mevzularda kentte yaşayan halkın bu konulardaki davranışlarının analiz edilmesi hedeflenen çalışmada; Diyarbakır il merkezinde yer alan Diclekent, Seyrantepe, Toki Üç Kuyular ve Bağlar mahallelerinde kentlilik bilinci ile ilgili bir durum analizinin yapılması hedeflenmiştir. Bu bağlamda kentte yaşamını sürdüren kişilere 156 anket uygulanmıştır. Sosyo-kültürel, Sosyo-ekonomik ve Sosyo-demografik değişkenlerin kentlilik bilinci üzerinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Güngör ve Negiz (2017) Isparta’da, kentli hakları alanında bilinci oluşturmak amacıyla Süleyman Demirel Üniversitesi’nde mevcut olan İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi’nden seçilen örnekleme anket çalışması yapılmış ve bulgular irdelenmiştir. Araştırmada, ilde yaşayan kişilerin kentli hakları farkındalığının olup olmadığı sorusu odak noktasını oluşturmuştur. Çalışmanın asıl hedefi olan katılımcıların kentli hakları farkındalığının tespit edilmesi için yapılan anket neticesinde; araştırmaya katılım sağlayanların çoğunluğunu, Avrupa Kentsel Şartı’nda mevcut olan haklara kentli olmalarının sonucu olarak sahip olduklarını ifade etmekte. Bu amaç paralellinde katılım sağlayanların Isparta’yı kentli haklarını nasıl ölçüde desteklediği noktasında irdelediklerinde; Kentli hakları arasında yer alan tam 20 haktan "güvenlik, temiz ve sağlıklı bir çevre, kültürler arası bütünleşme, işlev ve sağlık arasındaki uyum" konularında olumlu tutuma sahip oldukları sonucuna varılmıştır.

Talu (2017) çalışmasında Kentlilik Bilinci’nde etkili olan değişkenleri nelerin oluşturduğunun ve kentlilik bilinci düzeyinin belirlenmesi, kentsel algı ve kentsel farkındalığın ortaya konulması hedeflenmiştir. Nicel araştırma yöntemi ile 811 kişiden elde edilen veriler SPSS ortamında analiz edilmiştir. Ölçeğin güvenirlik ve geçerlilik

ölçümleri (AFA) Açıklayıcı faktör analizi ve akabinde DFA(Doğrulayıcı Faktör Analizi) analizi yapılmış, ölçeğin ölçmek isteği noktayı ölçekle ölçebildiği sonucuna varılmıştır.

Erdem (2016) Burdur’da Kentlilik bilinci ve çevre duyarlılığı düzeyi belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada, çalışmanın temel amacını oluşturan kentsel bilinci ve çevre duyarlılığı arasındaki ilişki ortaya konulmuştur. 387 kişiden anket yöntemi ile elde edilen verilerin analizi SPSS ile yapılmıştır. Kentlilik bilinci ve çevre duyarlılığı arasında pozitif yönde bir ilişkinin olduğu sonucuna varılmıştır. Kentlilik bilincinin artmasına bağlı olarak çevre duyarlılığının da artış göstereceği ifade edilmiştir. Kentlilik bilincini etkileyen en kritik durumun kentsel farkındalık olduğu sonucuna varılmıştır.

Şahin ve Anık (2016) Kırıkkale’de yaşamını sürdüren 17-25 yaş grubu bireylerin kentsel bilinçlerinin belirlenmesi, bu bilinci etkileyecek faktörlerin meydana çıkartılması ve bu bağlamdaki problemlerin belirlenip çözüm önerilerinin sunulması amaçlanmıştır. Bu çalışma dahilinde, örneklem olarak seçilen 17-25 yaş grubundaki 2000 kişiyle görüşme sağlanmıştır. Kırıkkale’de yaşamını sürdüren gençler arasında kentsel bilincinin yüksek olmadığı sonucuna varılmıştır.

Yeşil ve Yüksel (2016) Ordu’da yapmış olduğu çalışmada amacı, kent sakinlerinin kentlerin sunduğu fiziksel, sosyal, kültürel ve ekonomik fırsatlarla ilgili memnuniyet ölçütlerine karşı ortaya çıkan kentsel bilincini değerlendirmek oluşturmaktadır. Ordu kentinin merkez ilçesi Altınordu’da, tesadüfi örnekleme tekniği ile 400 kişiye anket uygulanmıştır. Katılım sağlayanların hangi kişisel niteliğe sahip olurlarsa olsunlar %50’den fazlasının memnun olmadıklarını ifade ettikleri sonucuna varılmıştır. Ordu kentinin sunduğu imkanlar konusunda halkın beklentilerini karşılama durumunun oldukça düşük olduğu tespit edilmiştir.

Batmaz ve Gürer (2016) çalışmada Kırıkkale kentinde yaşayan kişilerin kentsel bilinci düzeyini belirlemeyi hedeflemiştir. Yüz yüze yapılan anket çalışmada kişilerde kentsel bilinci, kentsel aidiyet ve kentsel farkındalık düzeyleri değerlendirilmiştir. Verilerin analizi sonucunda, Kırıkkale’de kentsel bilinci düzeyinin orta seviyede olduğunu gösterse de verilere göre kentsel bilinci düzeyi orta çıkmış ancak kentsel bilincinin yüksek olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak çalışmada kentsel bilinci düzeyi ve halkın Kırıkkale’ye geldikleri yerleşim yeri, yaş, eğitim seviyesi ve ikamet süresi unsurları arasında anlamlı ilişkilerin olduğu tespiti yapılmıştır.

Keskin, Sağocak ve Arslan (2015) Bursa’da Kentlilik Bilincinin incelenmesi ile ilgili araştırmasında; Bursa’da 2.000 kişiye anket yapılmıştır. Verilerin analizi sonucunda kent bilincinin göstergeleri olan farkındalık, aidiyet ve sorumluluk kavramlarına yönelik sorulardan yola çıkarak Bursa’da kentlilik bilincinin yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Acungil (2012), nicel araştırma yöntemleri kullanılarak Tokatta Kentlilik Bilincinin incelenmesi için 574 kişiye anket yapılmıştır. 574 kişiden anket yöntemi ile elde edilen verilerin analizi SPSS ile yapılmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda sonuç olarak kentte ikamet eden kişilerin kentteki problemlere karşı duyarlı oldukları görülürken kentteki problemlere çözüm üretme konusunda bir şey yapmadıkları sonucuna varılmıştır. Sonuç olarak Tokat ilinde kentlilik bilincinin tam anlamıyla oluşmadığı tespit edilmiştir.

Mutlu (2011) Samsun’da kentlilik bilincinin incelenmesi bağlamında Samsun’da kentlilik bilincinin durumunu tespit etmeyi ve bu paralelde kentsel yaşam kalitesinin iyileştirmeye yönelik ilgili faaliyetleri belirlemeyi TR83 ve Karadeniz bölgesinde yer alan diğer iller için veri sunulmasını amaçlamıştır. Bu hedef doğrultusunda anket tekniği kullanılarak veriler SPSS ortamında analiz edilmiştir. Kentlilik bilinci düzeyi genel olarak ele alındığında orta düzeyde olduğu tespit edilirken farklı açılardan ve farklı soru grupları bakımından incelendiğinde Kentlilik Bilinci düzeyinin farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir.

4.1.1. Literatür değerlendirmesi

Kentlilik bilinci ve kentli hakları ile ilgili çalışmanın bu bölümünde Kentlilik bilinci ve kentli haklarının incelenmesinde uygulamalı olarak sahada yapılan çalışmalar irdelenmiştir.

Bu bağlamda kentlilik bilinci ve kentli hakları ile ilgili farklı illerde (Çanakkale, Karaman, Balıkesir, Diyarbakır, Isparta, Burdur, Ordu, Bursa, Tokat, Samsun ve Kırıkkale) çalışmalar farklılık göstermiştir. Literatür incelendiğinde çalışmalarda SPSS, verilerin keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizi, MANOVA ve Kanonik Korelasyon yöntemleri aracılığıyla Ölçeğin güvenirlik ve geçerlilik ölçümleri, (AFA) Açıklayıcı faktör analizi ve DFA(Doğrulayıcı Faktör Analizi) yöntem ve teknikler kullanılmıştır.

Çalışmalarda bazı bölgelerde sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik ve sosyo-demografik değişkenlere bağlı olarak kentlilik bilinci ve kentli hakları göstergelerini

oluşturan kentsel farkındalık, kentsel aidiyet ve kentsel sorumluluk unsurlarına bağlı olarak kentlilik bilinci düzeyi yüksek çıkmıştır. Aynı zamanda kent ve kentli kimliği açısından çoğu katılımcının kentsel aidiyet duygularının gelişmediği, halkın beklentilerini karşılama düzeyinin oldukça düşük olduğu, kentlilik bilincinin düşük olduğu, kentsel duyarlılıklarının zayıf olduğu, kentlilik bilincinin tam anlamıyla oluşmadığı ortaya çıkmıştır. Bu durum Türkiye'deki kentlilik bilincinin ve kentli haklarının kullanımının geliştirilmesine yönelik uygulama ve projelerin kentlileşme, kentli hakları, kent kimliği ve kentlilik bilincini ortaya koyabilecek sosyal politikalara ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Çalışmalar Türkiye bağlamında irdelendiğinde sanayileşme ve fabrikalaşma ile birlikte Türkiye'de yoğun bir iç göç yaşanmaya devam etmektedir. Türkiye'de diğer illerden farklı olarak Batman ili'nde Petrolün sağladığı avantajlar Batman ili'nde kentlilik bilinci ve kentli hakların kullanımının büyüme ve gelişim sürecinde yıllar arasında farklılık göstermesi Batman ili'nde böylesi bir çalışmanın literatüre farklı bir boyut kazandırmasına olanak sağlayacaktır. Batman kenti 1947 yılında bucak, 1957 yılında ilçe, 16 Mayıs 1990 yılında 3647 sayılı kararname ile il olmuştur. Batman kenti elli yıllık kısa bir dönem içinde hızla gelişen, yapılan her nüfus sayımında katlanarak artan nüfus yapısıyla Türkiye'nin nüfus yoğunluğu bakımından üst sıralardaki yoğun kentler arasında yerini alması Kentlilik bilinci ve kentli hakları kullanımının demografik açıdan katlanarak artan bir kentte çalışılması Batman kentini disiplinler arası bir bakış açısı ile tahlil edip, çalışma sonucunda diğer bölge iller için de Kentlilik Bilinci ve Kentli Hakları ile ilgili bir bilinç ve farkındalık oluşturması açısından önem arz edecektir.

4.2. Araştırmanın Materyal ve Yöntemi

Araştırma kapsamında Batman ilinde, kent bilinci üzerine kuramsal araştırma sonucunda kentli hakları ile ilgili akademik bir araştırma ile birlikte kentli halka kentsel hizmet bağlamında sunulan bu hakların Batman ili üzerinde çalışılması planlanmaktadır. Birinci bölümde kent olgusu ve kent kuramları üzerinde çalışılacak olup ikinci bölümde kentlilik bilinci ve kentli hakları, üçüncü bölümde ise Batman'ın kent olma süreci, kent kültürü ve kentlilik bilincinin oluşması sürecinde faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar incelenmiştir ve son olarak dördüncü bölümde çalışmanın materyal ve yöntemi detaylı bir şekilde verilmiştir. Böylece araştırmanın ana

çerçevesini oluşturmak için kullanılan teorik ve ampirik literatür ve araştırmanın temel veri kaynağını oluşturan araştırmanın amaçlarına uygun şekilde hazırlanmış olan veri toplama araçları ile Batman’da kentlilik bilinci ve kentli haklarının değerlendirilmesi planlanmıştır.

Araştırmaya katılmayı kabul eden bireylere araştırmacı tarafından gereken bilgilendirmeler yapıldıktan sonra, çalışmada kullanılan veri toplama araçları iletilerek uygulanmıştır. Veri toplama araçlarının uygulanmasında ortalama görüşme süresi 10-15 dakikadır.

4.3. Araştırmanın amacı ve önemi

Kent, bireylerin bir araya gelerek topluluk oluşturdıkları, mal ve hizmetlerin farklılık göstermesi ile birlikte düşüncelerin de çeşitli yaygınlık gösterdiği ilişkiler alanıdır. Kentler, toplulukların farklı yaşam biçimleriyle bir araya gelmekle birlikte, her bir değer diğer değere sıkı bağlar ile bağlı olduğu kozmopolit bir alanı oluşturmaktadır. Bu bağlamda kent, kendine ait özellikleri olan ve belli bir alanda yoğunlaşmış bir yerleşim sistemini oluşturmaktadır. Bu yerleşim sistemi içerisinde kentleşme ile birlikte kentlileşememe sürecinde kent kültürü ve kentlilik bilinci eksiklikleri kentin sosyo-kültürel, sosyo-mekansal ve sosyo-ekonomik yapısını olumsuz etkilemektedir. Bu bağlamda çalışmada Kentlilerin ikamet ettikleri mekan ile olan bağlarını güçlendirecek yöntemler ile sosyal yaşamlarını devam ettirdikleri kentin farkına varmalarını sağlayarak kentli halka farkındalık yaratılacak süreçleri kentle pozitif bir hassasiyet içerisinde kalarak kentle olan sosyal bağlarını aktif bir biçimde aidiyet bilinci ile güçlendirerek yaşanabilirlik ve sürdürülebilirlik bağlamında “Kentlilik Bilinci” ve “Kentli Hakları” önemi incelenecektir. Tüm bu bilgiler ışığında çalışmanın amacı, kentlilik bilinci ve kentli haklarını Batman ili örneği üzerinde ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda, kentlilerin kentlerine karşı sorumlulukları, kentli hakları, kentlinin yerel haklarının neler olduğunu, kentli halka tanınan hakların kullanımı nasıl sağlandığı soruları çerçevesinde çalışmanın tamamlanması hedeflenmektedir.

Kırsal kesimlerin zamanla küçüldüğü, kentsel merkezlerin ve kentli nüfusun hızla artış gösterdiği günümüz dünyasında kentler, her anlamda çok önemli bir konuma sahiptirler. Geçmişten günümüze sürekli bir değişim ve gelişim içerisinde olan insanın yerleşmeye başlamasıyla beraber kentsel alanlarda yaşayan insanların, kente dair sosyal, kültürel ve duygusal bağları gündeme gelmiştir. Kentlerde yaşamlarını sürdüren

insanların kente aidiyet duygusunu hissetmeleri ve kent ile duygusal ve sosyal, kültürel bağlar oluşturma gayreti içerisinde olmaları, kentlileşme sürecin gerçekleşmesinde büyük rol oynamaktadır. Konuya yaşadığımız ülke bağlamında baktığımızda, sanayileşme ve fabrikalaşma ile birlikte ülkede yoğun bir iç göç yaşanmaya devam etmektedir. Kentlere doğru gerçekleşen hareketliliği kentin cezbedici yönü etkili olduğu kadar iletici yönü de etkili olmaktadır. Özellikle büyük kentlerin daha da gelişmesi ile bu sosyal hareketlilik, kentlerin niceliksel olarak hem sayısını hem de nüfuslarını arttırmaktadır. Belirtilen hareketliliği oluşturan etkenlerden birini de Batman kenti için Petrolün sağladığı avantajlar oluşturmaktadır. Batman kenti elli yıllık kısa bir dönem içinde hızla gelişen, yapılan her nüfus sayımında katlanarak artan nüfusuyla ülkemizin nüfus yoğunluğu açısından üst sıralardaki kalabalık kentler arasında yerini almıştır. Batman kentine baktığımızda 1947 yılında bucak, 1957 yılında ilçe, 16 Mayıs 1990 yılında 3647 sayılı kararname ile il olmuştur. Batman kentini disiplinler arası bir bakış açısı ile tahlil edip, çalışma sonucunda diğer bölge iller için de Kentlilik Bilinci ve Kentli Hakları ile ilgili bir bilinç ve farkındalık oluşturmaları açısından önem arz edecektir.

4.4. Sınırlılıklar

Çalışmanın alanı Batman merkezdeki mahalleler ile sınırlandırılmıştır. Batman Merkez sınırları içinde yaşamını sürdüren ve 18 yaş ve üstü olan tüm bireyler çalışma kapsamına dâhil edilmiştir.

4.5. Veri toplama araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak beşli likert tipi anket geliştirilmiştir. Anketin geliştirilmesinde ilgili literatürde yer alan bazı çalışmalardan (Acungil, 2012; Candan ve Kazak, 2018; Güngör ve Negiz, 2017; Talu, 2017; Yeşil ve Yüksel, 2016; Bimay, 2021) yararlanarak soru havuzu oluşturulmuştur. Bu soru havuzundan çalışma amaçlarına uygun şekilde ankette yer alan sorulardan bir kısım ankette çıkarılırken bir kısmı da ankete eklenerek anketin son hali oluşturulmuş kullanıma hazır hale getirilmiştir.

Anket formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm kişisel (sosyo-demografik) bilgilerin yer aldığı sorulardan oluşurken, ikinci bölüm kentlileşme düzeyi, kentlilik

bilinci ve kentsel farkındalık düzeyi, kentsel sorunların düzeyi, kentli haklarını bilme ve kullanma düzeyini ölçmeyi hedefleyen beşli likert tipi sorularından oluşan anket oluşturulmuştur. Beşli likert tipinde maddeler: Kesinlikle Katılıyorum, Katılıyorum, Kararsızım, Katılmıyorum ve Kesinlikle Katılmıyorum şeklinde ifade edilmiştir.

4.6. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Batman merkez ilçesi sınırları içerisinde yaşayan 18 yaş ve üstü bireyler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini çalışmaya gönüllü katılım sağlayan 617 kişi oluşturmaktadır. Örneklem sayısı Batman ili nüfusuna göre hesaplanarak belirlendi. Bu bağlamda, Batman merkez mahallelerin nüfusu, kent nüfusuna yüzdelik olarak oran yapılarak her mahalleden kaç kişiye anket yapılması gerektiği hesaplandı. Gültepe 42, Kültür 37, Belde 39, Çamlıtepe 31, Cudi 30, Petrolkent 27, Fatih 25, Bahçelievler 22, Seyitler 20, Tilmerc 18, Petrol 18, Pazaryeri 17, Korik 17, Bayındır 16, Gap 16, Çamlıca 16, Hilal 16, Şafak 15, Sağlık 13, Karşıyaka 12, Huzur 11, Aydınlikevler 11, Bağlar 10, Beşevler 10, Pınarbaşı 10, Ondokuzmayıs 9, Kardelen 9, Güneykent 9, Yenişehir 9, Hürriyet 8, Cumhuriyet 7, Çay 7, Yeşiltepe 6, Yeni 5, Şirinevler 5, İluh 5, Kısmet 5, Ziyagökalp 5, Raman 5, Akyürek 5, Meydan 5, İrmi 4, Çarşı 4, Site 3, Girbereşik 3 kişi olmak üzere 617 kişi ile anket çalışması yapıldı. Saha çalışması 10.05.2022-02.07.2022 tarihleri arasında Batman Merkez ilçesinde yukarıda belirtilen mahallerde yapıldı.

Yapılan anketler incelendiğinde katılımcılardan uygun yanıt vermeyen 32 katılımcı çalışmaya dahil edilmemiştir. Çalışma toplam 585 katılımcıdan toplanan veri ile analiz edilmiştir.

4.7. Verilerin analizi

Anket soruları beşli likert ölçeği şeklinde hazırlanmıştır. Anket verileri, SPSS (Statistical Program for Social Sciences) istatistik programından yararlanılarak analiz edilmiştir. Veriler araştırmada kullanılabilecek hale getirilerek, istatistiksel analizler yapılmaya hazır hale getirilmiştir. Elde edilen bulguların sonucunda tanımlayıcı istatistik yöntemleri ile analizler yapılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler bilgisayar ortamında değerlendirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde, frekans ve yüzde

dağılımı, aritmetik ortalama, Kruskal Wallis analizi Varyans analizi (ANOVA) ve t testi kullanılmıştır. Sonuçların yorumlanmasında 0.05 anlamlılık düzeyi ölçüt alınmıştır.

4.8. Bulgular

Araştırma 10 Mayıs 2022-30 Mayıs 2022 tarihleri Batman Merkez ilçesi sınırları içerisinde yaşayan 18 yaş ve üstü bireyler üzerinde yapılmıştır. Bu bölümde, katılımcılara anket tekniği ile toplanan veriler üzerinde analizler yapılarak birtakım sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Tanıtıcı Özelliklerine Göre Dağılımı (n=585).

	Değişkenler	n	%
Cinsiyet	Erkek	300	51,3
	Kadın	285	48,7
Yaş	18-24	125	21,4
	25-34	226	38,6
	35-44	134	22,9
	45-54	62	10,6
	55 ve Üstü	38	6,5
Eğitim Durumu	Okur Yazar Değilim	50	8,5
	İlkokul/İlköğretim/Ortaokul	104	17,8
	Lise	152	26
	Ön Lisans	73	12,5
	Lisans	182	31,1
	Lisans Üstü	24	4,1
Meslek	Çalışmıyorum	140	23,9
	Kamu Çalışanı	160	27,4
	Öğrenci	62	10,6
	Ücretli Çalışan veya İşçi	143	24,4
	Serbest Meslek (esnaf, avukat, muhasebeci, tüccar vd.)	80	13,7
Gelir Durumu	4000 TL ye kadar	290	49,6
	4001-5000	83	14,2
	5001-6000	47	8
	6001-7000	36	6,2
	7001 ve üzeri	129	22,1

Ankete katılım sağlayan katılımcıların kentsel aidiyet duygusu hissetmesinde, kent kimliğinin oluşması sürecinde ve kentli haklarının kullanımı üzerinde sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik değerleri taşıyan unsurların doğrudan etkisi bulunmaktadır. Sahada gerçekleştirilen bu çalışmanın örneklemini %51,3'ünü erkekler oluştururken %48,7'sini kadınlar oluşturmaktadır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunu (% 82,9) 18-44 yaş arası kişiler oluşturmaktadır. Katılımcıların eğitim durumunun daha çok lise

ve lisans düzeyinde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca okur-yazar değilim diyen kişilerin oranı %8,5'i oluşturmaktadır. Katılımcıların meslek gruplarının farklılığı tablodan anlaşıldığı üzere doğal olarak gelir seviyesinde de farklılık oluşturmuştur. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun %49,6 oranla asgari ücret altında ve asgari ücrete yakın gelir etmekte diğer bir çoğunluğun da % 22,1 oranla 7000 TL ve üzeri gelir elde etmektedir. Bu bağlamda kentte gelir dağılımında net bir açıklığı ortaya koymaktadır.

Katılımcıların cinsiyetleri incelendiğinde, katılımcıların %51,3'ünün (n=300) erkek; %48,7'sinin (n=285) kadın olduğu görülmüştür.

Katılımcıların yaş grubu incelendiğinde, katılımcıların %21,4'ünün (n=125) 18-24 yaş grubunda; %38,6'sının (n=226) 25-34 yaş grubunda; %22,9'unun (n=134) 35-44 yaş grubunda; %10,6'sının (n=62) 45-54 yaş grubunda; %6,5'inin (n=35) 55 yaş ve üstü grubunda olduğu görülmüştür.

Katılımcıların eğitim durumu incelendiğinde, katılımcıların %8,5'inin (n=50) okur yazar değilim; %17,8'inin (n=104) ilkokul/ilköğretim/ortaokul; %26'sının (n=152) lise; %12,5'inin (n=73) ön lisans; %31,1'inin (n=182) lisans; %4,1'inin (n=24) lisans üstü grubunda olduğu görülmüştür.

Katılımcıların mesleği incelendiğinde, katılımcıların %23,9'unun (n=140) çalışmıyorum; %27,4'ünün (n=160) kamu çalışanı; %10,6'sının (n=62) öğrenci; %24,4'ünün (n=143) ücretli çalışan veya işçi; %13,7'sinin (n=80) Serbest Meslek (esnaf, avukat, muhasebeci, tüccar vd.) grubunda olduğu görülmüştür.

Katılımcıların gelir durumu incelendiğinde, katılımcıların %49,6'sının (n=290) 4000 TL'ye kadar; %14,2'sinin (n=83) 4001-5000; %8'inin (n=47) 5001-6000; %6,2 (n=36) 6001-7000; %22,1 (n=129) 7001 ve üstü gelir grubunda olduğu görülmüştür.

Tablo 2: Katılımcıların Doğum Yerlerine Göre Dağılımı (n=585).

	Değişkenler	n	%
Doğum Yeri	Batman (Merkez)	291	49,7
	Batman (Köy/İlçe)	145	24,8
	Diğer Bir Merkez	149	25,5

Katılımcıların doğum yerlerine göre dağılımı incelendiğinde, katılımcıların %49,7'sinin (n=291) Batman (merkez); %24,8'inin (n=145) diğer bir merkez; %25,5'inin (n=145) Batman (köy/ilçe); %25,5'inin (n=149) diğer bir merkez doğumlu olduğu görülmüştür.

Bu bağlamda bireyin doğduğu yerde uzun yıllar yaşamını sürdürmeye devam etmesi, bireyin toplumdaki yaşamsal faaliyetlerini diğer merkezlerden gelenlerden daha farklı sürdürmesini etkilemektedir. Batman merkezde ikamet edenlerin %49,7 oranla oluşturduğu çoğunluk Batman’da kentsel aidiyet duygusunun varlığının devam ettirilmesine olanak sağlaması açısından olumlu bir durumu ortaya koymaktadır.

Tablo 3: Katılımcıların Batman’da İkamet Etme Sürelerine Göre Dağılımı (n=585).

	Değişkenler	n	%
Batman’da İkamet Etme Süresi	1 Yıldan Az	27	4,6
	1-6 Yıl	80	13,7
	7-10 Yıl	48	8,2
	11-20 Yıl	118	20,2
	21-30 Yıl	176	30,1
	31 Yıl ve Üstü	136	23,2

Katılımcıların Batman’da ikamet etme sürelerine göre dağılımı incelendiğinde, katılımcıların %4,6’sının (n=27) 1 yıldan az; %13,7’sinin (n=80) 1-6 yıl; %8,2’sinin (n=48) 7-10 yıl; %20,2’sinin (n=118) 11-20 yıl; %30,1 (n=176) 21-30 yıl; %23,2’sinin (n=136) 31 yıl ve üstü grubunda olduğu görülmüştür.

Kentte ikamet etme süresi, kentte yaşayan kişilerde kentsel aidiyet duygusuna sahip olmalarını kentin değerlerine sahip çıkmalarını etkileyen önemli bir faktör olarak görülmektedir. Batman’da ikamet süresine baktığımızda katılımcıların % 53,3 oranla 21 yıl ve üzeri bir sürede Batman’da ikamet ettikleri görülmektedir. Bu durum beraberinde, kentin sahiplenme oranının yüksek bir seviyede olması beklentisini artırmaktadır.

Tablo 4: Katılımcıların Batman’a Göç Etme Nedenine Göre Dağılımı (n=585).

	Değişkenler	n	%
Batman’a Göç Etme Nedeni	Zorunlu Göç	105	17,9
	Ekonomik Nedenler	107	18,3
	Tayin	58	9,9
	Eğitim	49	8,4
	Sağlık	13	2,2
	Evlilik	45	7,7
	Emeklilik	8	1,4
	Batman’da Hayat Şartlarının Daha İyi Olması	92	15,7
	Diğer	108	18,5

Katılımcıların Batman'a göç etme nedenlerine göre dağılımı incelendiğinde, katılımcıların %17,9’unun (n=105) zorunlu göç; %18,3’ünün (n=107) ekonomik

nedenler; %9,9'unun (n=58) tayin; %8,4'ünün (n=49) eğitim; %2,2'sinin (n=13) sağlık; %7,7'sinin (n=45) evlilik; %1,4'ünün (n=8) emeklilik; %15,7'sinin (n=92) Batman'da hayat şartlarının daha iyi olması; %18,5'inin (n=108) diğer nedenlerden kaynaklı göç ettiği görülmüştür.

Ayrıca katılımcıların Batman'a göç etme nedenine bakıldığında çoğunluğu zorunlu göç, ekonomik nedenler, Batman'da yaşam şartlarının daha iyi olması oranlarının yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 5: Batman'a Gelmeden Önce Nerede İkamet Ettiğine Göre Dağılım (n=585).

	Değişkenler	n	%
Batman'a Gelmeden Önce Nerede İkamet Ediyordunuz	Başka İl Merkezinde	279	47,7
	İlçede	113	19,3
	Kasabada	8	1,4
	Köyde	185	31,6

Katılımcıların Batman'a gelmeden önce nerede ikamet ettiğine göre dağılım incelendiğinde, katılımcıların %47,7'sinin (n=279) başka il merkezinde; %19,3'ünün (n=113) ilçede; %1,4'ünün (n=8) kasabada; %31,6'sının (n=185) köyde ikamet ettiği görülmektedir.

Batman kenti için ele alınan bu çalışmada, katılımcıların çoğunun kente sonradan göç ettiği anlaşılmaktadır. Buradan hareketle Batman'a yerleşen katılımcıların %50 'ye yakınının başka bir il merkezinden gelmesi bu bireylerin kentsel yaşam alanlarına uyum sağlamasını kolaylaştıran ve hızlandıran bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Kırsal yaşam alanlardan gelen bireyler ise kentsel yaşam alanlarına uyum konusunda bazı zorluklar yaşamaktadır. Ayrıca farklı şehir bölgelerinden göç eden kişilerde ise kente aidiyet konusunda sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan farklı sorunlar da yaşanabilmektedir.

Tablo 6: Batman İline Nereden Göç Ettiklerine Göre Dağılım (n=585).

	Değişkenler	n	%
Batman İline Nereden Göç Ettiniz	Batman'a bağlı ilçeden	102	17,4
	Batman'a bağlı köyden/kasabadan	146	25
	Başka bir il merkezinden	98	16,8
	Başka bir ilçe merkezinden	83	14,2
	Büyükşehir olan il merkezinden	56	9,6
	Eskiden beri Batman merkezde ikamet eden	100	17,1

Katılımcıların Batman iline nereden göç ettiklerine göre dağılımı incelendiğinde, katılımcıların %17,4'ünün (n=102) Batman'a bağlı ilçeden; %25'inin (n=146) Batman'a bağlı köyden/kasabadan; %16,8'inin (n=98) başka bir il merkezinden; %14,2'sinin (n=83) başka bir ilçe merkezinden; %9,6'sının (n=56) büyükşehir olan il merkezinden; %17,1'inin (n=100) eskiden beri Batman merkezde ikamet eden grubunda olduğu görülmektedir. Uzun süre Batman'da ikamet edenlerin çoğunluk oluşturması Batman kent kültürünün varlığını devam ettirmesine olanak sağlaması açısından olumlu bir durum oluşturmaktadır.

Tablo 7: Kentsel Sorunların İletilmesinde Kullanılan Yöntemlerin Dağılımı (n=585).

	Değişkenler	n	%
Kentsel Sorunların İletilmesinde Hangi Yöntemleri Kullanırsanız	Mahalle muhtarına başvururum	116	19,8
	Belediyedeki yetkili kişilere ulaşmaya çalışırım	238	40,7
	Sorunları oluşturanlara uyarırım	42	7,2
	Tanıdıklar vasıtasıyla sorunu halletmeye çalışırım	61	10,4
	Herhangi bir tepki göstermem	98	16,8
	Diğer	30	5,1

Kentsel sorunların çözümü bağlamında halkın sorununu farkında olup soruna çözüm araması kente aidiyet hissi ve kentlilik bilinci konusunda önem arz etmektedir. Diğer bir yandan bireyin soruna duyarlı kalması kentlilik bilinci ile ilişkilidir. Katılımcıların kentsel sorunların iletilmesinde kullanılan yöntemlerin dağılımı incelendiğinde, katılımcıların %19,8'inin (n=116) mahalle muhtarına başvururum; %40,7'sinin (n=238) Belediyedeki yetkili kişilere ulaşmaya çalışırım; %7,2'sinin (n=42) Sorunları oluşturanlara uyarırım; %10,4'ünün (n=61) tanıdıklar vasıtasıyla sorunu halletmeye çalışırım; %16,8'inin (n=98) herhangi bir tepki göstermem; %5,1'inin (n=30) diğer olduğu görülmüştür. Bu bağlamda resmi kanallardan çözüm arayanların oranı çoğunluğu oluşturmaktadır. Gayri resmi yollardan tanıdıklar vasıtasıyla çözüm arayanların oranı da küçümsenmeyecek bir orana sahiptir.

Tablo 8: Batman İl Valisinin Adını Bilme Durumuna Göre Dağılım (n=585).

	Değişkenler	n	%
Batman İl Valisinin Adını Biliyor Musunuz	Valinin adını biliyorum	354	60,5
	Valinin adını bilmiyorum	231	39,5

Katılımcıların Batman il valisinin adını bilme durumuna göre dağılım incelendiğinde, katılımcıların %60,5'inin (n=354) valinin adının biliyorum; %39,5'inin (n=231) valinin adının bilmiyorum cevabı verdiği görülmüştür.

Tablo 9: Katılımcıların Etkin Olarak Üye Olduğu Kuruluşlara Göre Dağılımı (n=585).

	Değişkenler	n	%
Hangi Kuruluşlara Etkin Olarak Üyesiniz	Sendika/meslek örgütlenmeleri	85	14,5
	Spor Kulübü	28	4,8
	Hemşeri derneği	4	0,7
	Siyasi parti	10	1,7
	Gönüllü kuruluşlar	27	4,6
	Hiçbir kuruluşa üye değilim	426	72,8
	Diğer	5	0,9

Katılımcıların etkin olarak üye olduğu kuruluşlara göre dağılımı incelendiğinde, katılımcıların %14,5'inin (n=85) sendika/meslek örgütlenmeleri; %4,8'inin (n=28) spor kulübü; %0,7'sinin (n=4) hemşeri derneği; %1,7'sinin (n=10) siyasi parti; %4,6'sının (n=27) gönüllü kuruluşlar; %72,8'inin (n=426) hiçbir kuruluşa üye değilim; %0,9'unun (n=5) diğer kuruluşlara etkin olarak üye olduğu görülmüştür.

Kentlilik bilincinin oluşmasında, kişilerin kenti ve kentli davranış biçimlerini ne kadar önemseydiği önem arz etmektedir. Bu bağlamda kentlerde sosyal bütünleşmeyi etkileyen kentlilik bilincinin gelişme göstermesi için; kentsel politikaların oluşturulmasında ve uygulanmasında temel unsur yerel yönetimler olmakla birlikte, Sendika/meslek örgütlenmeleri, STK'lar, odalar, gönüllü kuruluşlar ve kentliler ortak paydaşları oluşturmaktadır. Kentli birey, kişinin kendisini ilgilendiren alanlarla ilgili bir düşünceye sahip olan ve bu konuda katılımını harekete dönüştüren bireydir. Bireyin katılımını sağlayacağı kentsel kuruluşlar kentlilik bilincinin önemli bir simgesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentsel kuruluşlara üyeliğin % 72,8 oranında düşük olması, Batman'da bireyin ilgili olduğu düşünce paralelinde katılım sağladığı kurum ve kuruluşlardaki bu düşük oran kentlileşmenin ve kentlilik bilincinin tam anlamıyla gelişmiş olduğunu ifade etmemizi güçleştirmektedir.

Tablo 10: Yerel katılım açısından kentleşme düzeyinin dağılımı (n=585).

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Ortalama
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	$\bar{x}$
Kent ile ilgili alınan kararlara katılım sağlarım.	52	8,9	177	30,3	95	16,2	175	29,9	86	14,7	3,1128
Kent ile ilgili alınan kararlara katılımımın sağlanması kente olan aidiyet duygumu artırmaktadır.	38	6,5	77	13,2	103	17,6	254	43,4	113	19,3	3,5590
Batman'da kent yönetimine katılım konusunda gerekli destek ve bilgilendirme imkanları sağlanmıştır.	96	16,4	174	29,7	136	23,2	132	22,6	47	8,0	2,7607
Batman belediyesi kent ile ilgili olan projelerde (imar, ulaşım, kentsel dönüşüm) halkın görüşüne başvurmaktadır.	142	24,3	162	27,7	107	18,3	122	20,9	52	8,9	2,6239
Batman'da kent konseyi faaliyetleri aktif bir biçimde sürdürülmektedir	96	16,4	165	28,2	162	27,7	118	20,2	44	7,5	2,7419
Mahallemizi temsil için kent konseyinde çalışmaya davet edilirim kabul ederim.	70	12	143	24,4	126	21,5	168	28,7	78	13,3	3,0701
Batman'da valilik, belediye ve sivil toplum örgütleri uyum içinde faaliyet gösterirler	112	19,1	140	23,9	152	26	142	24,3	39	6,7	2,7538
Batman'da hiçbir fark gözetmeksizin herkese eşit hizmet hakkı sağlanmaktadır.	169	28,9	165	28,2	110	18,8	103	17,6	38	6,5	2,4462
Batman'da bir derneğin veya vakfın düzenlediği etkinliklere kolaylıkla katılabilirim.	97	16,6	172	29,4	145	24,8	138	23,6	33	5,6	2,7231

Katılımcıların “Yerel katılım açısından kentlileşme düzeyi” ölçeğinin maddelerine katılım durumları incelendiğinde;

“Kent ile ilgili alınan kararlara katılım sağlarım.” Maddesine %8,9’unun (n=52) “kesinlikle katılmıyorum”; %30,3’ünün (n=177) “katılmıyorum”; %16,2’sinin (n=95) “kararsızım”; %29,9’unun (n=175) “katılıyorum”; %14,7’sinin (n=86) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Kent ile ilgili alınan kararlara katılımımın sağlanması kente olan aidiyet duygumu artırmaktadır.” Maddesine %6,5’inin (n=38) “kesinlikle katılmıyorum”; %13,2’sinin (n= 77) “katılmıyorum”; %17,6’sının (n=103) “kararsızım”; %43,4’ünün (n=254) “katılıyorum”; %19,3’ünün (n=113) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman’da kent yönetimine katılım konusunda gerekli destek ve bilgilendirme imkanları sağlanmıştır.” Maddesine %16,4’ünün (n=96) “kesinlikle katılmıyorum”; %29,7’sinin (n=174) “katılmıyorum”; %23,2’sinin (n=136) “kararsızım”; %22,6’sının (n=132) “katılıyorum”; %8’inin (n=47) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman belediyesi kent ile ilgili olan projelerde (imar, ulaşım, kentsel dönüşüm) halkın görüşüne başvurmaktadır.” Maddesine %24,3’ünün (n=142) “kesinlikle katılmıyorum”; %27,7’sinin (n=162) “katılmıyorum”; %18,3’ünün (n=107) “kararsızım”; %20,9’unun (n=122) “katılıyorum”; %8,9’unun (n=52) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman’da kent konseyi faaliyetleri aktif bir biçimde sürdürülmektedir.” Maddesine %16,4’ünün (n=96) “kesinlikle katılmıyorum”; %28,2’sinin (n=165) “katılmıyorum”; %27,7’sinin (n=162) “kararsızım”; %20,2’sinin (n=118) “katılıyorum”; %7,5’inin (n=44) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Mahallemizi temsil için kent konseyinde çalışmaya davet edilsem kabul ederim.” Maddesine %12’sinin (n=70) “kesinlikle katılmıyorum”; %24,4’ünün (n=143) “katılmıyorum”; %21,5’inin (n=126) “kararsızım”; %28,7’sinin (n=168) “katılıyorum”; %13,3’ünün (n=78) “kesinlikle katılmıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman’da valilik, belediye ve sivil toplum örgütleri uyum içinde faaliyet gösterirler.” Maddesine %19,1’inin (n=112) “kesinlikle katılmıyorum”; %23,9’unun (n=140) “katılmıyorum”; %26’sının (n=152) “kararsızım”; %24,3 (n=142) “katılıyorum”; %6,7 (n=39) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman’da hiçbir fark gözetmeksizin herkese eşit hizmet hakkı sağlanmaktadır.” Maddesine %28,9’unun (n=169) “kesinlikle katılmıyorum”; %28,2

(n=165) “katılmıyorum”; %18,8 (n=110) “kararsızım”; %17,6 (n=103) “katılıyorum”; %6,5 (n=38) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman’da bir derneğin veya vakfın düzenlediği etkinliklere kolaylıkla katılabilirim.” Maddesine %16,6 (n= 97) “kesinlikle katılmıyorum”; %29,4 (n=172) “katılmıyorum”; %24,8 (n=145) “kararsızım”; %23,6 (n=138) “katılıyorum”; %5,6 (n=33) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Yerel katılım açısından kentlileşme düzeyi” ölçeğinin maddeleri arasında “Kent ile ilgili alınan kararlara katılımımın sağlanması kente olan aidiyet duygumu artırmaktadır.” ($\bar{x}$ =3,5590) maddesinin ortalaması en yüksek; “Batman’da hiçbir fark gözetmeksizin herkese eşit hizmet hakkı sağlanmaktadır.” ($\bar{x}$ =2,4462) maddesinin ortalaması en düşük olduğu belirlenmiştir.

Kent yönetiminde aktif olan kurumların karar alma süreçlerinde bireylerin bu sürece dahil edilmesi katılımcı demokraside önemli normu oluşturmakla birlikte bireylerin kente olan aidiyet duygusunu ve kentlilik bilincini arttırmada önemli bir unsuru oluşturmaktadır. Yapılan çalışmada bunu destekleyecek bir sonuç ortaya çıkmıştır. Vatandaşlara sorulan kent ile ilgili alınan kararlara katılımımın sağlanması kente olan aidiyet duygumu artırmaktadır sorusuna çoğunluk katılım sağlamıştır. Kent yönetimin vatandaşlara tanıdığı hakların eşitliği de diğer bir önemli unsuru oluşturmaktadır. Bu bağlamda yerel katılım açısından kentlileşme düzeyinin dağılımına baktığımızda bu sürecin Batman ilinde farklı olduğu görülmüştür. Ankete katılım sağlayan katılımcılar Batman’da hiçbir fark gözetmeksizin herkese eşit hizmet hakkı sağlanmaktadır sorusuna katılımcıların çoğu (%57,1) katılmadığını belirtirken, bu çerçevede yerel yönetimin en önemli karar mekanizması olan Batman Belediyesi’nin kent ile ilgili olan projelerde (imar, ulaşım, kentsel dönüşüm) halkın görüşüne başvurmaktadır sorusuna katılımcıların yarısından fazlası (%52) katılmadığını ifade etmiştir. Batman’da kent yönetimine katılım konusunda gerekli destek ve bilgilendirme imkanları sağlanmadığını katılımcıların çoğu (% 46,1) ifade etmiştir. Kamu kurum ve kuruluşların çalışmaları ile ilgili sorulan Batman’da valilik, belediye ve sivil toplum örgütleri uyum içinde faaliyet gösterirler sorusuna ise vatandaşlar %43 oranında da katılmadığını ifade etmiştir. Katılımcıların çoğu (%62,7) kentsel aidiyet duygusunun gelişmesi için yerel halkın yerel yönetimlerin kararlarına katılım sağlaması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca katılımcıların çoğu kent konseyinin çalışmalarının etkin olmadığını ve vakıf ve derneklerin faaliyetlerine kolaylıkla katılım sağlayamadıklarını belirtmiştir.

Tablo 11: Batman’da kentlilik bilinci ve kentsel farkındalık düzeyinin dağılımı (n=585).

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Ortalama
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	$\bar{x}$
Çocuklarımla geleceğini Batman’da kurmasını isterim.	122	20,9	104	17,8	104	17,8	148	25,3	107	18,3	3,0239
Batman’da doğmasa bile kendini buralı hissedene herkes Batmanlıdır.	59	10,1	87	14,9	70	12	250	42,7	119	20,3	3,4838
Kendimi yaşadığım kentin bir parçası olarak görüyorum.	44	7,5	52	8,9	96	16,4	258	44,1	135	23,1	3,6632
Kentin gerek fiziki gerekse sosyal açıdan gelişmesinde, daha düzenli ve yaşanabilir bir yer olmasında en büyük sorumluluk belediyeye aittir.	47	8,0	73	12,5	86	14,7	236	40,3	143	24,4	3,6068
Aile fertlerinden birinin farklı bir siyasal partiye oy vermesini olumlu karşılarım.	38	6,5	43	7,4	68	11,6	251	42,9	185	31,6	3,8581
Sokağa tükürülmesini, yerlere izmarit atılmasını, apartmanlarda ayakkabıların kapı önünde bırakılmasını yadırgarım.	34	5,8	27	4,6	48	8,2	197	33,7	279	47,7	4,1282
Batman’a il dışından gelen bireylere saygı duyarım.	21	3,6	21	3,6	35	6,0	216	36,9	292	49,9	4,2598
Düğün, maç, etkinlik gibi özel günlerde gürültü kirliliği oluşturan sesleri hoş görmem.	38	6,5	91	15,6	85	14,5	184	31,5	187	32	3,6684
Parkta gördüğüm bir atığı, bana ait olmasa da alıp çöpe atarım.	25	4,3	63	10,8	70	12	246	42,1	181	30,9	3,8462

Tablo 11: Batman’da kentlilik bilinci ve kentsel farkındalık düzeyinin dağılımı (n=585) devamı.

Kentle ilgili güncel gelişmeleri yerel gazeteden veya sosyal medya mecralarından takip ederim.	34	5,8	97	16,6	84	14,4	204	34,9	166	28,4	3,6342
Batmanlı iş insanları, sanatçı ve girişimcileri takip ederim.	66	11,3	147	25,1	111	19	159	27,2	102	17,4	3,1436
Memleketteki tanıdık ve akrabaların düğün, hastalık, cenaze vb. olaylarına sıklıkla giderim.	31	5,3	56	9,6	80	13,7	227	38,8	191	32,6	3,8393
Kentin gerek fiziki gerekse sosyal açıdan gelişmesinde, daha düzenli ve yaşanabilir bir yer olmasında en büyük sorumluluk kentte yaşayanlara aittir	29	5,0	74	12,6	89	15,2	204	34,9	189	32,3	3,7692
Kent yaşamı gelenek ve göreneklere verilen değerleri artırmaktadır.	37	6,3	86	14,7	122	20,9	216	36,9	124	21,2	3,5197
Trafik kurallarına uymaya, toplu taşıma araçlarında her zaman yaşlılara, özürlülere, hamilelere yer vermeye özen gösteririm.	18	3,1	25	4,3	50	8,5	203	34,7	289	49,4	4,2308
Batman asla ayrılmayacağım bir şehirdir	122	20,9	108	18,5	146	25	131	22,4	78	13,3	2,8889
İlk fırsatını bulduğumda Batman’dan ayrılırım.	96	16,4	118	20,2	161	27,5	105	17,9	105	17,9	3,0085
Batman’ın yöresel festivallerini, etkinliklerini takip ederim.	55	9,4	121	20,7	130	22,2	201	34,4	78	13,3	3,2154
Batman’ın tarihini, kültürel ve coğrafi özelliklerini iyi bilirim.	36	6,2	106	18,1	124	21,2	216	36,9	103	17,6	3,4171
Batman’da bulunan sosyal ve kültürel etkinliklere genellikle katılırım.	59	10,1	138	23,6	137	23,4	176	30,1	75	12,8	3,1197
Kendimi Batmanlı olarak görüyorum.	50	8,5	56	9,6	60	10,3	226	38,6	193	33	3,7795

Katılımcıların “Batman’da kentlilik bilinci ve kentsel farkındalık düzeyi” ölçeğinin maddelerine katılım durumları incelendiğinde;

“Çocuklarımla geleceğini Batman’da kurmasını isterim.” Maddesine %20,9 (n=122) “kesinlikle katılmıyorum”; %17,8 (n=104) “katılmıyorum”; %17,8 (n=104) “kararsızım”; %25,3 (n=148) “katılıyorum”; %18,3 (n=107)) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman’da doğmasa bile kendini buralı hissedene herkes Batmanlıdır.” Maddesine %10,1 (n=59) “kesinlikle katılmıyorum”; %14,9 (n=87) “katılmıyorum”; %12 (n=70) “kararsızım”; %42,7 (n=250) “katılıyorum”; %20,3 (n=119) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Kendimi yaşadığım kentin bir parçası olarak görüyorum.” Maddesine %7,5 (n=44) “kesinlikle katılmıyorum”; %8,9 (n=52) “katılmıyorum”; %16,4 (n=96) “kararsızım”; %44,1 (n=258) “katılıyorum”; %23,1 (n=135) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Kentten gerek fiziki gerekse sosyal açıdan gelişmesinde, daha düzenli ve yaşanabilir bir yer olmasında en büyük sorumluluk belediyeye aittir.” Maddesine %8 (n=47) “kesinlikle katılmıyorum”; %12,5 (n=73) “katılmıyorum”; %14,7 (n=86) “kararsızım”; %40,3 (n=236) “katılıyorum”; %24,4 (n=143) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri görülmüştür.

“Aile fertlerinden birinin farklı bir siyasal partiye oy vermesini olumlu karşılarım.” Maddesine %6,5 (n=38) “kesinlikle katılmıyorum”; %7,4 (n=43) “katılmıyorum”; %11,6 (n=68) “kararsızım”; %42,9 (n=251) “katılıyorum”; %31,6 (n=185) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermişlerdir. Demokratik bir toplumun temel gereksinimlerinden biri olan bireyinde demokratik bir anlayışa sahip olması durumudur. Böylece kentli bir bireyinde sahip olması beklenen bir durumdur. Kentli birey değişkenlik gösteren farklı görüşlere saygı duyması durumu bu kentliliğin bir gereksinimini oluşturmaktadır. Böylece kentteki çok yönlü toplumsal yapıdaki bireylere saygı duymak ailedeki bireylere saygı duymakla başlamaktadır. Bu paralel de baktığımızda Batman İl’inde aile fertlerinden birinin farklı bir siyasal partiye oy vermesini olumlu karşılayan oran (%74,5) yüksek çıkmıştır. Böylece Batman İl’i demokratik anlayışa sahip bir toplumu oluşturmaktadır.

“Sokağa tükürülmesini, yerlere izmarit atılmasını, apartmanlarda ayakkabıların kapı önünde bırakılmasını yadırgarım.” Maddesine %5,8 (n=34) “kesinlikle katılmıyorum”; %4,6 (n=27) “katılmıyorum”; %8,2 (n=48) “kararsızım”; %33,7

(n=197) “katılıyorum”; %47,7 (n=279) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri görülmektedir. Katılımcıların çoğu (%81,4) kent yaşamına ait yaşam kuralları çerçevesinde kentte yaşayan diğer bireyleri ve çevresel yaşam refahı konusunda dikkate alınması gereken davranışlara dikkat edildiği görülmektedir.

“Batman’a il dışından gelen bireylere saygı duyarım.” Maddesine %3,6 (n=21) “kesinlikle katılmıyorum”; %3,6 (n=21) “katılmıyorum”; %6 (n=35) “kararsızım”; %36,9 (n=216) “katılıyorum”; %49,9 (n=292) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermişlerdir. Batman’da il dışından gelen bireylere olan saygı (%86,8) oranının yüksek olması Batmanlıların hoş görülmesi ve misafirperver olduklarını göstermektedir.

“Düğün, maç, etkinlik gibi özel günlerde gürültü kirliliği oluşturan sesleri hoş görmem.” Maddesine %6,5 (n=38) “kesinlikle katılmıyorum”; %15,6 (n=91) “katılmıyorum”; %14,5 (n=85) “kararsızım”; %31,5 (n=184) “katılıyorum”; %32 (n=187) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vererek kentte korna çalma gibi ses kirliliğine sebebiyet veren davranışları benimsemediklerini yüksek bir oranla (%63,5) belirtmişlerdir.

“Parkta gördüğüm bir atığı, bana ait olmasa da alıp çöpe atarım.” Maddesine %4,3 (n=25) “kesinlikle katılmıyorum”; %10,8 (n=63) “katılmıyorum”; %12 (n=70) “kararsızım”; %42,1 (n=246) “katılıyorum”; %30,9 (n=181) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermişlerdir. Kent yaşamında sağlıklı yaşam kalitesine olan hassasiyet oranı (%73) yüksek bir değeri oluşturmuştur.

“Kentle ilgili güncel gelişmeleri yerel gazeteden veya sosyal medya mecralarından takip ederim.” Maddesine %5,8 (n=34) “kesinlikle katılmıyorum”; %16,6 (n=97) “katılmıyorum”; %14,4 (n=84) “kararsızım”; %34,9 (n=204) “katılıyorum”; %28,4 (n=166) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri görülmektedir.

Kent bilincinde kent kapsamında yer alan güncel gelişme ve faaliyetlerin takip edilmesi önem arz etmektedir bu bağlamda bu oran (%63,3) yüksek bir oranda çıkararak gelişimlere kayıtsız kalmayan büyük bir kitleyi oluşturmaktadır.

“Batmanlı iş insanları, sanatçı ve girişimcileri takip ederim.” Maddesine %11,3 (n=66) “kesinlikle katılmıyorum”; %25,1 (n=147) “katılmıyorum”; %19 (n=111) “kararsızım”; %27,2 (n=159) “katılıyorum”; %17,4 (n=102) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını veren katılımcılardan belli bir oran takip ettiğini belirtmiştir.

“Memleketteki tanıdık ve akrabaların düğün, hastalık, cenaze vb. olaylarına sıklıkla giderim.” Maddesine %5,3 (n=31) “kesinlikle katılmıyorum”; %9,6 (n=56)

“katılmıyorum”; %13,7 (n=80) “kararsızım”; %38,8 (n=227) “katılıyorum”; %32,6 (n=191) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vererek kente duygusal hassasiyetlere olan ilgi oranı (%71,4) yüksek çıkmıştır.

“Kentin gerek fiziki gerekse sosyal açıdan gelişmesinde, daha düzenli ve yaşanabilir bir yer olmasında en büyük sorumluluk kentte yaşayanlara aittir.” Maddesine %5 (n=29) “kesinlikle katılmıyorum”; %12,6 (n=74) katılmıyorum”; %15,2 (n=89) “kararsızım”; %34,9 (n=204) “katılıyorum”; %32,3 (n=189) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vererek temel sorumluluğu belediyede gören kitlenin oranı kente yaşayanlara ait olarak gören kitlenin oranıyla yakın çıkarak bir çelişki oluşturmuştur. Bu bağlamda aslında kentin sosyal açıdan gelişmesinde, daha düzenli ve yaşanabilir bir yer olmasında sorumluluk hem kentte yaşayan bireylere hem de kenti idari ve kanuni olarak yöneten belediye kurumunu da ait olduğunu ifade etmek mümkündür.

“Kent yaşamı gelenek ve göreneklere verilen değerleri artırmaktadır.” Maddesine %6,3 (n=37) “kesinlikle katılmıyorum”; %14,7 (n=86) katılmıyorum”; %20,9 (n=122) “kararsızım”; %36,9 (n=216) “katılıyorum”; %21,2 (n=124) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermişlerdir. Kentin gelenek ve görenekleri bir kentin geçmişine ışık tutarak yeni nesillerin toplumsal hafızasının oluşmasını sağlamada önemli bir faktörü oluşturmaktadır.

“Trafik kurallarına uymaya, toplu taşıma araçlarında her zaman yaşlılara, engellilere, hamilelere yer vermeye özen gösteririm.” Maddesine %3,1 (n=18) “kesinlikle katılmıyorum”; %4,3 (n=25) katılmıyorum”; %8,5 (n=50) “kararsızım”; %34,7 (n=203) “katılıyorum”; %49,4 (n=289) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermişlerdir. Böylece kentsel yaşamın şartlarından olan kentsel kurallara ve kentsel ahlak değerlerine uyum noktasında bireylerin çoğunun (%84,1) hassasiyet gösterdiği görülmektedir.

“Batman asla ayrılmayacağım bir şehirdir.” Maddesine %20,9 (n=122) “kesinlikle katılmıyorum”; %18,5 (n=108) katılmıyorum”; %25 (n=146) “kararsızım”; %22,4 (n=131) “katılıyorum”; %13,3 (n=78) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri görülmektedir.

“İlk fırsatını bulduğumda Batman’dan ayrılırım.” Maddesine %16,4 (n=96) “kesinlikle katılmıyorum”; %20,2 (n=118) katılmıyorum”; %27,6 (n=161) “kararsızım”; %17,9 (n=105) “katılıyorum”; %17,9 (n=105) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri, Katılımcıların çoğunun Batman doğumlu olduğu düşünüldüğünde, Batman

ili dışında doğanların yanında bazı Batman merkez doğumlu olanların da çoğu (39,4) Batman'ı asla ayrılmayacakları bir şehir olarak görmektedirler.

“Batman'ın yöresel festivallerini, etkinliklerini takip ederim.” Maddesine %9,4 (n=55) “kesinlikle katılmıyorum”; %20,7 (n=121) katılmıyorum”; %22,2 (n=130) “kararsızım”; %34,4 (n=201) “katılıyorum”; %13,3 (n=78) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri görülmektedir. Bir kentteki sosyo-kültürel etkinlikler o kentin çekiciliğini arttırmaktır ancak Batman'da düzenlenen bu tür etkinliklere çok ciddi bir katılımın olmadığı ve bu konuda düşük bir eğilimin olduğu görülmektedir.

“Batman'ın tarihini, kültürel ve coğrafi özelliklerini iyi bilirim.” Maddesine %6,2 (n=36) “kesinlikle katılmıyorum”; %18,1 (n=106) katılmıyorum”; %21,2 (n=124) “kararsızım”; %36,9 (n=2016) “katılıyorum”; %17,6 (n=103) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermişlerdir. Kentlilik bilincinin önemli göstergelerinden birisi bireyin kendini kentli olarak görmesinin yanında kent kimliğini oluşturan değerlerin bilincinde olmasıdır. Bu bağlamda Batman'da bu bilinç gelişme göstermiştir.

“Batman'da bulunan sosyal ve kültürel etkinliklere genellikle katılırım.” Maddesine %10,1 (n=59) “kesinlikle katılmıyorum”; %23,6 (n=18) katılmıyorum”; %23,4 (n=137) “kararsızım”; %30,1 (n=176) “katılıyorum”; %12,8 (n=75) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermişlerdir. Ancak Kent kültürüne uyum ve kentlilik bilincinin gelişmesi için önemli bir nokta olan sosyal ve kültürel etkinliklere katılım eğilimi düşük bir oranı oluşturmaktadır.

“Kendimi Batmanlı olarak görüyorum.” Maddesine %8,5 (n=50) “kesinlikle katılmıyorum”; %9,6 (n=56) katılmıyorum”; %10,3 (n=60) “kararsızım”; %38,6 (n=226) “katılıyorum”; %33 (n=193) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vererek Batman doğumlu ve Batman ilinde uzun yıllar yaşayan bireylerde kentsel aidiyet duygusu yüksek çıkarken, Batman ili 'ne sonradan gelip yerleşen bireylerin geldikleri bölgelere aidiyet duygusunun baskın olduğu ortaya çıkmıştır.

Batman'da kentlilik bilinci ve kentsel farkındalık düzeyi” ölçeğinin maddeleri arasında “Batman'a il dışından gelen bireylere saygı duyarım.” ($\bar{x}=4,2598$) maddesinin ortalaması en yüksek; “Batman asla ayrılmayacağım bir şehirdir.” ($\bar{x}=2,8889$) maddesinin ortalaması en düşük olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla genel olarak katılımcıların kentlilik bilinci ve kentsel aidiyetin oluşmasına katkı sunan unsurların bilincinde oldukları görülmektedir.

Tablo 12: Batman’da yaşanan sorunların dağılımı (n=585).

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Ortalama
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	$\bar{x}$
Konut sorunu	29	5	52	8,9	51	8,7	214	36,6	239	40,9	3,9949
Aşırı trafik	26	4,4	97	16,6	68	11,6	227	38,8	167	28,5	3,7043
Can güvenliği/asayiş	49	8,4	105	17,9	127	21,7	169	28,9	135	23,1	3,4034
Çevre kirliliği	38	6,5	64	10,9	67	11,5	214	36,6	202	34,5	3,8171
Gürültü kirliliği	34	5,8	56	9,6	75	12,8	218	37,3	202	34,5	3,8513
Hayat pahalılığı	42	7,2	46	7,9	78	13,3	182	31,1	237	40,5	3,8991
Kalabalık nüfus	41	7	107	18,3	110	18,8	188	32,1	139	23,8	3,4735
Altyapı (yol, su, elektrik, kanalizasyon) hizmetlerinin	38	6,5	65	11,1	88	15	183	31,3	211	36,1	3,7932
Ulaşım sorunu	45	7,7	104	17,8	102	17,4	160	27,4	174	29,7	3,5368
Otopark yetersizliği	32	5,5	61	10,4	103	17,6	150	25,6	239	40,9	3,8598
Yeşil alan yetersizliği	25	4,3	54	9,2	62	10,6	172	29,4	272	46,5	4,0462
Çarpık ve plansız yapılaşmanın olması	25	4,3	53	9,1	89	15,2	146	25	272	46,5	4,0034
Sağlık hizmetlerinin yetersizliği	46	7,9	66	11,3	80	13,7	199	34	194	33,2	3,7333
Belediye hizmetlerinin pahalı olması	57	9,7	96	16,4	119	20,3	161	27,5	152	26	3,4359

Katılımcıların “Batman’da yaşadığınız sorunlar” ölçeğinin maddelerine katılım durumları incelendiğinde;

" Konut sorunu." Maddesine %5 (n=29) “kesinlikle katılmıyorum”; %8,9 (n=52) katılmıyorum”; %8,7 (n=51) “kararsızım”; %36,6 (n=214) “katılıyorum”; %40,9 (n=239) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Aşırı trafik.” Maddesine %4,4 (n=26) “kesinlikle katılmıyorum”; %16,6 (n=97) katılmıyorum”; %11,6 (n=68) “kararsızım”; %38,8 (n=227) “katılıyorum”; %28,5 (n=167) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Can güvenliği/asayiş.” Maddesine %8,4 (n=49) “kesinlikle katılmıyorum”; %17,9 (n=105) katılmıyorum”; %21,7 (n=127) “kararsızım”; %28,9 (n=169) “katılıyorum”; %23,1 (n=135) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Çevre kirliliği.” Maddesine %6,5 (n=38) “kesinlikle katılmıyorum”; %10,9 (n=64) katılmıyorum”; %11,5 (n=67) “kararsızım”; %36,6 (n=214) “katılıyorum”; %34,5 (n=202) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Gürültü kirliliği.” Maddesine %5,8 (n=34) “kesinlikle katılmıyorum”; %9,6 (n=56) katılmıyorum”; %12,8 (n=75) “kararsızım”; %37,3 (n=218) “katılıyorum”; %34,5 (n=202) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Hayat pahalılığı.” Maddesine %7,2 (n=42) “kesinlikle katılmıyorum”; %7,9 (n=46) katılmıyorum”; %13,3 (n=78) “kararsızım”; %31,1 (n=182) “katılıyorum”; %40,5 (n=237) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“ Kalabalık nüfus.” Maddesine %7 (n=41) “kesinlikle katılmıyorum”; %18,3 (n=107) katılmıyorum”; %18,8 (n=110) “kararsızım”; %32,1 (n=188) “katılıyorum”; %23,8 (n=139) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Altyapı (yol, su, elektrik, kanalizasyon) hizmetlerinin.” Maddesine %6,5 (n=38) “kesinlikle katılmıyorum”; %11,1 (n=65) katılmıyorum”; %15 (n=88) “kararsızım”; %31,3 (n=183) “katılıyorum”; %36,1 (n=211) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Ulaşım sorunu.” Maddesine %7,7 (n=45) “kesinlikle katılmıyorum”; %17,8 (n=104) katılmıyorum”; %17,4 (n=102) “kararsızım”; %27,4 (n=160) “katılıyorum”; %29,7 (n=174) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Otopark yetersizliği.” Maddesine %5,5 (n=32) “kesinlikle katılmıyorum”; %10,4 (n=61) katılmıyorum”; %17,6 (n=103) “kararsızım”; %25,6 (n=150) “katılıyorum”; %40,9 (n=239) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Yeşil alan yetersizliği.” Maddesine %4,3 (n=25) “kesinlikle katılmıyorum”; %9,2 (n=54) katılmıyorum”; %10,6 (n=62) “kararsızım”; %29,4 (n=172) “katılıyorum”; %46,5 (n=272) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Çarpık ve plansız yapılaşmanın olması.” Maddesine %4,3 (n=25) “kesinlikle katılmıyorum”; %9,1 (n=53) katılmıyorum”; %15,2 (n=89) “kararsızım”; %25 (n=146) “katılıyorum”; %46,5 (n=272) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Sağlık hizmetlerinin yetersizliği.” Maddesine %7,9 (n=46) “kesinlikle katılmıyorum”; %11,3 (n=66) katılmıyorum”; %13,7 (n=80) “kararsızım”; %34 (n=199) “katılıyorum”; %33,2 (n=194) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Belediye hizmetlerinin pahalı olması.” Maddesine %9,7 (n=57) “kesinlikle katılmıyorum”; %16,4 (n=96) katılmıyorum”; %20,3 (n=119) “kararsızım”; %27,5 (n=161) “katılıyorum”; %26 (n=152) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri, görülmektedir.

Kent yaşamının refah standartlarının yüksek olması için ve bu kentlerin gelecekte sürdürülebilirliğinin sağlanması için kentlilik bilincine sahip kentli bireyler ile

yaşam faaliyetlerinde oluşabilecek niteliksel ve niceliksel sorunlara farkındalık ve duyarlılık önem arz etmektedir. Bu bağlamda Batman'daki kitlenin çoğunluğu (% 75,9) kentteki yeşil alanların yetersizliğini belirtmişlerdir. Bunun dışında konut sorunu, aşırı trafik, çevre ve gürültü kirliliği, ulaşım sorunu, otopark yetersizliği, çarpık ve plansız yapılaşma, sağlık hizmetlerinin yetersizliği gibi sorunlar Batman'da katılımcıların en çok karşılaştığı sorunlar olarak ortaya çıkmıştır. Böylece; “Batman'da yaşadığınız sorunlar” ölçeğinin maddeleri arasında “Yeşil alan yetersizliği.” ($\bar{x}=4,0462$) maddesinin ortalaması en yüksek; “Can güvenliği/asayiş.” ($\bar{x}=3,4034$) maddesinin ortalaması en düşük olduğu belirlenmiştir.

Tablo 13: Kentte yaşamının ve kentli olmanın bir sonucu olan hakları biliyor musunuz? Sorusuna verilen yanıtların dağılımı (n=585).

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Ortalama
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	$\bar{x}$
Ulaşım / Dolaşım Hakkı	44	7,5	54	9,2	70	12	264	45,1	153	26,2	3,7316
Sağlık Hakkı	28	4,8	59	10,1	65	11,1	281	48	152	26	3,8034
Konut / Barınma Hakkı	35	6,0	71	12,1	83	14,2	257	43,9	139	23,8	3,6735
Güvenlik Hakkı	41	7,0	67	11,5	78	13,3	243	41,5	156	26,7	3,6940
Çalışma / İstihdam Hakkı	48	8,2	69	11,8	100	17,1	230	39,3	138	23,6	3,5829
Sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı	43	7,4	68	11,6	74	12,6	240	41	160	27,4	3,6940
Katılım Hakkı	47	8	69	11,8	138	23,6	194	33,2	137	23,4	3,5214
Spor ve Dinlenme Hakkı	53	9,1	83	14,2	86	14,7	236	40,3	127	21,7	3,5145
Kültürler Arası Kaynaşma Hakkı	47	8	100	17,1	113	19,3	207	35,4	118	20,2	3,4256
Kaliteli Mimari ve Fiziksel Çevre Hakkı	57	9,7	99	16,9	110	18,8	210	35,9	109	18,6	3,3675
Ekonomik Kalkınma Hakkı	58	9,9	106	18,1	133	22,7	181	30,9	107	18,3	3,2957
Sürdürülebilir Kalkınma Hakkı	51	8,7	115	19,7	128	21,9	177	30,3	114	19,5	3,3214
Mal ve Hizmetler Hakkı	69	11,8	100	17,1	118	20,2	183	31,3	115	19,7	3,2991
Doğal Zenginlikler ve Kaynaklar Hakkı	61	10,4	100	17,1	107	18,3	178	30,4	139	23,8	3,4000
Kişisel Bütünlük Hakkı	56	9,6	101	17,3	124	21,2	198	33,8	106	18,1	3,3368
Belediyeler Arası İş birliği Hakkı	64	10,9	116	19,8	131	22,4	176	30,1	98	16,8	3,2188
Finansal Yapı ve Mekanizmalar Hakkı	74	12,6	126	21,5	154	26,3	131	22,4	100	17,1	3,0974
Eşitlik Hakkı	73	12,5	84	14,4	97	16,6	191	32,6	140	23,9	3,4120

Katılımcıların “Kentte yaşamının ve kentli olmanın bir sonucu olan hakları biliyor musunuz? Duydunuz mu?” ölçeğinin maddelerine katılım durumları incelendiğinde;

“Ulaşım/Dolaşım hakkı.” Maddesine %7,5 (n=44) “kesinlikle katılmıyorum”; %9,2 (n=54) katılmıyorum”; %12 (n=70) “kararsızım”; %45,1 (n=264) “katılıyorum”; %26,2 (n=153) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Sağlık hakkı.” Maddesine %4,8 (n=28) “kesinlikle katılmıyorum”; %10,1 (n=59) katılmıyorum”; %11,1 (n=65) “kararsızım”; %48 (n=281) “katılıyorum”; %26 (n=152) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Konut/barınma hakkı.” Maddesine %6 (n=35) “kesinlikle katılmıyorum”; %12,1 (n=71) katılmıyorum”; %14,2 (n=83) “kararsızım”; %43,9 (n=257) “katılıyorum”; %28,3 (n=139) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Güvenlik hakkı.” Maddesine %8,2 (n=48) “kesinlikle katılmıyorum”; %11,8 (n=69) katılmıyorum”; %17,1 (n=100) “kararsızım”; %39,3 (n=230) “katılıyorum”; %23,6 (n=138) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Çalışma/istihdam hakkı.” Maddesine %8,2 (n=48) “kesinlikle katılmıyorum”; %11,8 (n=69) katılmıyorum”; %17,1 (n=100) “kararsızım”; %39,3 (n=230) “katılıyorum”; %23,6 (n=138) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı.” Maddesine %7,4 (n=43) “kesinlikle katılmıyorum”; %11,6 (n=68) katılmıyorum”; %12,6 (n=74) “kararsızım”; %41 (n=240) “katılıyorum”; %27,4 (n=160) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Katılım hakkı.” Maddesine %8 (n=47) “kesinlikle katılmıyorum”; %11,8 (n=69) katılmıyorum”; %23,6 (n=138) “kararsızım”; %33,2 (n=194) “katılıyorum”; %23,4 (n=137) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Spor ve dinlence hakkı.” Maddesine %9,1 (n=53) “kesinlikle katılmıyorum”; %14,2 (n=83) katılmıyorum”; %14,7 (n=86) “kararsızım”; %40,3 (n=236) “katılıyorum”; %21,7 (n=127) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Kültürler arası kaynaşma hakkı.” Maddesine %8 (n=47) “kesinlikle katılmıyorum”; %17,1 (n=100) katılmıyorum”; %19,3 (n=113) “kararsızım”; %35,4 (n=207) “katılıyorum”; %20,2 (n=118) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Kaliteli mimari ve fiziksel çevre hakkı.” Maddesine %9,7 (n=57) “kesinlikle katılmıyorum”; %16,9 (n=99) katılmıyorum”; %18,8 (n=110) “kararsızım”; %35,9 (n=210) “katılıyorum”; %18,6 (n=109) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Ekonomik kalkınma hakkı.” Maddesine %9,9 (n=58) “kesinlikle katılmıyorum”; %18,1 (n=106) katılmıyorum”; %22,7 (n=133) “kararsızım”; %30,9 (n=181) “katılıyorum”; %18,3 (n=107) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Sürdürülebilir Kalkınma Hakkı.” Maddesine %8,7 (n=51) “kesinlikle katılmıyorum”; %19,7 (n=115) katılmıyorum”; %21,9 (n=128) “kararsızım”; %30,3 (n=177) “katılıyorum”; %19,5 (n=114) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Mal ve hizmetler hakkı.” Maddesine %11,8 (n=69) “kesinlikle katılmıyorum”; %17,1 (n=100) katılmıyorum”; %20,2 (n=118) “kararsızım”; %31,3 (n=183) “katılıyorum”; %19,7 (n=115) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Doğal zenginlikler ve kaynaklar hakkı.” Maddesine %10,4 (n=61) “kesinlikle katılmıyorum”; %17,1 (n=100) katılmıyorum”; %18,3 (n=107) “kararsızım”; %30,4 (n=178) “katılıyorum”; %23,8 (n=139) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Kişisel bütünlük hakkı.” Maddesine %9,6 (n=56) “kesinlikle katılmıyorum”; %17,3 (n=101) katılmıyorum”; %21,2 (n=124) “kararsızım”; %33,8 (n=198) “katılıyorum”; %18,1 (n=106) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Belediyeler arası iş birliği hakkı.” Maddesine %10,9 (n=64) “kesinlikle katılmıyorum”; %19,8 (n=116) katılmıyorum”; %22,4 (n=131) “kararsızım”; %30,1 (n=176) “katılıyorum”; %16,8 (n=98) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Finansal yapı ve mekanizmalar hakkı.” Maddesine %12,6 (n=74) “kesinlikle katılmıyorum”; %21,5 (n=126) katılmıyorum”; %26,3 (n=154) “kararsızım”; %22,4 (n=131) “katılıyorum”; %17,1 (n=100) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Eşitlik hakkı.” Maddesine %12,7 (n=73) “kesinlikle katılmıyorum”; %14,4 (n=84) katılmıyorum”; %16,6 (n=97) “kararsızım”; %32,6 (n=191) “katılıyorum”; %23,9 (n=140) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri görülmektedir.

“Kentte yaşamının ve kentli olmanın bir sonucu olan hakları biliyor musunuz? Duydunuz mu?” ölçeğinin maddeleri arasında “Sağlık hakkı.” ($\bar{x}=3,8034$) maddesinin ortalaması en yüksek; “Finansal yapı ve mekanizmalar hakkı.” ($\bar{x}=3,0974$) maddesinin ortalaması en düşük olduğu belirlenmiştir.

Elde edilen veriler doğrultusunda, kente yaşamının ve kentli olmanın bir sonuç olan kentli hakları kavramının bilinirliği ve bu hakların Batman İl’inde bilinip bilinmediği kent kitlesinin bakış açısı ile değerlendirilmesi sonucunda kentli hakları kavramının genel olarak bilindiği sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda katılımcıların büyük çoğunluğu (% 74) Batman’da kentli haklar arasından en iyi kentsel haklar olarak sağlık hakkını ve ulaşım - dolaşım hakkını ifade ederken ortalaması en düşük bilinen

hakkı ise finansal yapı ve mekanizmalar hakkı olduğunu belirtmişlerdir. Bu hakların yaşam süreçlerinde bireylerin bu hakların bilincinde olması ve bu hakları aktif kullanması bilinçli kentli bireyler kadar, kent yöneticileriyle de sıkı bir ilişki içerisinde.

Tablo 14: Batman kentinde kentsel hakların kullanımı anketinin maddelerinin dağılımı (n=585).

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Ortalama
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	$\bar{x}$
Yaşadığım yerin doğal çevresine zarar verildiğinde buna tepki gösteririm.	10	1,7	29	5	34	5,8	259	44,3	253	43,2	4,2239
Batman Belediyesi'nin temizlik hizmetleri memnuniyet vericidir.	74	12,6	105	17,9	128	21,9	184	31,5	94	16,1	3,2034
Batman'da doğal zenginlik ve kaynaklar belediye tarafından Kent'te yaşayanların yararı göz önünde bulundurularak muhafaza edilmektedir.	118	20,2	97	16,6	130	22,2	164	28	76	13	2,9709
Batman kenti halkın beden ve ruh sağlığının korunmasını destekleyecek çevre şartlarına sahiptir.	127	21,7	132	22,6	126	21,5	137	23,4	63	10,8	2,7897
Batman halkının boş vakitlerini değerlendirebileceği yeterli spor ve mesire imkanları mevcuttur.	171	29,2	170	29,1	96	16,4	96	16,4	52	8,9	2,4667

Tablo 14: Batman kentinde kentsel hakların kullanımı anketinin maddelerinin dağılımı (n=585) devamı.

Kamu kurumlarının hizmet aracının kanunlara aykırı kullanıldığını görsem yetkili kurumlara bildiririm.	57	9,7	74	12,6	115	19,7	228	39	111	19	3,4479
Kaza, yangın veya güvenlik sorunu olduğunda müdahale ederim veya yetkili mecralara ulaşıyorum.	27	4,6	43	7,4	70	12	257	43,9	188	32,1	3,9162
Batman'da davranışlarımı kısıtlayan bir yaşam tarzı mevcut değildir.	91	15,6	100	17,1	129	22,1	173	29,6	92	15,7	3,1282
Batman'da sosyal ve kültürel etkinlikler yeterli düzeydedir.	140	23,9	165	28,2	116	19,8	104	17,8	60	10,3	2,6222
Batman'da inşa edilen binalar imara uygun yapılmaktadır.	145	24,8	121	20,7	140	23,9	125	21,4	54	9,2	2,6957
Batman'da kaldırımlar, engellilerin kullanımına uygundur.	153	26,2	163	27,9	113	19,3	103	17,6	53	9,1	2,5556
Batman'da tüm yol kullanıcılarının (yaya, araç ve bisiklet vb. kullanan) birbirlerini kısıtlamaksızın düzenli bir işleyişi vardır.	185	31,6	142	24,3	98	16,8	107	18,3	53	9,1	2,4889

Katılımcıların “Batman kentinde kentsel hakların kullanımı” ölçeğinin maddelerine katılım durumları incelendiğinde;

“Yaşadığım yerin doğal çevresine zarar verildiğinde buna tepki gösteririm.” Maddesine %1,7 (n=10) “kesinlikle katılmıyorum”; %5 (n=29) katılmıyorum”; %5,8 (n=34) “kararsızım”; %44,3 (n=259) “katılıyorum”; %43,2 (n=253) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman Belediyesi'nin temizlik hizmetleri memnuniyet vericidir.” Maddesine %12,6 (n=74) “kesinlikle katılmıyorum”; %17,9 (n=105) katılmıyorum”; %21,9 (n=128) “kararsızım”; %31,5 (n=184) “katılıyorum”; %16,1 (n=94) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman’da doğal zenginlik ve kaynaklar belediye tarafından Kent’te yaşayanların yararı göz önünde bulundurularak muhafaza edilmektedir.” Maddesine %20,2 (n=118) “kesinlikle katılmıyorum”; %16,6 (n=97) katılmıyorum”; %22,2 (n=130) “kararsızım”; %28 (n=164) “katılıyorum”; %13 (n=76) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman kenti halkın beden ve ruh sağlığının korunmasını destekleyecek çevre şartlarına sahiptir.” Maddesine %21,7 (n=127) “kesinlikle katılmıyorum”; %22,6 (n=132) katılmıyorum”; %21,5 (n=126) “kararsızım”; %23,4 (n=137) “katılıyorum”; %10,8 (n=63) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman halkının boş vakitlerini değerlendirebileceği yeterli spor ve mesire imkanları mevcuttur.” Maddesine %29,2 (n=171) “kesinlikle katılmıyorum”; %29,1 (n=170) katılmıyorum”; %16,4 (n=96) “kararsızım”; %16,4 (n=96) “katılıyorum”; %8,9 (n=52) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Kamu kurumlarının hizmet aracının kanunlara aykırı kullanıldığını görsem yetkili kurumlara bildiririm.” Maddesine %9,7 (n=57) “kesinlikle katılmıyorum”; %12,6 (n=74) katılmıyorum”; %19,7 (n=115) “kararsızım”; %39 (n=228) “katılıyorum”; %19 (n=111) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Kaza, yangın veya güvenlik sorunu olduğunda müdahale ederim veya yetkili mecralara ulaşırim.” Maddesine %4,6 (n=27) “kesinlikle katılmıyorum”; %7,4 (n=43) katılmıyorum”; %12 (n=70) “kararsızım”; %43,9 (n=257) “katılıyorum”; %32,1 (n=188) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman’da davranışlarımı kısıtlayan bir yaşam tarzı mevcut değildir.” Maddesine %15,6 (n=91) “kesinlikle katılmıyorum”; %17,1 (n=100) katılmıyorum”; %22,1 (n=129) “kararsızım”; %29,6 (n=173) “katılıyorum”; %15,7 (n=92) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman’da sosyal ve kültürel etkinlikler yeterli düzeydedir.” Maddesine %23,9 (n=140) “kesinlikle katılmıyorum”; %28,2 (n=165) katılmıyorum”; %19,8 (n=116) “kararsızım”; %17,8 (n=104) “katılıyorum”; %10,3 (n=60) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman’da inşa edilen binalar imara uygun yapılmaktadır.” Maddesine %24,8 (n=145) “kesinlikle katılmıyorum”; %20,7 (n=121) katılmıyorum”; %23,9 (n=140) “kararsızım”; %21,4 (n=125) “katılıyorum”; %9,2 (n=54) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman’da kaldırımlar, engellilerin kullanımına uygundur.” Maddesine %26,2 (n=153) “kesinlikle katılmıyorum”; %27,9 (n=163) katılmıyorum”; %19,3 (n=113) “kararsızım”; %17,6 (n=103) “katılıyorum”; %9,1 (n=53) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman’da tüm yol kullanıcılarının (yaya, araç ve bisiklet vb. kullanan) birbirlerini kısıtlamaksızın düzenli bir işleyişi vardır.” Maddesine %31,6 (n=185) “kesinlikle katılmıyorum”; %24,3 (n=142) katılmıyorum”; %16,8 (n=98) “kararsızım”; %18,3 (n=107) “katılıyorum”; %9,1 (n=53) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman kentinde kentsel hakların kullanımı” ölçeğinin maddeleri arasında “Yaşadığım yerin doğal çevresine zarar verildiğinde buna tepki gösteririm.” ($\bar{x}=4,2239$) maddesinin ortalaması en yüksek; “Batman halkının boş vakitlerini değerlendirebileceği yeterli spor ve mesire imkanları mevcuttur.” ($\bar{x}=2,4667$) maddesinin ortalaması en düşük olduğu belirlenmiştir.

Kentli birey, kendini kentin bir parçası olarak kabul eden, kendini ilgilendiren kararlar konusunda ilgili olan, kentsel örgütlenmelerin faaliyetlerinin bilincinde olan, yani kentlilik bilincine sahip olan kişidir. Bu bağlamda baktığımızda Batman’da bu bilincin farkındalığına sahip bireyler çoğunluğu oluşturmaktadır. Yaşanılan yerin doğal çevresine zarar verildiğinde tepki oluşturan kitlenin fazla olması (%87,5) kamu kurumlarının hizmet aracının kanunlara aykırı kullanıldığı durumda yetkili kurumlara bildirecek oranın yüksek olması (%58), kaza, yangın veya güvenlik sorunu olduğunda müdahale eden veya yetkili mecralara ulaşanların oranının (%76) yüksek olması bireylerin kent hayatında kendilerini ilgilendiren kararlara tepki oluşturmaları, kentsel sorunların çözüm noktalarına katılım sağlamaları kentli bireylerin davranış şekli olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda baktığımızda kentlilik bilincine sahip kitlenin oranının yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Ancak ; sahada çalışma esnasında Batman halkına sorulan Batman’da doğal zenginlik ve kaynaklar belediye tarafından Kent’te yaşayanların yararı göz önünde bulundurularak muhafaza edilme durumu sorulduğunda kararsız kalanlarla birlikte katılım sağlayanların % 59 ’u tam anlamıyla korunmadığını ifade ederken özellikle tarihsel süreç boyunca önemli bir yerleşim alanı olan Hasankeyf ‘i dile getirmişlerdir. Hasankeyf ise Asurluların damgasını vurduğu Mezopotamya, Avrupa ve Akdeniz kültürlerini bir araya getiren Roma İmparatorluğu, Uzak Doğu ve Yakın Doğu bölgeleri boyunca etkileşim halinde olan Orta Asya-İran kültür yapısı olmak üzere üç dünya uygarlığının bir arada bulunduğu nokta olmuştur (Sevgi ve Yılmaz, 2022, s.179). Bir kentin tarihi dokusu bağlamında kentlilik bilinci ve

kentsel aidiyet duygusuna baktığımızda aslında kültürel miras, kentlilik bilincinin oluşmasında çok önemli bir değere sahip olan kenti benimseme duygusunun gelişmesinde ciddi bir faktör oluşturmaktadır. Kültürel mirasın bilincinde olan toplumlar, kültürel zenginliklerini hassasiyetle muhafaza eden aidiyet duygusu hissettikleri değerleri gözlemleyen ve gelecek kuşaklara aktarma bilinci gelişmiş kişilerden oluşur. Kültürel değerlerin korunması aidiyet duygusunu güçlendirdiği kadar gelecekte kültürel miras bakımından farkındalık oluşturmada da önemli rol oynar. Bu sürecin varoluşu kentli olma bilincini artırmaktadır. Ayrıca katılımcılar Batman’da kentli halkın beden ve ruh sağlığının korunmasını destekleyecek çevre şartlarının yetersiz olduğunu, halkının boş vakitlerini değerlendirebileceği yeterli spor ve mesire imkanları yeterli olmadığını, tüm yol kullanıcılarının (yaya, araç ve bisiklet vb. kullanan) birbirlerini kısıtlamaksızın düzensiz bir işleyişinin olduğunu belirtmişlerdir. Bunların eksiklerin yanında sanat ve kültürü geçmişin, şimdiki zamanın ve geleceğin simgesi olarak birbirini takip eden nesillerin desteklediği ortak bir miras olmanın yanında toplumun bir yansıma biçimi olarak kabul ettiğimizde bu oranın kent yaşamında yeterli düzeyde olması beklenirken Batman’da sosyal ve kültürel etkinlikler yeterli düzeyde olmadığı katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

Tablo 15: Batman’da kentli haklarının yansıması anketinin maddelerinin dağılımı (n=585).

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katlıyorum		Kesinlikle Katlıyorum		Ortalama
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	$\bar{x}$
Batman güvenlik açısından uygun şartlara sahiptir.	77	13,2	128	21,9	116	19,8	177	30,3	87	14,9	3,1179
Batman kirletilmemiş çevre şartlarına sahiptir.	117	20	178	30,4	103	17,6	130	22,2	57	9,7	2,7128
Batman istihdam için uygun fırsatlara sahiptir.	133	22,7	146	25	130	22,2	136	23,2	40	6,8	2,6650
Batman yeterli konut stoğuna sahiptir.	138	23,6	160	27,4	107	18,3	127	21,7	53	9,1	2,6530

Tablo 15: Batman’da kentli haklarının yansıması anketinin maddelerinin dağılımı (n=585) devamı.

Batman düzenli bir ulaşım sistemine sahiptir.	132	22,6	155	26,5	114	19,5	142	24,3	42	7,2	2,6701
Batman sakinleri için beden ve ruh sağlığını koruyabilecek çevre koşullarına sahiptir.	150	25,6	160	27,4	131	22,4	104	17,8	40	6,8	2,5282
Batman’da kent sakinlerine spor ve dinlenme olanakları sunulabilmektedir.	144	24,6	180	30,8	125	21,4	100	17,1	36	6,2	2,4940
Batman’da kültürlerarası kaynaşma mevcuttur.	96	16,4	97	16,6	144	24,6	188	32,1	60	10,3	3,0325
Batman kaliteli mimari ve fiziksel çevreye sahiptir.	110	18,8	152	26	143	24,4	134	22,9	46	7,9	2,7504
Batman’da kentsel işlevler birbirleriyle uyumludur.	111	19	145	24,8	158	27	134	22,9	37	6,3	2,7282
Batman kent yönetimine katılım için gerekli bilgilendirme ve imkânlarla sahiptir.	105	17,9	153	26,2	155	26,5	122	20,9	50	8,5	2,7590
Batman’da yerel idare ekonomik kalkınmaya katkı sağlayabilmektedir.	115	19,7	148	25,3	153	26,2	127	21,7	42	7,2	2,7145
Batman’da yerel yönetimin kalkınma anlayışı sürdürülebilir kalkınmayı destekler niteliktedir.	103	17,6	132	22,6	182	31,1	120	20,5	48	8,2	2,7915
Batman’da mal ve hizmet sunumunda sektörler arası iş birliği mevcuttur.	89	15,2	132	22,6	190	32,5	133	22,7	41	7	2,8376
Batman’da doğal zenginlikler korunmaktadır.	147	25,1	144	24,6	125	21,4	123	21	46	7,9	2,6188
Batman sosyo-kültürel gelişim ve refah için uygun koşullara sahiptir.	117	20	132	22,6	146	25	143	24,4	47	8	2,7795
Batman yerel halk yerel yönetime katılım konusunda özendirilmektedir.	117	20	129	22,1	142	24,3	137	23,4	60	10,3	2,8188
Batman’da yerel idare kentli haklarının hayata geçirilebilmesi için mali açıdan yetkindir.	111	19	136	23,2	165	28,2	111	19	62	10,6	2,7897
Batman’da yerel idare halka eşit hizmet götürebilmektedir.	162	27,7	146	25	139	23,8	92	15,7	46	7,9	2,5111

Katılımcıların “Batman’da kentli haklarının yansıması” ölçeğinin maddelerine katılım durumları incelendiğinde;

“Batman güvenlik açısından uygun şartlara sahiptir.” Maddesine %13,2 (n=77) “kesinlikle katılmıyorum”; %21,9 (n=128) katılmıyorum”; %19,8 (n=116) “kararsızım”; %30,3 (n=177) “katılıyorum”; %14,9 (n=87) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman kirletilmemiş çevre şartlarına sahiptir.” Maddesine %20 (n=117) “kesinlikle katılmıyorum”; %30,4 (n=178) katılmıyorum”; %17,6 (n=103) “kararsızım”; %22,2 (n=130) “katılıyorum”; %9,7 (n=57) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman istihdam için uygun fırsatlara sahiptir.” Maddesine %22,7 (n=133) “kesinlikle katılmıyorum”; %25 (n=146) katılmıyorum”; %22,7 (n=130) “kararsızım”; %23,2 (n=136) “katılıyorum”; %6,8 (n=40) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman yeterli konut stoğuna sahiptir.” Maddesine %23,6 (n=138) “kesinlikle katılmıyorum”; %27,4 (n=160) katılmıyorum”; %18,3 (n=107) “kararsızım”; %21,7 (n=127) “katılıyorum”; %9,1 (n=53) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman düzenli bir ulaşım sistemine sahiptir.” Maddesine %22,6 (n=132) “kesinlikle katılmıyorum”; %26,5 (n=155) katılmıyorum”; %19,5 (n=114) “kararsızım”; %24,3 (n=142) “katılıyorum”; %7,2 (n=42) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman sakinleri için beden ve ruh sağlığını koruyabilecek çevre koşullarına sahiptir.” Maddesine %25,6 (n=150) “kesinlikle katılmıyorum”; %27,4 (n=160) katılmıyorum”; %22,4 (n=131) “kararsızım”; %17,8 (n=104) “katılıyorum”; %6,8 (n=40) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman’da kent sakinlerine spor ve dinlenme olanakları sunulabilmektedir.” Maddesine %24,6 (n=144) “kesinlikle katılmıyorum”; %30,8 (n=180) katılmıyorum”; %21,4 (n=125) “kararsızım”; %17,1 (n=100) “katılıyorum”; %6,2 (n=36) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman’da kültürlerarası kaynaşma mevcuttur.” Maddesine %16,4 (n=96) “kesinlikle katılmıyorum”; %16,6 (n=97) katılmıyorum”; %24,6 (n=144) “kararsızım”; %32,1 (n=188) “katılıyorum”; %10,3 (n=60) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman kaliteli mimari ve fiziksel çevreye sahiptir.” Maddesine %18,8 (n=110) “kesinlikle katılmıyorum”; %26 (n=152) katılmıyorum”; %24,4 (n=143) “kararsızım”; %22,9 (n=134) “katılıyorum”; %7,9 (n=46) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman’da kentsel işlevler birbirleriyle uyumludur.” Maddesine %19 (n=111) “kesinlikle katılmıyorum”; %24,8 (n=145) katılmıyorum”; %27 (n=158) “kararsızım”; %22,9 (n=134) “katılıyorum”; %6,3 (n=37) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman kent yönetimine katılım için gerekli bilgilendirme ve imkânlarla sahiptir.” Maddesine %17,9 (n=105) “kesinlikle katılmıyorum”; %26,2 (n=153) katılmıyorum”; %26,5 (n=155) “kararsızım”; %20,9 (n=122) “katılıyorum”; %8,5 (n=50) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman’da yerel idare ekonomik kalkınmaya katkı sağlayabilmektedir.” Maddesine %19,7 (n=115) “kesinlikle katılmıyorum”; %25,3 (n=148) katılmıyorum”; %26,2 (n=153) “kararsızım”; %21,7 (n=127) “katılıyorum”; %7,2 (n=42) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman’da yerel yönetimin kalkınma anlayışı sürdürülebilir kalkınmayı destekler niteliktedir.” Maddesine %17,6 (n=103) “kesinlikle katılmıyorum”; %22,6 (n=132) katılmıyorum”; %31,1 (n=182) “kararsızım”; %20,5 (n=120) “katılıyorum”; %8,2 (n=48) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman’da mal ve hizmet sunumunda sektörler arası iş birliği mevcuttur.” Maddesine %15,2 (n=89) “kesinlikle katılmıyorum”; %22,6 (n=132) katılmıyorum”; %32,5 (n=190) “kararsızım”; %22,7 (n=133) “katılıyorum”; %7 (n=41) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman’da doğal zenginlikler korunmaktadır.” Maddesine %25,1 (n=147) “kesinlikle katılmıyorum”; %24,6 (n=144) katılmıyorum”; %21,4 (n=125) “kararsızım”; %21 (n=123) “katılıyorum”; %7,9 (n=46) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman sosyo-kültürel gelişim ve refah için uygun koşullara sahiptir.” Maddesine %20 (n=117) “kesinlikle katılmıyorum”; %22,6 (n=132) katılmıyorum”; %25 (n=146) “kararsızım”; %24,4 (n=143) “katılıyorum”; %8 (n=47) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman yerel halk yerel yönetime katılım konusunda özendirilmektedir.” Maddesine %20 (n=117) “kesinlikle katılmıyorum”; %22,1 (n=129) katılmıyorum”; %24,3 (n=142) “kararsızım”; %23,4 (n=137) “katılıyorum”; %10,3 (n=60) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman’da yerel idare kentli haklarının hayata geçirilebilmesi için mali açıdan yetkindir.” Maddesine %19 (n=111) “kesinlikle katılmıyorum”; %23,2 (n=136) katılmıyorum”; %28,2 (n=165) “kararsızım”; %19 (n=111) “katılıyorum”; %10,6 (n=62) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman’da yerel idare halka eşit hizmet götürebilmektedir.” Maddesine %27,7 (n=162) “kesinlikle katılmıyorum”; %25 (n=146) katılmıyorum”; %23,8 (n=139) “kararsızım”; %15,7 (n=92) “katılıyorum”; %7,9 (n=46) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri görülmüştür.

“Batman’da kentli haklarının yansıması” ölçeğinin maddeleri arasında “Batman güvenlik açısından uygun şartlara sahiptir.” ($\bar{x}=3,1179$) maddesinin ortalaması en yüksek; “Batman’da kent sakinlerine spor ve dinlenme olanakları sunulabilmektedir.” ($\bar{x}=2,4940$) maddesinin ortalaması en düşük olduğu belirlenmiştir.

Kişilerin yaşamlarını devam ettirdikleri alanların sahip olduğu imkanlar, kişilerin kendilerini bulundukları yere karşı aidiyet duygusu hissetmelerini önemli ölçüde hızlandırmaktadır. Bu bağlamda Batman’da kentli haklarının yansıması ölçeğinin maddelerine baktığımızda katılımcıların çoğu Batman’ın güvenlik açısından uygun şartlara sahip olduğunu ifade ederken, aynı zamanda Batman’da kent sakinlerine spor ve dinlenme olanaklarının yetersiz olduğu ifade edilmiştir.

Ayrıca kentlerde söz hakkına sahip olan bireyler temsil edildiği yetkili kamu kurum ve kuruluşlardan eşit şekilde hizmet alma hakkına sahip olmalıdır. Ortak bir yaşam alanında yaşamının sürdürülebilirliği demokratik göstergelerden memnun olma ya da her bireyin eşit bir şekilde faydalanması ile ilgilidir. Batman’da yerel idarenin halka eşit hizmet sunma durumu sorulduğunda katılım sağlayanların oranı sadece %23,6’yı oluşturmaktadır.

Tablo 16: Kentin kültürel değerlerini oluşturan unsurlardan hangilerine katılım sağladınız? Sorusuna verilen yanıtların dağılımı (n=585).

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Ortalama
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	$\bar{x}$
Batman Petrolspor maçına gittiniz mi?	114	19,5	205	35	25	4,3	101	17,3	140	23,9	2,9111
Batman Müzesini gezdiniz mi?	97	16,6	175	29,9	28	4,8	183	31,3	102	17,4	3,0308
TPAO tesislerine gittiniz mi?	50	8,5	92	15,7	35	6	236	40,3	172	29,4	3,6632
Hasankeyf’e ve müzesine gittiniz mi?	71	12,1	135	23,1	33	5,6	200	34,2	146	25	3,3675
Batman Üniversitesine gittiniz mi?	65	11,1	108	18,5	32	5,5	200	34,2	180	30,8	3,5504

Katılımcıların “Kentin kültürel değerlerini oluşturan unsurlardan hangilerine katılım sağladınız?” ölçeğinin maddelerine katılım durumları incelendiğinde;

“Batman Petrolspor maçına gittiniz mi?” Maddesine %19,5 (n=114) “kesinlikle katılmıyorum”; %35 (n=205) katılmıyorum”; %4,3 (n=25) “kararsızım”; %17,3 (n=101) “katılıyorum”; %23,9 (n=140) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman Müzesini gezdiniz mi?” Maddesine %16,6 (n=97) “kesinlikle katılmıyorum”; %29,9 (n=175) katılmıyorum”; %4,8 (n=28) “kararsızım”; %31,3 (n=183) “katılıyorum”; %17,4 (n=102) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“TPAO tesislerine gittiniz mi?” Maddesine %8,5 (n=50) “kesinlikle katılmıyorum”; %15,7 (n=92) katılmıyorum”; %6 (n=35) “kararsızım”; %40,3 (n=236) “katılıyorum”; %29,4 (n=172) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Hasankeyf’e ve müzesine gittiniz mi?” Maddesine %12,1 (n=71) “kesinlikle katılmıyorum”; %23,1 (n=135) katılmıyorum”; %5,6 (n=33) “kararsızım”; %34,2 (n=200) “katılıyorum”; %25 (n=146) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri,

“Batman Üniversitesine gittiniz mi?” Maddesine %11,1 (n=65) “kesinlikle katılmıyorum”; %18,5 (n=108) katılmıyorum”; %5,5 (n=32) “kararsızım”; %34,2 (n=200) “katılıyorum”; %30,8 (n=180) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdikleri, “Kentin kültürel değerlerini oluşturan unsurlardan hangilerine katılım sağladınız?” ölçeğinin maddeleri arasında “TPAO tesislerine gittiniz mi?” ($\bar{x}=3,6632$) maddesinin ortalaması en yüksek; “Batman Petrolspor maçına gittiniz mi?” ($\bar{x}=2,9111$) maddesinin ortalaması en düşük olduğu belirlenmiştir.

Kentler bireylere çeşitli kültürel zenginlikleri yaşayabilecekleri mekânlar, meydanlar, müzeler ,üniversiteler ve kültürel tesis noktaları ile streslerini atabilecekleri dinlence ve eğlence alanları gibi örneğin yeşil alanlar ve spor alanları sağlamalıdır. Ancak Batman’da bu bireylerin beden ve ruh sağlığının korunmasını destekleyecek çevre şartlarının yetersiz olması ve mesire alanlarının da yetersiz olmasından kaynaklı TPAO sitesinde yoğunluk yaşanmaktadır. Bu sebeple Batman’da yaşayan bireylerin büyük çoğunluğu (%69,7) streslerini atabilecekleri eğlence ve dinlence mekanı olarak daha çok TPAO’yu tercih etmektedirler. Kentlerde üniversitelerin yer alması, zengin kültür çeşitliliğinin oluşmasını sağlayacak bununla birlikte kentin tarihsel sürecinin akademik yaşamla birlikte bütünleşmesine olanak sağlayacaktır. Üniversiteler aracılığıyla bilimi kent kültürü ile bütünleştirmek, kent kültürünün bilim ve eğitime ışık kaynağı olabilmesi açısından oldukça önem arz etmektedir. Bu bağlamda üniversite kampüsleri ve diğer bilimsel yerleşkeler ortak yaşam kültürünün geliştirilmesi

konusunda fırsatların değerlendirilmesi için kent ve üniversiteler arasında aktif bir ilişkinin olması kaçınılmazdır. Bu bağlamda Batman Üniversitesi'nin kent merkezinde yer alan merkez kampüsü birçok avantaja sahipken kent ile belli bir mesafeye sahip olan Batı Raman Kampüsü'nün kent ile olan ilişkisini de birçok dezavantaja dönüştürebilmektedir. Diğer bir ifade ile kent üniversiteleri kent alanından uzak bir mesafede değil kent yaşamının aktif olduğu yaşam alanlarında olmalıdır yani bilim, kültür ve sanat ile buluşmalıdır.

Tablo 17: Cinsiyete göre Kentlilik bilinci düzeyi ve kentli haklarının Farklılık testi (t-testi)

	Cinsiyet	n	x	VED	p
Batman’da kentlilik bilinci ve kentsel farkındalık düzeyinin cinsiyete göre incelenmesi	Erkek	300	75,9300	0,23	,093
	Kadın	285	74,2351		,092
* p > 0,05					

Cinsiyet ile Batman'da kentlilik bilinci ve kentsel farkındalık düzeyi arasındaki ilişki t-testi analizi yapılarak tablo 17'de verilmiştir. T-testi, istatistiksel analizlerde bağımsız iki grubun ortalama değerlerinin farklı olup olmadığını test etmek için kullanılan bir yöntemdir. Bu test, öncelikle grupların varyanslarının homojen olup olmadığını belirlemek amacıyla Levene testi ile desteklenir. Levene testinde elde edilen Varyans Eşitlik Değeri (VED) 0,05'ten büyük ise, ilk satırdaki p değeri kullanılır. Eğer VED 0,05'ten küçük ise, ikinci satırdaki p değeri yorumlanır. Alınan p değerleri 0,05'ten küçükse, bu durumda grupların ortalamalarının istatistiksel olarak birbirinden farklı olduğu sonucuna varılır (Ortaboy, 2022, s.67). Cinsiyet ile Batman'da kentlilik bilinci ve kentsel farkındalık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p=0,093; p>0,05).

Tablo 18: Cinsiyete göre Kentte yaşamının ve kentli olmanın bir sonucu olan hakları bilmenin Farklılık testi (t-testi)

	Cinsiyet	n	x	p
Kentte yaşamının ve kentli olmanın bir sonucu olan hakları bilme farkındalığının cinsiyete göre incelenmesi	Erkek	300	64,1367	,010
	Kadın	285	60,5509	,010
* p < 0,05				

Cinsiyet ile Kentte yaşamanın ve kentli olmanın bir sonucu olan hakları bilme arasındaki ilişki t-testi analizi yapılarak tablo 18’de verilmiştir. Cinsiyet ile Kentte yaşamanın ve kentli olmanın bir sonucu olan hakları bilme arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($p=0,01$; $p<0,05$).

Tablo 19: Cinsiyete göre Batman’da kentli haklarının yansımalarının Farklılık testi (t-testi)

	Cinsiyet	n	x	p
Batman’da kentli haklarının yansımalarının cinsiyete göre incelenmesi	Erkek	300	51,5067	,485
	Kadın	285	52,4632	,485
* $p > 0,05$				

Cinsiyet ile Batman’da kentli haklarının yansımaları arasındaki ilişki t-testi analizi yapılarak tablo 19’da verilmiştir. Cinsiyet ile Batman’da kentli haklarının yansımaları arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p=0,485$; $p>0,05$).

Tablo 20: Kentlilik bilinci düzeyinin yaş grupları bazında karşılaştırılması (Anova testi)

Yaş	Grup	LSD p	x	VED	p
18-24	25-34	,189	74,0000	,786	,727
	35-44	,413			
	45-54	,872			
	55 ve üstü	,523			
25-34	18-24	,189	75,7920		
	35-44	,682			
	45-54	,397			
	55 ve üstü	,872			
35-44	18-24	,413	74,3065		
	25-34	,682			
	45-54	,617			
	55 ve üstü	,929			
45-54	18-24	,872	75,4474		
	25-34	,397			
	35-44	,617			
	55 ve üstü	,651			
55 ve üstü	18-24	,523	75,1043		
	25-34	,872			
	35-44	,929			
	45-54	,651			
*P>0,05					

Yaş grupları ile Batman’da kentlilik bilinci ve kentsel farkındalık düzeyi arasındaki ilişki anova testi ile analizi yapılarak tablo 20’ de verilmiştir. Anova testi

ikiden çok bağımsız olan grupların istatistiksel olarak farklılığını test etmek için kullanılır. Anova testinde, varyansların homojen olup olmadığına dikkat edilir ve bunun için Levene testi kullanılır. Anova testinde elde edilen p değeri, gruplar arasındaki farkın anlamlılığını gösterir. Eğer p değeri 0,05'ten küçükse, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu kabul edilir ve farkın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için Post Hoc testleri uygulanır (Ortaboy, 2022, s.67-68). Anova p değeri (0,727) 0,05'ten büyük olduğu için yaş gruplarına göre Batman'da kentlilik bilinci ve kentsel farkındalık düzeyi ortalamalarının istatistiki açıdan anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Bu farkı daha net görmek için yapılan LSD testinde gruplar arasında anlamlı bir farkın olmadığı saptanmıştır ($P=0,727$; $p<0,05$).

Tablo21: Batman'da kentlilik bilinci ve kentsel farkındalık düzeyinin eğitim durumu grubu ile karşılaştırılması (Anova testi)

Eğitim Durumu	Grup	LSD p	x	VED	p
okur yazar değilim	İlkokul/İlköğretim/Ortaokul	,004	69,0000	,082	,001
	Lise	,009			
	Önlisans	,000			
	lisans	,000			
	lisansüstü	,001			
İlkokul/İlköğretim/Ortaokul	okur yazar değilim	,004	74,9135		
	Lise	,631			
	Önlisans	,068			
	lisans	,488			
	lisansüstü	,184			
Lise	okur yazar değilim	,009	74,1776		
	İlkokul/İlköğretim/Ortaokul	,631			
	Önlisans	,017			
	lisans	,183			
	lisansüstü	,099			
Önlisans	okur yazar değilim	,000	78,2740		
	İlkokul/İlköğretim/Ortaokul	,068			
	Lise	,017			
	lisans	,162			
	lisansüstü	,925			
lisans	okur yazar değilim	,000	75,9396		
	İlkokul/İlköğretim/Ortaokul	,488			
	Lise	,183			
	Önlisans	,162			
	lisansüstü	,320			
Lisansüstü	okur yazar değilim	,001	78,5417		
	İlkokul/İlköğretim/Ortaokul	,184			
	Lise	,099			
	Önlisans	,925			
	lisans	,320			
*P>0,05					

Eğitim durumu grupları ile Batman’da kentlilik bilinci ve kentsel farkındalık düzeyi arasındaki ilişki anova testi ile analizi yapılarak tablo 21’de verilmiştir. Anova p değeri (0,01) 0,05’ten küçük olduğu için gruplar arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farkın olduğu saptanmıştır. Bu anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için LSD testi ile analiz edilmiştir. Bu test sonucuna göre okur yazar değilim ile İlkokul/İlköğretim/Ortaokul, Lise, Önlisans, lisans, lisansüstü ve lise ile Önlisans grupları arasında istatistiki açıdan farklı olduğu ortaya çıkmıştır (Bknz Tablo 21).

Tablo 22: Batman’da kentlilik bilinci ve kentsel farkındalık düzeyinin gelir durumu grupları ile karşılaştırılması (Anova testi)

Gelir Durumu	Grup	LSD p	x	VED	p
4000 TL	4001-5000 TL	,002	73,0276	,383	,001
	5001- 6000 TL	,004			
	6001- 7000 TL	,449			
	7000 TL ve Üzeri	,002			
4001-5000 TL	4000 TL	,002	77,6145		
	5001- 6000 TL	,670			
	6001- 7000 TL	,216			
	7000 TL ve Üzeri	,731			
5001- 6000 TL	4000 TL	,004	78,5532		
	4001-5000 TL	,670			
	6001- 7000 TL	,143			
	7000 TL ve Üzeri	,459			
6001- 7000 TL	4000 TL	,449	74,6389		
	4001-5000 TL	,216			
	5001- 6000 TL	,143			
	7000 TL ve Üzeri	,292			
7000 TL ve Üzeri	4000 TL	,002	77,0310		
	4001-5000 TL	,731			
	5001- 6000 TL	,459			
	6001- 7000 TL	,292			
*P<0,05					

Gelir durumu grupları ile Batman’da kentlilik bilinci ve kentsel farkındalık düzeyi arasındaki ilişki anova testi ile analizi yapılarak tablo 22’de verilmiştir. Anova p değeri (0,01) 0,05’ten küçük olduğu için gruplar arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farkın olduğu saptanmıştır. Bu anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için LSD testi ile analiz edilmiştir. Bu test sonucuna göre istatistiki açıdan farkın

olduğu grup 4000 TL gelire sahip olan gruptakilerden kaynaklandığı saptanmıştır (Bknz Tablo 22).

Tablo 23: Kentte yaşamanın ve kentli olmanın bir sonucu olan hakları bilme düzeyinin yaş grupları bazında karşılaştırılması (Anova testi)

Yaş	Grup	LSD p	x	VED	p
18-24	25-34	,059	60,2400	,218	,041
	35-44	,036			
	45-54	,633			
	55 ve üstü	,689			
25-34	18-24	,059	63,7699		
	35-44	,650			
	45-54	,047			
	55 ve üstü	,104			
35-44	18-24	,036	64,5970		
	25-34	,650			
	45-54	,030			
	55 ve üstü	,069			
45-54	18-24	,633	59,0000		
	25-34	,047			
	35-44	,030			
	55 ve üstü	1,000			
55 ve üstü	18-24	,689	59,0000		
	25-34	,104			
	35-44	,069			
	45-54	1,000			
*P<0,05					

Yaş grupları ile kentte yaşamanın ve kentli olmanın bir sonucu olan hakları bilme düzeyi arasındaki ilişki anova testi ile analizi yapılarak tablo 23'te verilmiştir. Anova p değeri (0,041) 0,05'ten küçük olduğu için gruplar arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farkın olduğu saptanmıştır. Bu anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için LSD testi ile analiz edilmiştir. Bu test sonucuna göre istatistiki açıdan farkın olduğu gruplar tabloda belirtilmiştir (Bknz Tablo 23).

Tablo 24: Kentte yaşamının ve kentli olmanın bir sonucu olan hakları bilme düzeyinin eğitim durumu grupları bazında karşılaştırılması (Anova testi)

Eğitim Durumu	Grup	LSD p	x	VED	p
okur yazar değilim	İlkokul/İlköğretim/Ortaokul	,038	53,9200	,337	,000002
	Lise	,021			
	Önlisans	,001			
	lisans	,000			
	lisansüstü	,000			
İlkokul/İlköğretim/Ortaokul	okur yazar değilim	,038	59,7788		
	Lise	,873			
	Önlisans	,086			
	lisans	,001			
	lisansüstü	,018			
Lise	okur yazar değilim	,021	60,1118		
	İlkokul/İlköğretim/Ortaokul	,873			
	Önlisans	,089			
	lisans	,000			
	lisansüstü	,019			
Önlisans	okur yazar değilim	,001	64,0822		
	İlkokul/İlköğretim/Ortaokul	,086			
	Lise	,089			
	lisans	,264			
	lisansüstü	,248			
lisans	okur yazar değilim	,000	66,6209		
	İlkokul/İlköğretim/Ortaokul	,001			
	Lise	,000			
	Önlisans	,264			
	lisansüstü	,589			
Lisansüstü	okur yazar değilim	,000	68,5417		
	İlkokul/İlköğretim/Ortaokul	,018			
	Lise	,019			
	Önlisans	,248			
	lisans	,589			
*P<0,05					

Eğitim durumu grupları ile kentte yaşamının ve kentli olmanın bir sonucu olan hakları bilme düzeyi arasındaki ilişki anova testi ile analizi yapılarak tablo 24'te verilmiştir. Anova p değeri (0,000002) 0,05'ten küçük olduğu için gruplar arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farkın olduğu saptanmıştır. Bu anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için LSD testi ile analiz edilmiştir. Bu test sonucuna göre istatistiki açıdan farkın olduğu gruplar tabloda belirtilmiştir (Bknz Tablo 24).

Tablo 25: Kentte yaşamanın ve kentli olmanın bir sonucu olan hakları bilme düzeyinin gelir durumu grupları bazında karşılaştırılması (Anova testi)

Gelir Durumu	Grup	LSD p	x	VED	p
4000 TL	4001-5000 TL	,007	58,8069	,620	,000004
	5001- 6000 TL	,055			
	6001- 7000 TL	,028			
	7000 TL ve Üzeri	,000			
4001-5000 TL	4000 TL	,007	64,3253		
	5001- 6000 TL	,852			
	6001- 7000 TL	,791			
	7000 TL ve Üzeri	,121			
5001- 6000 TL	4000 TL	,055	63,7660		
	4001-5000 TL	,852			
	6001- 7000 TL	,695			
	7000 TL ve Üzeri	,139			
6001- 7000 TL	4000 TL	,028	65,1944		
	4001-5000 TL	,791			
	5001- 6000 TL	,695			
	7000 TL ve Üzeri	,380			
7000 TL ve Üzeri	4000 TL	,000	67,9147		
	4001-5000 TL	,121			
	5001- 6000 TL	,139			
	6001- 7000 TL	,380			
*P<0,05					

Gelir durumu grupları ile kentte yaşamanın ve kentli olmanın bir sonucu olan hakları bilme düzeyi arasındaki ilişki anova testi ile analizi yapılarak tablo 25’te verilmiştir. Anova p değeri (0,000004) 0,05’ten küçük olduğu için gruplar arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farkın olduğu saptanmıştır. Bu anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için LSD testi ile analiz edilmiştir. Bu test sonucuna göre istatistiki açıdan farkın olduğu grup 4000 TL gelire sahip olan gruptakilerden kaynaklandığı saptanmıştır (Bknz Tablo 25).

Tablo 26: Kentli haklarının yansıması düzeyinin yaş grupları bazında karşılaştırılması (Anova testi)

Yaş	Grup	LSD p	x	VED	p
18-24	25-34	,003	55,6080	,296	,027
	35-44	,034			
	45-54	,047			
	55 ve üstü	,944			
25-34	18-24	,003	50,2124		
	35-44	,562			
	45-54	,898			
	55 ve üstü	,073			
35-44	18-24	,034	51,2537		
	25-34	,562			
	45-54	,770			
	55 ve üstü	,171			
45-54	18-24	,047	50,5161		
	25-34	,898			
	35-44	,770			
	55 ve üstü	,151			
55 ve üstü	18-24	,944	55,3947		
	25-34	,073			
	35-44	,171			
	45-54	,151			
*P<0,05					

Yaş grupları ile Kentli haklarının yansıması düzeyi arasındaki ilişki anova testi ile analizi yapılarak tablo 26'da verilmiştir. Anova p değeri (0,027) 0,05'ten küçük olduğu için gruplar arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farkın olduğu saptanmıştır. Bu anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için LSD testi ile analiz edilmiştir. Bu test sonucuna göre istatistiki açıdan farkın olduğu grup 18-24 yaş gruptakilerden kaynaklandığı saptanmıştır (Bknz Tablo 26).

Tablo 27: Kentli haklarının yansımaları düzeyinin eğitim durumu grupları bazında karşılaştırılması (Anova testi)

Eğitim Durumu	Grup	LSD p	x	VED	p
okur yazar değilim	İlkokul/İlköğretim/Ortaokul	,088	50,2400	,796	,001
	Lise	,094			
	Önlisans	,323			
	lisans	,611			
	lisansüstü	,152			
İlkokul/İlköğretim/Ortaokul	okur yazar değilim	,088	55,0481		
	Lise	,869			
	Önlisans	,460			
	lisans	,002			
	lisansüstü	,004			
Lise	okur yazar değilim	,094	54,7039		
	İlkokul/İlköğretim/Ortaokul	,869			
	Önlisans	,520			
	lisans	,001			
	lisansüstü	,004			
Önlisans	okur yazar değilim	,323	53,2055		
	İlkokul/İlköğretim/Ortaokul	,460			
	Lise	,520			
	lisans	,058			
	lisansüstü	,023			
lisans	okur yazar değilim	,611	48,9121		
	İlkokul/İlköğretim/Ortaokul	,002			
	Lise	,001			
	Önlisans	,058			
	lisansüstü	,206			
Lisansüstü	okur yazar değilim	,152	44,4167		
	İlkokul/İlköğretim/Ortaokul	,004			
	Lise	,004			
	Önlisans	,023			
	lisans	,206			
*P<0,05					

Eğitim durumu grupları ile Kentli haklarının yansımaları düzeyi arasındaki ilişki anova testi ile analizi yapılarak tablo 27’de verilmiştir. Anova p değeri (0,001) 0,05’ten küçük olduğu için gruplar arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farkın olduğu saptanmıştır. Bu anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için LSD testi ile analiz edilmiştir. Bu test sonucuna göre istatistiki açıdan farkın olduğu gruplar tabloda belirtilmiştir (Bknz Tablo 27).

Tablo 28: Kentli haklarının yansıması düzeyinin Gelir Durumu grupları bazında karşılaştırılması (Anova testi)

Gelir Durumu	Grup	LSD p	x	VED	p
4000 TL	4001-5000 TL	,205	53,4552	,729	,001
	5001- 6000 TL	,348			
	6001- 7000 TL	,008			
	7000 TL ve Üzeri	,002			
4001-5000 TL	4000 TL	,205	56,0361		
	5001- 6000 TL	,094			
	6001- 7000 TL	,002			
	7000 TL ve Üzeri	,001			
5001- 6000 TL	4000 TL	,348	51,0426		
	4001-5000 TL	,094			
	6001- 7000 TL	,148			
	7000 TL ve Üzeri	,288			
6001- 7000 TL	4000 TL	,008	45,8056		
	4001-5000 TL	,002			
	5001- 6000 TL	,148			
	7000 TL ve Üzeri	,459			
7000 TL ve Üzeri	4000 TL	,002	48,0853		
	4001-5000 TL	,001			
	5001- 6000 TL	,288			
	6001- 7000 TL	,459			
*P<0,05					

Gelir durumu grupları ile Kentli haklarının yansıması düzeyi arasındaki ilişki anova testi ile analizi yapılarak tablo 28’de verilmiştir. Anova p değeri (0,001) 0,05’ten küçük olduğu için gruplar arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farkın olduğu saptanmıştır. Bu anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için LSD testi ile analiz edilmiştir. Bu test sonucuna göre istatistiki açıdan farkın olduğu gruplar tabloda belirtilmiştir (Bknz Tablo 28).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kent insanlık tarihi boyunca insan yaşamının daha yüksek standartlarda yaşam faaliyetlerini sürdürme, güvenli alanda yaşama ve bireylerin kendini güvende hissetmesi ile birlikte toplumların dayanışma ihtiyaçlarını geliştiren bir mekân biçimi olmuştur. Kentler, toplumların sosyal, coğrafi, ekonomik, kültürel, demografik ve politik niteliklerine göre değişiklik gösterirken; sanayi devrimi ile beraber kent olgusunda radikal değişimlerin meydana gelmesiyle birlikte kentleşmenin belirleyici unsuru olan sanayileşme düzeyi bu süreçte etkili olmuştur. Günümüz dünyasında tanımlanan kent olgusu da sanayileşme süreci sonucunda meydana gelmiştir. Gelişen bu süreç boyunca modern kentler ekonomik farklılaşma ve bu farklılaşmanın meydana getirdiği toplumsal, siyasi ve kültürel farklılıklar sonucunda boyut değiştirmiştir. Kentler insanlık tarihinden modern dünya düzenine kadar değişkenlik göstermiş olduğu boyutlar içerisinde bir yerleşme türünün ötesine geçmiştir. Yasal bir örgütlenme çerçevesinde kalarak teknolojik gelişme ile birlikte örgütlenme, uzmanlaşma ve iş bölümünün olduğu kentsel işlev olanaklarının yeterli ve gerekli bir demografik yapıya ulaşması ile birlikte doğal, beşeri ve yapılaşmış çevre unsurlarıyla kentleşme olgusuna sahip olmuştur.

Kentleşme ise kentlerin belli bir boyutta değişkenlik göstermesidir. Aslında kentleşme olgusu bir yönüyle mevcut kentlerin değişmesini ve dönüşmesini ifade ederken, özellikle modern yüzyılda kent sayısında niceliksel olarak artışlar meydana gelmiştir. Batı toplumlarında sanayi toplumuna geçiş ile birlikte başlayan kentleşme olgusu Türkiye’de özellikle 1950 sonrasında hız göstermiş ve günümüze kadar Türkiye kentleşme oranı açısından ileri seviyede bir noktaya gelmiştir.

Türkiye’de 1950 ve sonrasında başlayan göç hareketlerinin sebep olduğu ekonomik, siyasal ve toplumsal alanda ortaya çıkan sorunlar, değişim ve dönüşümün görünür mekanları olan kentler üzerinden farklı disiplinlerin konusu olmuştur. Türkiye’de bu süreçlerinden etkilenen kentlerden birisi de Batman kentidir. Fakat Batman’ın kentleşme süreci 1970’lere kadar sanayileşmiş ülkelerin kentleşme süreçlerinden farklı olmamıştır. 1950 ve sonrasında Batman kentinde meydana gelen göçler isteğe bağlı olarak sanayi faaliyetlerinin ihtiyacı doğrultusunda ortaya çıkmış ve kentlileşme sürecini rahat yaşamıştır. Batman’da 1970’lerden sonra ise petrol rafinerisinin emek ihtiyacının karşılanması ve gelişen kent çevresindeki kırsal alanlardan ekonomik ve güvenlik amaçlı göçler yaşamaya devam etmesi yeni bir kentleşme sürecini ortaya çıkartmıştır. Batman İl’inde kentleşme bağlamındaki bu hızlı gelişim ve değişim sürecinin devam etmesi çalışmaya farklı bir boyut kazandırmıştır.

Çalışmada Batman ilinde ikamet eden 617 kişinin sosyo demografik yapısı göz önünde bulundurularak Batman'ın kentleşme düzeyi, kentlilik bilinci ve kentsel farkındalık düzeyi ,kentte yaşanan sorunlar, ,kentli hakları ve kentli haklarının kullanımı ve yansıması ile birlikte kentin kültürel değerlerinin sorulduğu 7 ölçek 'ten oluşan bir anket çalışması yapılmıştır. Bu çalışma sonucunda elde edilen sonuçları aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür.

- Batman ilinde katılımcıların çoğu genç yaş ve üzeri bireylerden oluşmaktadır. Bu katılımcılar eğitim seviyesi yüksek kişilerden oluşmaktadır.
- Batman'da okur-yazar olmayan kitle oldukça düşük bir oranı oluşturmaktadır.
- Doğum yeri ve uzun süre yaşanan yer bireyin kentin fiziki, sosyal ve kültürel değerleri ile sıkı bir bağ kurmasına olanak sağlar. Batman doğumlu olanlar büyük çoğunluğu oluşturmaktadır. Bu bağlamda Batman'da kentin değerleri ile oluşacak bağ açısından olumlu bir durumu oluşturmaktadır.
- Bir kentin Kentlilik bilinci ve kentleşme düzeyinde en önemli faktörlerden birisini eğitim oluşturmaktadır. Batman ilinde eğitim daha çok lise ve lisans seviyesinde artış göstermiştir. Bu sonuç son yıllarda Batman ilinde eğitim seviyesinin artış gösterdiği gerçeği ile uyum sağlamaktadır Ankete katılım sağlayan kitlenin kamu çalışanı oranı diğer meslek gruplarına göre daha fazla bir oranı oluşturmaktadır.
- Gelir seviyesi bir birey olma düzeyindeki yaşam kalitesinin göstergelerinin doğal çevreyle ilişki kurmasını sağlıklı bir yaşam kalitesini etkilemekle birlikte yaşadığı kentin yaşam kalitesini de etkilemektedir. Katılımcıların gelir seviyesinin oranı en düşük ve en yüksek seviyede daha çok çoğunluk gösterdiği ortaya çıkmıştır. Bu durum kentsel yaşam kalitesinin niteliği açısından Batman'ın iyi durumda olduğunu söylemeyi güçleştirmektedir.
- Kentte yaşama süresi, bireylerin kendilerini kente ait hissetme sürecini olumlu yönde etkileyen bir faktördür. Bu bağlamda Batman 'da 21 yıl ve üzeri bir süre boyunca ikamet edenler yüksek bir orana sahiptir. Bu durum Batman kentinde bireylerin kente karşı aidiyet duygusunu hissetmesini ve kenti sahiplenmesinin yüksek olması beklentisini arttırmaktadır.

- Kent ile ilgili alınan kararlarda kentte yaşayanların kentin yapılanma ve yönetilmesine aktif katılımı sağlandığında, kentsel çevre çok daha iyi düzenlenebilir. Kentin projelerinde söz sahibi olan kentli, o kenti sahiplenir, kentte karşı sorumluluk oluşturur, kentlilik bilincini artırır. Kentli olmanın en kritik unsurlarından biri de bireylerin yaşadığı mekan ile ilgili kendisinin etkilendiği kararlarda söz sahibi olmasıdır. Elde edilen verilere bakıldığında katılımcıların çoğu kent ile ilgili alınan kararların alınmasında katılımının aidiyet duygusunun artıracaklarını düşünmekte ve kent konseylerinde çalışmak istediğini belirtmektedir. Ancak kent ile ilgili alınan kararlarda halkın görüşüne başvurulmadığı, halka eşit hizmet hakkı sağlanmadığı ortaya çıkmıştır. Bu durum kentte yaşayanların kente karşı aidiyet duygusunun gelişmesini ve kente karşı sorumluluklarının oluşmasını engellemektedir.
- Kentlilik bilinci, bireyin kent kültürüne sahip olmasını ve davranışlarını kentli yaşam tarzına uygun bir şekilde sürdürmesini sağlamaktadır. Kentsel aidiyeti olan, kendini kente karşı sorumlu hisseden, kentin sosyal ve çevresel sorunlarıyla ilgilenen, kentin kültürel değerleri üzerinde sorumluluk hissedenler kentlilik bilinci yüksek olan bireylerdir. Katılımcıların kentlilik bilinci ile ilgili bulguları incelendiğinde, kentsel ve çevresel duyarlılıklarının yüksek olduğu ve kentteki gelişim ve değişimleri takip ettikleri ve aynı zamanda destekledikleri ortaya çıkmıştır. Diğer bir yandan katılımcıların kente karşı sorumluluk düzeylerinin yüksek olduğu bu durumda kentlilik bilincinin yüksek olduğunu göstermektedir.
- Sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmeler kentlerin gelişim sürecini etkilemektedir. Günümüzde kentler hızlı bir değişim süreci ile karşı karşıya kalmaktadır. Bunun sonucunda kentler ciddi sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu durum başta kent güvenliğine ilişkin sorunlar yaratmaktadır. Batman ilinin son dönemlerde hızla almış olduğu göçler kenti birçok yönden etkilemektedir. Bu durumun en belirgin sorunu olarak Batman ilinde can güvenliği ve asayiş durumunu düşük bir seviyeyi oluşturması durumudur. Ayrıca Batman'ın kent nüfusunun artması, plansız yapılaşma, altyapı yetersizliği, trafik sorunu, çevre kirliliği, ulaşım sorunu, otopark yetersizliği ve en yüksek oran olarak yeşil alan yetersizliği gibi birçok alanı olumsuz yönde etkilemektedir.

- Batman’da katılımcıların kentli hakları farkındalığı ölçeğine katılım sağlayanların çoğu Batman’da kentli haklarını ne ölçüde bildiği noktasında değerlendirildiğinde; kentli hakları olarak sayılan haklar içerisinde ulaşım ve dolaşım hakkı ,sağlık hakkı olumlu bir tutuma sahip olmuştur. Bu hakların günlük hayatta yaşatılıyor olması bilinçli kentliler kadar, kent yöneticileriyle de alakalıdır. Bu bağlamda, kentlilik bilincine sahip, katılımı ve kentte yaşamının haklarını bilen kentliler belli bir farkındalık seviyesi geliştirirler. Bu durum kentli olmanın farkındalığını ve kentli bireyin o kente ait olma duygusunu geliştirmektedir.
- Kentler, insan hayatının temel alanları haline gelmiştir ve kentlilik, insan hakları ve hürriyetinin temel faaliyet alanını oluşturmuştur. İnsan haklarının büyük çoğunluğu, kentler nezdinde, kentli hakları şeklinde değişmiştir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun kentli hakları farkındalığının yüksek olması kentlileşme ve kentlilik bilincinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak kentli haklarının kullanımı konusunda kentte yaşayanlara yeterli imkan ve hizmetin sunulmadığı kentli hakları kullanımının düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durum kentli halkın üzerinde aidiyet ve kentlilik bilinci bağlamında olumsuz bir etki yaratmaktadır.
- Kültürel faaliyetler, spor faaliyetleri, eğitim faaliyetleri, mesire alan ve tesislerin varlığı kentteki farklı grupları bir araya getiren etkinliklerdir. Kültürel miras kentlilik bilincini geliştiren; kentte değişik gruplar içerisinde sivil toplumu geliştiren, ortak yaşam kültürünü artıran, kentlinin kentte tarih mirasını korumasına olanak sağlayan değerler korunmalıdır. Kültürel mirasın bilincinde olan kentli bireyler, ait oldukları mekânları gözetin, kültür zenginliklerini özenle koruyan ve geleceğe aktarma bilinci gelişmiş kişilerden oluşmaktadır. Bu bağlamda Batman ilinde kültürel zenginliklerin farkındalık düzeyi ve buna bağlı olarak kentin sahip olduğu değerlerinin bilincinde olan kentli birey sayısı belli bir çoğunluk oluşturmaktadır. Kentlilik bilincinin artırılmasında, kent kültürünün oluşmasında, kendini kente ait hisseden kentli bireylerin var olmasında, kentin kimliğinin muhafaza edilerek geliştirilmesinin önemli bir faktör olduğu sonucundan hareketle Batman kenti bir bütün olarak irdelendiğinde bireylerin kentsel aidiyet ve kentli kimliğini elde etmesi için kentleşme sürecindeki sosyal,

siyasi, coğrafi ve ekonomi gibi kentsel değerlere bağlı kalması zorunlu bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kentli bireyin yaşadığı kenti tanıması yaşadığı kentle ilgili değerlerin farkında olması kentsel farkındalığın olduğunu gösteren unsur olmasının yanında kentsel yaşam kalitesini savunmayı, kentsel yaşamı ve sahiplenmeyi gerektirir. Bu bağlamda Batman ilinde kentlilik bilinci düzeyi kentte ikamet edenlerin kentle bütünleşmesi, kentli bireyin kendisini kente ait hissetmesi ve yaşamını devam ettirdiği kente karşı sorumluluk hissetmesi bağlamında yüksek çıkmıştır. Batman kentinde kent kimliğini koruyabilecek, kentlilik bilinci farkındalığını oluşturabilecek ve kentsel aidiyet duygusunu arttıracak kentsel mekânlar üretebilmek için insanların, yaşamlarını sürdürdükleri kenti sahiplenebilmeleri için kentin ilk olarak sanatsal tarihi olmak üzere medeniyetlerin izlerini, geçmişini, yaşam kültürünü, günümüze yansımalarının farkında olmaları büyük önem arz etmektedir.

Batman kentinin sahip olduğu tarihi ve modern mimari değerlerinin korunması gelecek kuşaklara Batman'ı anlatan eserlerin gösterilmesi bakımından önem arz etmektedir. Kentlilik bilinci ve kent kültürünün toplumsal bütünleşme ve farkındalık düzeyi Batman kentinin küreselleşen yeni dünya düzeninde daha güçlü bir imaja sahip olmasına katkı sağlayacaktır.

Kentlileşme bilincinin sağlanması ve geliştirilmesi için kent ve kenti oluşturan bireylere, kamu kurum ve kuruluşlara belirli sorumluluklar düşmektedir. Batman'da aktif olarak faaliyet gösterecek kentlileşme platformları kurulmalıdır. Kentleşme platformları, kentlilik bilincinin farkındalığını oluşturmak için günümüzde en yaygın kullanıma sahip olan medya araçları ile çeşitli toplantılar yapılmalıdır. Kentleşme ve Kentlilik Bilinci, Kent Kimliği ve Kentli Hakları üzerine kongre ve seminerler düzenleyerek Batman'ı modern dünya kentlerinin gelişiminden bağımsız kalmayacak kapsamlı faaliyetler yürütmelidir.

Sosyal medya uygulamaları üzerinden Batman kentini kapsayan proje ve seminerlerin özendirilmesi ve geliştirilmesine yönelik girişimler sağlanmalıdır.

Batman'da kentli bireyin yaşam kalitesini etkileyen unsurlar göz önünde bulundurularak kentli bireyin yaşam kalitesini etkileyen durumlarla ilgili bilimsel yaklaşımların dikkate alınması gerekmektedir. Ayrıca kent yönetiminin programlarının da bu faaliyetlere yönelik çalışmaları yer almalıdır.

Batman’da kentli bireyin sahip olduğu sorumluluklarının farkında olarak kentte seçilenleri yönlendirebilmesi, taleplerini ifade edebilmesi gerekmektedir. Kentli bireyin kentte alınan kararlarda kendi söz hakkının da farkında olması Batman İl’inde yaşayan bir bireyin kentine olan bakış açısını mutlaka değiştirecektir. Bu bağlamda Kentli bireyin görüşlerinin dikkate alındığı Batman İl’inin kentleşme ve mimarlık sorunları kentli birey ve kent yönetimi arasında tartışılmalı Batman’da yaşayan bireylere yönelik kentleşme ve mimarlık faaliyetleri alanında yayınlar ve duyurular yapılmalıdır.

Kent Konseyi kent ile ilgili değişim ve yenilikleri takip etmeli, kent vizyonunun ve kentlilik bilincinin geliştirilmesi için sürdürülebilir kalkınma ilkeleri çerçevesinde aktif bir şekilde çalışmalıdır.

Sosyal alanda çevre, kültür, sanat, hukuk ve birçok alanda çeşitli çalışmalar yürüten STK’lara bireylerin üyelik noktasında farkındalığı arttırılmalı, STK’lar tarafından kentlilik bilinci ve kent kültürü faaliyetleri yürütülmelidir.

Batman’da kentlilik bilincini geliştirmek için kentin sahip olduğu tarihi ve kültürel kimliğinin özümsemesi ve yaşanması gerekmektedir, kentte yaşayanlarda aidiyet duygusunun geliştirilmesi için tarih ve toplum kültürü bilinciyle kentsel dinamiklerin harekete geçirilmesi gerekmektedir. Batman kentinin yaşam alanlarında yer alan Hasankeyf ve Hasankeyf müzesi, Batman müzesi, sergi salonları, spor salonları ve TPAO gibi tesisler Batman ilinin sosyo-kültürel yaşamında daha kullanılabilir ve ulaşılabilir olmalıdır.

Kültürel değerlerin muhafaza edilmesi toplumsal aidiyeti geliştirdiği kadar geleceği şekillendirmede yaratıcı fikirlerin geliştirildiği bir mekân da oluşturur. Kentsel değerler arasında en önemli unsurlardan biri olan kültürel varlıklar, kentli halkın geçmişi ile geleceği arasında bir bağ oluşturmaya olanak sağlar. Bu bağlamda Batman’ın zengin tarihi geçmişe sahip olan antik kent olan Hasankeyf’in turizm potansiyeli göz önünde bulundurularak zengin tarihi ve kültürel mirasının korunması için turizm potansiyeline yönelik yeni ve sürdürülebilir farklı projelerin hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Kente ilişkin çevre kirliliği, gürültü kirliliği, , hava kirliliği, çarpık ve plansız kentleşme, yeşil alan yetersizliği, trafik sorunu gibi alanlarda sürdürülebilirliği sağlamak adına acil önlemler alınmalıdır.

Batman Valiliği, Batman Belediyesi, Sivil toplum örgütleri ve diğer kamu ve kuruluşlar kentlilik bilincinin gelişmesi ve kentsel farkındalık düzeyinin arttırılması için uyum içinde çalışmalı ve kentteki sosyo-kültürel yaşam ve sosyo-kültürel faaliyetlere

imkân sağlayacak tesis ve olanakların arttırılmasına yönelik plan ve politikaları düzenlemelidir.

Kentteki sosyal ve kültürel etkinlikler, yöresel festivaller, kent yaşamını etkileyen gelenek ve göreneklerde her kesimden bireylerin katılım sağlayacağı çalışmalar yürütülmelidir.

Kentte, kentlileşme ve kentli kimliğinin geliştirilmesi için kentsel hakların kullanımının tam şekilde gerçekleşebilmesi gerekmektedir bu sebeple kentsel hak ve görevlerin ön planda tutulması gerekir.

Kentli haklarının hayata geçirilmesinde yalnızca yasal düzenlemelerin olması yeterli olmamaktadır. Bu hakların pratik hayatta yaşatılması için bilinçli kentli bireyler ve kent yöneticileri uyum içerisinde çalışmalıdır.

Yukarda sunulan öneriler çerçevesinde kentlilik bilinci ve kentli hakları bağlamında Batman İl'inin, daha yaşanabilir bir kent olması için, tarihi ve fiziksel çevre koruma ilkelerinin bir arada tutulduğu, güncel planlama ve koruma araçlarını kapsayan, kentin yerel değerlerini koruyan, halkın katılımını dikkate alan ve kentin imar, ulaşım ve dönüşüm projelerini artıran daha kapsamlı ve güçlü bir yasal çerçevenin kurulması gerekmektedir. Bu uygulama ve projelerin güçlendirilmesi için sosyal değişim ve dönüşüm sürecinde kentlileşme, kentli hakları, kent kimliği ve kentlilik bilincini ortaya koyabilecek sosyal politikaların daha etkin bir şekilde uygulanması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Acar, F., 2021, Kentleşme süreçleri ve konut politikaları: Gaziantep Karataş alt-kentinde inşaat sektörü, Yüksek Lisans Tezi, *Gaziantep Üniversitesi Göç Enstitüsü Kent Çalışmaları Anabilim Dalı*, Gaziantep.
- Acungil, Y., 2012, Kentleşme sürecinde Tokat'ta kentlilik bilinci, Yüksek Lisans Tezi, *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı*, Tokat.
- Akcan, S., 2018, Batman'da petrolün bulunması, kente sosyoekonomik ve sosyokültürel etkileri (1940-1970), Yüksek Lisans Tezi, *Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı*, Batman.
- Akdemir, D. Ş., 2020, Kentli hakları ve kent konseyleri. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (40), 149-167.
- Akman, O., 2021, Edirne Kırmızısı'nın kent kimliğine ve turizme kazandırılması çalışmaları, Yüksek Lisans Tezi, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı*, Edirne.
- Aktürk, E., Bayrak, M., Sarı, A., Daştan, H., Yılmaz, Ö. ve Özer, H., 2011, Batman İli Sosyo-Ekonomik Profili 2011, *Batso*, Batman.
- Alaeddinoğlu, F. (2010). Batman şehri, fonksiyonel özellikleri ve başlıca sorunları, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 15(24), 19-42.
- Alevkayalı, A., 2019, Kent Kimliği ve Kentlilik Bilincinin Oluşmasında Üniversite Öğrencileri-Yerel Halk İlişkisi: Balıkesir Kenti Örneği, Yüksek Lisans Tezi, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı*, Balıkesir.
- Alkan, A., Adıgüzel, F. & Kaya, E., 2017, Batman kentinde kentsel ısınmanın azaltılmasında yeşil alanların önemi, *Coğrafya Dergisi*, (34), 62-76.
- Alkan, A. ve Duru, B., 2002, 20. Yüzyıl kenti, A. Alkan ve B. Duru (Der. ve Çev.), *İmge Yayınevi*, Ankara.
- Alkan, F., 2016, Kentlilik bilincinin gelişmesinde müzelerin rolü, *Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 496-508.
- Alptekin, M. Y., 2019, Şehir sosyolojisi, *Nobel*, Ankara, 75-86.
- Al-Rebholz, A., 2017, Kent kuramları: klasikler ve çağdaşlar kent sosyolojisi, *Lisans Yayıncılık*, İstanbul, 135-164.
- Arslan, A., 2014, Yüz yüze Batman, *Batmane Yayınevi*, Batman.
- Aydoğdu, İ. B., 2013, Bilgi kenti: bir değişimin anatomisi. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 8(2), 15-26.

- Bal, H., 2006, Kent sosyolojisi, *Fakülte Kitapevi*, Isparta.
- Balık, B., 2020, Üniversite öğrencilerinin kentlilik bilinci üzerine bir araştırma: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi örneği, Yüksek Lisans Tezi, *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı*, Çanakkale.
- Balık, B. ve Erdoğan, M., 2020, Lisans Düzeyi Öğrencilerin Kentlilik Bilincinin Farklı Göstergeler Açısından İncelenmesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(39), 1501-1521.
- Batan, M., 2021, Çeşitli kuraklık indisleri ile Batman ilinin kuraklık analizi ve kontur haritalarının çıkarılması, *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 7(2), 252-265.
- Batman Valiliği. Batman Müzesi ve Müzepark. (<http://www.batman.gov.tr/batman-muzesi-ve-muzepark>) Erişim Tarihi: 07.01.2023.
- Batmaz, N. Y., & Gürer, A., 2016, Kırıkkale ilinin kentlilik bilinci bağlamında değerlendirilmesi üzerine bir araştırma, 4. *Uluslararası Kentsel ve Çevresel Sorunlar ve Politikalar Kongresi*, 163-177.
- Bayhan, M., 2017, Kentleşme sürecinde kentlilik bilinci; Diyarbakır örneği, Yüksek Lisans Tezi, *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı*, Bingöl.
- Baysal, E. Ö., 2017, Kent-bellek ilişkisinde güncel sanat pratikleri: İstanbul'u belgelemek, Yüksek Lisans Tezi, *Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Belli, A. ve Aydın, A., 2017, Kent kültürü ve kentlilik bilincinin oluşumunda üniversitelerin rolü: Mustafa Kemal Üniversitesi örneği, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(39), 422-434.
- Belli, A. ve Mert, H., 2020, Büyükşehir belediyelerinde kent kültürü ve kentlilik bilinci gelişiminin stratejik planlar üzerinden değerlendirilmesi, *Route Educational & Social Science Journal*, 7(11), 147-161.
- Beyazıt, E., 2016, Kent kimliği bağlamında Hatay kent aktörleri gözüyle kentsel kimlikte kırılma noktaları, Doktora Tezi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı*, Isparta.
- Beyazlı, D., 2005, Kent planlamada birey, kent, kentlilik ve kentlilik bilinci, Doktora Tezi, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Ana Bilim Dalı*, Trabzon.
- Biçen, V. S., 2011, Batman ilinin kentsel gelişim evrelerinin incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, *Dicle Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Ana Bilim Dalı*, Diyarbakır.
- Biçim, H., 2020, Şehir içinde şehir: Batman ve TPAO, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (65), 247-263.

- Bimay, M., 2021, Yerel Katılım Açısından Kent ve Kentli Kimliği, Kentsel Aidiyet ve Kentsel Farkındalık Düzeyi: Batman Örneği. *The Journal of Social Science*, 5(9), 88-108.
- Bina, İ., 2019, Türkiye’de kentli haklarının mevzuata göre incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Amme İdaresi Anabilim Dalı Kamu Yönetimi Bilim Dalı*, Ankara.
- Birol, G., 2008, Kentlilik bilinci ve Balıkesir’den yarım asırlık bir örnek: Yeni Çarşı deneyimi, *Ege Mimarlık Dergisi*, (65), 28-31.
- Braveman, P., & Gruskin, S., 2003, Poverty, equity, human rights and health, *Bulletin of the World Health Organization*, 81, 539-545.
- Budak, Ç., 2020, Neo-Marksist kent kuramları çerçevesinde Türkiye’de soylulaştırma, Yüksek Lisans Tezi, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi Amme İdaresi Anabilim Dalı Kamu Yönetimi Bilim Dalı*, Ankara.
- Buran, A. ve Çak, B. Y., 2012, Türkiye’de Diller ve Etnik Gruplar, *Akçağ Yayınları*, Ankara
- Büyükaşahin, M., 2018, Kentsel hizmetler, kentli hakları ve kentsel adalet algısı: Antalya varsak örneği, Yüksek Lisans Tezi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı*, Isparta.
- Can, Y., 2004, Durkheim ve Merton’ın anomi kuramları bağlamında cemaatten cemiyete Türk Toplumunu, *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, 1(2), 95-105.
- Cançelik, A., 2016, Kent kültürü ve kentlilik bilincinin oluşumunda şehrengizlerin rolü, *Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 11(Özel Sayı), 127-142.
- Candan, H. ve Kazak, G., 2019, Mahalle Kültürünün Kentlilik Bilinci Üzerine Etkisi: Karaman Örneği, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(66), 1049-164.
- Castells, M., 1977, The urban question a marxist approach, (A., Sheridan, Çev.), *Edward Arnold*, Londra.
- Çakmaktepe, N. E., 2020, Kentleşme olgusu ve modern kentleşme açısından kentsel dönüşüm uygulamaları ve Sivas örneği, Yüksek Lisans Tezi, *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı*, Sivas.
- Çan, M. F., 2013, Kentleşme, sanayileşme ve kalkınma etkileşimi, https://fka.gov.tr/sharepoint/userfiles/Icerik_Dosya_Ekleri/FIRAT_AKADEMI/KE NTLE%C5%9EME,%20SANAY%C4%B0LE%C5%9EME%20VE%20KALKINMA%20ETK%C4%B0LE%C5%9E%C4%B0M%C4%B0.pdf [Erişim Tarihi: 15 Ekim 2022].

- Çelik, C., 2012, Din sosyolojisi, N. Akyüz ve İ. Çapcıoğlu (Ed.), *Grafiker Yayınları*, Ankara, 297-306.
- Çelikyay, S. ve Karlı, R. G. Ö., 2020, TR81 bölgesi illerinin kentleşme oranlarının ve kentleşme düzeylerinin karşılaştırılması. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 Temmuz 2020 (Özel Ek), 31-53.
- Demir, İ. ve Gültekin, Z. G. D., 2022, Batman Halk Kültürü, *Batman Üniversitesi Yayınevi*, Batman.
- Demir, Ş., 2016, Cumhuriyet döneminde Siirt, Ş. Bulak (Ed.), *Düzyay Yayınevi*.
- Deniz, K., 2004, Konya’da farklı üç kentsel mekanda kent kimliği üzerine bir araştırma, Yüksek Lisans Tezi, *Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı*, Konya.
- Ercoskun, O. Y., Akunal, E. V. Ö., Yenigül, S. B. & Alkan, L., 2016, Kentlilik bilincini oluşturan göstergeler ve kentlilik bilincini geliştirme yolları, *Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 11(Özel Sayı), 4-23.
- Erdem, B., 2016, Kentlilik bilinci bağlamında çevre duyarlılığı: Burdur ili örneği Yüksek Lisans Tezi, *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı*, Çanakkale.
- Erdem, Ü., Erdoğan, A. G. N., & Şengür, Ş., 2009, Ekolojik açıdan belediyeler, çevre ve kentlilik bilinci, *TMMOB İzmir Kent Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 281-290.
- Erekmekçi, M. 2022, Kent ve Kültür: Batman’da Kültürel Çeşitliliğin Yansımaları, E. Türk (Ed.), *Batman Kent Araştırmaları II* içinde (s.131-154), Çizgi Kitapevi.
- Eremenko, I., 2019, Urban identity making in Germany: the case of Bamberg, *City, Memory, Identity*, (18), 22-33.
- Erkul, H., Kanten, P., & Seçtim, H., 2019, Kentlilik bilincinin oluşturulmasında kent konseylerinin rolleri üzerine nitel bir araştırma, *Management And Political Sciences Review*, 1(2), 53-73.
- Es, M. ve Ateş, H., 2004, Kent yönetimi, kentleşme ve göç: sorunlar ve çözüm önerileri, *In Journal of Social Policy Conferences*, 0(48), 205-248.
- Esen, S., 2008, Kentleşme ve kentleşme sürecinin çocuk suçluluğu üzerindeki etkileri (Ankara örneği), Yüksek Lisans Tezi, *Gazi Üniversitesi Sosyal Belimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kent ve Çevre Sorunları Bilim Dalı*, Ankara.
- Ertan, K. A., 1997, Kentli hakları, *Amme İdaresi Dergisi*, 30(3), 31-48.
- Eyüboğlu, B. R. ve Saatçi, S., 2021, Kent hakkı, E. Akyüz, (Ed.), Farklı boyutlarıyla kent ve kentleşme içinde (s.130-151), *Paradigma Akademi*.

- Fani, R., 2020, Batman'ın Kültürel Dokusu, H. İ. Aydın, M. N. Aydın ve M. Çayın, (Ed.), *Geçmişten Günümüze Batman Tarih, Ekonomi, Siyaset, Kültür* içinde (s.125-134), Eğitim Yayınevi.
- Geyik, S., 2010, Kırdan kente göç sonrası kentlilik bilinci (Mevlana mahallesi örneği), Yüksek Lisans Tezi, *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı*, Sakarya.
- Gökulu, G., 2010, Kent güvenliği kentleşme ve suç ilişkisi, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(1), 209-226.
- Görün, M. ve Kara, G., 2017, Üniversite öğrencilerinin kentlilik bilinci algısı: *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi örneği*, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 15(30), 393-409.
- Göymen, K., 1982, Kentle bütünleşmenin yönetsel boyut, T. Erder (Der.), *Kentsel bütünleşme içinde* (s.81-101), *Türk Sosyal Bilimler Derneği Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı Ortak Semineri*, Ankara.
- Güllüpinar, F., 2012, Kent sosyolojisi kuramları üzerine bir literatür değerlendirmesi, *Çağdas Yerel Yönetimler*, 21(3), 1-29.
- Gümüş, M. ve Genç, V., 2022, Batman' da Kültür ve Turizm, İ. Demir, H. Aydın ve F. Korkmaz (Ed.), *Batman Vizyon – 2030 Arama Konferansı İçinde* (s.201-218), Batman Üniversitesi Yayınevi, Batman.
- Güneş, T., 2019, Batman'da kentsel gelişim süreci, Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı*, İstanbul.
- Güney Marmara Kalkınma Ajansı, TR22 Güney Marmara Bölgesi Bölge Planı 2014-2023, <https://www.gmka.gov.tr/dokumanlar/yayinlar/TR22-Guney-Marmara-Bolge-2014-2023-Bolge-Plani.pdf> [Erişim Tarihi: 21.10.2022].
- Güngör, T. & Negiz, N., 2017, Kentli hakları farkındalığının üniversite öğrencileri üzerinden incelenmesi: Süleyman Demirel Üniversitesi örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(4), 1103-1121.
- Gürsoy, M., 2013, Kentleşme sürecinde göç suçluluk ilişkisi, Yüksek Lisans Tezi, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı*, Adıyaman.
- Hafner-Burton, E. M., 2012, International regimes for human rights, *Annual Review of Political Science*, 15, 265-286.
- Harvey, D., 1993, Social justice and the city, *Basil Blackwell*, Oxford.
- Hatt, P. K. ve Reiss, A. J., 2002, Kentsel yerleşimlerin tarihi, (B. Duru ve A. Alkan, Der. ve Çev.), 20. Yüzyıl Kenti içinde (s.27-36), *İmge Yayınevi*, Ankara.

- Hayta, Y., & Nalbant, M., 2019, Kentlilik bilinci üzerine bir değerlendirme: Bitlis İli örneği, *Uluslararası İşletme, Ekonomi ve Yönetim Perspektifleri Dergisi*, 3(2), 90-101.
- Heydari, B., 2017, Investigating indicators of place-identity (IPI) in historic urban public spaces based on the examination of historic district of Tehran and Münster, *Doctoral dissertation, Technical University, Dortmund*.
- Işık, Ş., 2005, Türkiye'de kentleşme ve kentleşme modelleri. *Ege Coğrafya Dergisi*, 14(1-2), 57-71.
- İdem, A. ve Akcan, S., 2020, Petrolden doğan kent: petrolün keşfi ve İluh köyünün Batman kentine dönüşümü (1936-1957), E. Türk (Ed.), *Çizgi Kitapevi*, 9-42.
- İlgar, E., 2008, Kent kimliği ve kentsel değişimin kent kimliği boyutu: Eskişehir örneği, Yüksek Lisans Tezi, *Anadolu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı*, Eskişehir.
- Kara, G., 2017, Lisans düzeyi öğrencilerinde kentlilik bilinci: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi örneği, Yüksek Lisans Tezi, *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı*, Çanakkale.
- Karasu, M. A., 2008, Kentli haklarının gelişimi ve hukuki boyutları, *TBB Dergisi*, (78), 37-52.
- Kartal, K., 1983, Kentlileşmenin ekonomik ve sosyal maliyeti. *Amme İdaresi Dergisi*, 16(4), 92-110.
- Kaya, E., 2017, Kentleşme kentlileşme, Hulusi Şentürk (Ed.), *İşaret Yayınları*, İstanbul.
- Kaya, T., 2006, Chicago Okulu: Chicago'ya özgü bir perspektif, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(22), 365-381.
- Kayhan, M., 2021, Kamusal alanların kent kimliği üzerindeki etkileri ve belediyelerin yaklaşımları: Yalova örneği, Yüksek Lisans Tezi, *Bahçeşehir Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yapı İşletmesi Yüksek Lisans Programı*, İstanbul.
- Kaypak, Ş. Ve Gündüz, A., 2018, Kent uygarlığı ve demokrasi üzerine bir inceleme, *Al-Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 1-21.
- Kaypak, Ş., 2010, Antakya'nın kent kimliği açısından irdelenmesi, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 373-392.
- Kaypak, Ş., 2013, Modernizmden postmodernizme değişen kentleşme, *Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi*, 2(4), 80-95.
- Kaypak, Ş., Bimay, M. ve Yılmaz, V., 2018, Belediyelerin sürdürülebilir kentleşme sürecinde çevrenin korunmasına yönelik faaliyetleri: Batman belediyesi örneği, *12. Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu (Kaysem 12) 25-27 Ekim 2018 Bildiri e-Kitabı*, 180-191.

- Keleş, R., 1980, Kentbilim terimleri sözlüğü, *Türk Dil Kurumu Yayınları*.
- Keleş, R., 1993, Kentleşme politikası, *İmge Kitapevi*, Ankara.
- Keskin, E. B., Sağocak, M., & Arslan, T. V., 2015, Kentlilik bilinci çalışmaları için bir model önerisi: Bursa’da kentlilik bilinci araştırması. *Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 11(1), 21-43.
- Kılıçarslan, M., 2018, Kente göçle gelenlerde kentlilik bilinci: Kaynartepe mahallesi örneği, Yüksek Lisans Tezi, *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü*, Malatya.
- Kırımlı, E. N., 2012, Çankırı’da kentleşme ve kentleşme dinamikleri, Yüksek Lisans Tezi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı*, Isparta.
- Kızıroğlu, A. M., 2013, Türkiye’de kentleşme ve kentleşme politikaları, *Maltepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonomik, Toplumsal ve Siyasal Analiz Dergisi*, 2013/2, 53-78.
- Koçak, B. & Bektaş, M., 2019, Ulusal ve uluslararası hukuk sisteminde kentli hakları ve katılım, *Kent Akademisi*, 12(1), 104-117.
- Koyuncu, A., 2011, Sosyoloji kuramlarında kent, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (25), 31-56.
- Köse, N., 2020, Türkiye’de kentli haklarının gelişimi, Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Rumeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Ekonomi Anabilim Dalı*, İstanbul.
- Kurşun, H., 2021, Kentleşme, göç ve suç ilişkisi bağlamında madde bağımlılığı: “Gaziantep örneği”, Doktora Tezi, *T.C. Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı*, İstanbul.
- Kutlu, Ö. ve Göksel, Z. S., 2014, Kent Kültürü Oluşturma Aracı Olarak Kültürel Belediyecilik: Selçuklu Örneği, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Dr. Mehmet Yıldız Özel Sayısı, 75-91.
- Lefebvre, H., 2015, Şehir Hakkı, I. Ergüden (Çev.), *Sel Yayıncılık*, 2. Baskı, İstanbul.
- Lefebvre, H., 2014, Mekânın üretimi, I. Ergüden (Çev.), *Sel Yayıncılık*, İstanbul.
- Lefebvre, H., 1972, La Pensee marxiste et la ville, *Casterman*.
- Lehimler, H. M., 2021, Kentsel yaşanabilirlik bağlamında kentli hakları ve kent hakkı, Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Rumeli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Ekonomi Anabilim Dalı*, İstanbul.

- Lynch, K., 1990, The image of the city, *The M.I.T. Press, Massachusetts Institute of Technology Cambridge, Massachusetts, and London, England*.
- Martan, B., 2019, Suriyeli mültecilerin kentli hakları çerçevesinde kentsel hizmetlere erişimi ve belediyelerin rolü: İzmir Büyükşehir Belediyesi ve Konak Belediyesi örnekleri, Yüksek Lisans Tezi, *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı Kentsel Planlama Programı*.
- Marx, K. ve Engels, F., 2013, Alman ideolojisi, T. Ok ve O. Geridönmez (Çev.), *Evrensel Basım Yayın, İstanbul*.
- Metlioğlu, S. Ö., 2021, Kapital birikim süreçleri ve kent kuramları. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 14(33), 184-202.
- Metlioğlu, S. Ö., 2021, Kapital birikim süreçleri ve kent kuramları. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 14(33), 184-202.
- Mutlu, A. ve Özaydın, Ö., 2011, Metropol kent Samsun’da kentlilik bilinci, *Metropol Kent Samsun’da Kentlilik Bilinci Araştırma Projesi*, Samsun.
- Negiz, N., 2017, Kentlerin tarihsel sürdürülebilirliğinde kültürel miras: önemi ve değeri üzerine düşünmek, *Akademia Doğa ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 3(1), 159-172.
- Negiz, N. & Yalçın, Ö., 2018, Kentli haklarının Türkiye eksenindeki yeri, *Türkiye’de Toplum, Yerleşim ve Yönetim Tartışmaları: KAYSEM*, 12, 326-340.
- Oğan, S., 2021, Adana’da yaşayan Suriyeli mültecilerin mahalleye bağlılıklarının ve kent kimliğinin psikolojik iyi oluşlarına etkisi, Yüksek Lisans Tezi, *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı*, Mersin.
- Oğurlu, İ., 2014, Çevre-kent imajı-kent kimliği-kent kültürü etkileşimlerine bir bakış, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 13(26), 275-293.
- Okan, O., 2011, Şehir, tarih, sosyoloji: Korkut Tuna’nın şehir yaklaşımı. *İstanbul University Journal of Sociology*, 3(22), 305-328.
- Okan, O., 2011, Şehir, tarih, sosyoloji: Korkut Tuna’nın şehir yaklaşımı, *Sosyoloji Dergisi*, 3(22), 305-328.
- Oktay, D. (2011). Kent kimliğine bütüncül bir bakış. *İdealkent*, 2(3), 8-19.
- Orak, Y., 2020, Göç, kentleşme, gecekondu ve yoksulluğun 2000’li yıllardan sonra Türk Sineması’na yansması: “Güneşi Gördüm” filmi örneği, Yüksek Lisans Tezi, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim ve Toplumsal Dönüşüm Anabilim Dalı*, Gaziantep.
- Ortaboy, M. C., 2022, Sosyal Sermaye ve Yerel Ekonomik Kalkınma: Batman İşletmeleri Özelinde Bir Analiz, Yüksek Lisans Tezi, *Batman Üniversitesi*

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Batman.

- Ökmen, M., 2013, Bir insan hakkı olarak kentli haklarının geliştirilmesi ve yerel yönetimler, S. B. Berk ve P. U. Semerci (Der.), Kentsel dönüşüm ve insan hakları içinde (s.17-45), *İnsan Hakları Hukuku Çalışmaları, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları*, İstanbul.
- Önver, M. Ş., Pınarcıoğlu, N. Ş. ve Kanbak, A., 2020, Batman'da kentleşme ve nüfus hareketleri, H. İ. Aydın, M. N. Aydın ve M. Çayın, (Ed.) Geçmişten günümüze Batman tarih, ekonomi, siyaset, kültür içinde (s.69-98), *Eğitim Yayınevi*.
- Özdemir, E., 2010, Kentin tanımlanmasında sosyolojik yaklaşımlar: toplumsal süreç ve/veya mekânın çözümlenmesi, *İdealkent*, 1(1), 44-77.
- Parlak, B., 2018, Sürdürülebilir kalkınma ve kentli hakları perspektifinden kent kültürü ve kent kimliğinin dönüşümü: Bir proje örneği. *TESAM Akademi Dergisi*, Özel Sayı, 11-48.
- Pektaş, E. K., & Akın, F., 2010, Avrupa kentsel şartları perspektifinde bir kentli hakkı olarak "katılım hakkı" ve Türkiye. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(2), 23-49.
- Peng, J., Strijker, D., & Wu, Q., 2020, Place identity: how far have we come in exploring its meanings?, *Frontiers in psychology*, 11(294), 1-19.
- Sadri, S. Z., 2008, Kentsel dönüşüm ve kent hakkı: Fener- Balat Rehabilitasyon Programı ve Santral İstanbul Projesi örnekleri, Doktora Tezi, *Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü FBE Mimarlık Anabilim Dalı*, İstanbul.
- Sağsöz, A. ve Al, S., 2013, Kent içinde bir yapı, yapı içinde bir kent, *Sanat Tarihi Dergisi*, 22(2), 91-109.
- Salman, C., 2019, Erken dönem toplum kuramlarında kent düşüncesi, *Eğitim Bilim Toplum*, 17(67), 42-61.
- Serter, G., 2013, Şikago Okulu kent kuramı: kentsel ekolojik kuram, *Planlama Dergisi*, 23(2), 67-76.
- Sevgi, S. ve Yılmaz, M., 2022, Hasankeyf'te Baraj Gölü Alanında Kalan Taşınmaz Kültür Varlıklarını Koruma ve Kurtarma (Taşıma) Yaklaşımı ve Metotları. *Vakıflar Dergisi*, (57), 177-202.
- Solak, S. G., 2017, Mekân-kimlik etkileşimi: kavramsal ve kuramsal bir bakış, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 13-37.
- Soumanou, A. B., 2021, Benin on the axis of the law of the primate city: the case of cotonou, Yüksek Lisans Tezi, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Eskişehir.

- Sunar, L., 2011, Weber'in tarihsel şehir sosyolojisi: modern toplumun temeli olarak şehir, *İstanbul University Journal of Sociology*, 3(22), 423-442.
- Sunkar, M., & Tonbul, S. (2013). İluh Deresi (Batman) Havzası'nın jeomorfolojisi, *Coğrafya Dergisi*, 1(24), 38-60.
- Sümer, G. Ç., 2014, Rize'de kentleşme süreci, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(1), 163-183.
- Şahangil, S., & Güler, T., 2019, Kentlilik bilincinin oluşumu ve kente entegrasyon sürecinde hemşehri derneklerinin etkisi, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 17(4), 91-105.
- Şahin, K., & Anık, M., 2016, Göç, kentleşme ve kentlilik bilinci: Kırıkkale örneği, *ZfWT*, 8(3), 151-172.
- Şan, D., Ç., 2010, Kent kültürü ve kentlilik bilincinin oluşmasında kent-yaşam dergilerinin etkisi ve İzmir örneği, Yüksek Lisans Tezi, *Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı*, İzmir.
- Şendil G. N., 2017, Kent kimliği: Safranbolu örneği, Yüksek Lisans Tezi, *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kentleşme ve Çevre Sorunları Bilim Dalı*, Bursa.
- Şengün, H., 2020, İlk ve ortaokul öğrencilerine kent kültürü ve kentlilik bilincinin kazandırılması etkinlikleri: Bayburt örneği, *Kent ve Çevre Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 25-44.
- Talu, A. A., 2017, Balıkesir'de kentlilik bilinci, kentsel farkındalık ve kentsel algı: bir ölçek geliştirme çalışması, Yüksek Lisans Tezi, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı*, Balıkesir.
- Tatlıdil, E., 1992, Kent sosyolojisi kuram ve kavramlar. *Sosyoloji Dergisi*, (3), 25-44.
- Tiken, S., 2011, Türk romanında kentleşme ve kentlileşme, Doktora Tezi, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı*, Erzurum.
- Tekik, M. (2013). Batman Şehrinin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası, Yüksek Lisans Tezi, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Bölgesel Coğrafya Bilim Dalı*, Elazığ.
- Tekin, K., 2022, Kent Kültüründe Geçmiş Dönemi Ritüelleri ve Yeni Kültürel Bağlamlar: Eskişehir Örneği, Yüksek Lisans Tezi, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Halk Bilimi Bilim Dalı*, Eskişehir.
- Topal, A., K., 2004, Kavramsal olarak kent nedir ve Türkiye'de kent neresidir, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 276-294.

- Topçu, K., 2011, Kent kimliği üzerine bir araştırma: Konya örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(2), 1048-1072.
- Tönnies, F., 2000, Gemeinschaft ve gesellschaft, (A. Aydoğan, Der.), Şehir ve cemiyet içinde (s. 185-218), *İz Yayıncılık*, İstanbul.
- Tuna, K., 2013, Toplum açıklama girişimi olarak şehir teorileri, *İz Yayıncılık*, İstanbul.
- Tuncay, M., 1994, Kentsel haklar, *İstanbul WALD Akademisi, İnsan Hakları Serisi*, İstanbul.
- Turut, H. ve Özgür, E. M., 2018, Klasik kent kuramlarından eleştirel kent kuramlarına geçiş bağlamında kentleri yeniden okumak. *Ege Coğrafya Dergisi*, 27(1), 1-19.
- Türk, E., 2020, Batman'da mekânsal ve toplumsal ayrışmanın yansıması olarak güvenli siteler. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 12(22), 230-244.
- Türk, E., 2016, hızlı kentleşme sürecinin toplumsal yapıya etkileri: Batman örneği, Doktora Tezi, *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı*.
- Uğurlu, Ö., 2010, Kentlerin tarihsel gelişimi, *Türkiye Perspektifinden Kent Sosyolojisi Çalışmaları*, 25-69.
- Uzgören, G., 2016, Konut alanlarındaki soylulaşmanın kentlilik bilinci bağlamında incelenmesi: Bursa Tarihi Kent Merkezi örneği, G. Atanur ve M. Yaman (Ed.), *Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci Sempozyumu Bildiri Kitabı, Bursa Kent Konseyi Bilimsel Yayınlar Dizisi-3*, 15-31.
- Weber, M., 1958, *The City*, Free Press, New York.
- Yavuz, N., 2019, Engelli hakları ve engellilerin kente erişebilirliğinin kentli hakları perspektifinden değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yerel Yönetimler Anabilim Dalı Küresel Şehirler ve İstanbul Araştırmaları Bilim Dalı*, İstanbul.
- Yeşil, M. ve Yüksel, M., 2016, Ordu Kenti Örneğinde Kentlilik Bilinci, *Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 12(özel sayı), 41-65.
- Yetişkul, E., 2020, Kentler ve yeni kentsel kuramlar: kentleşmeyi merkezine alan üç kuram üzerine, *Planlama*, 30(3), 332-341.
- Yıldırım, A., 2004, Kentleşme ve kentleşme sürecinde göçün suç olgusu üzerindeki etkileri, Yüksek Lisans Tezi, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi (Kent ve Çevre Bilimleri) Anabilim Dalı*, Ankara.
- Yıldırım, M., 2016, Türkiye'de kentleşme sorunlarının zihni arka planı ve din, *AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(7), 51-75.

Yılmaz, E. ve Çiftçi, S., 2011, Kentlerin ortaya çıkışı ve sosyo-politik açıdan Türkiye’de kentleşme dönemleri, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(35), 252-267.

Zengin, E. Ç., 2018, Kent ve kentlileşme sarmalında Türkiye. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(1), 84-103.

EKLER

EK 1 : Anket

BATMAN ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

KENTLİLİK BİLİNCİ VE KENTLİ HAKLARI: BATMAN İLİ ÖRNEĞİ

ANKET

Elinizdeki anket, Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Sultan AVCI tarafından hazırlanan “Kentlilik Bilinci ve Kentli Hakları: Batman İli Örneği” başlıklı tez için düzenlenmiştir. Elde edilecek verilerin sadece akademik amaçla kullanılacağını belirtir, etik kurul izni için takdirlerinize arz ederiz.

Yüksek Lisans Öğrencisi: Sultan AVCI

Danışman: Doç. Dr. Halil İbrahim AYDIN

1. Cinsiyetiniz
 - a. Erkek
 - b. Kadın
2. Yaşınız
 - a. 18-24
 - b. 25-34
 - c. 35-44
 - d. 45-54
 - e. 55 ve üstü
3. Doğum Yeriniz
 - a. Batman (Merkez)
 - b. Batman (Köy/İlçe)
 - c. Diğer bir merkez ise belirtiniz (.....)
4. Batman’a gelmeden önce nerede ikamet ediyordunuz?
 - a. Başka İl merkezinden
 - b. İlçede
 - c. Kasabada
 - d. Köyde
5. Batman’a göç etme nedeniniz nedir? (Sadece bir şıkkı işaretleyiniz)
 - a. Zorunlu göç
 - b. Ekonomik nedenler
 - c. Tayin
 - d. Eğitim
 - e. Sağlık
 - f. Evlilik

- g. Emeklilik
- h. Batman’da hayat şartları daha iyi olduğu için
- i. Diğer (Belirtiniz).....

6. Eğitim Durumunuz

- a. Okur Yazar Değilim
- b. İlkokul/İlköğretim/Ortaokul
- c. Lise
- d. Ön Lisans
- e. Lisans
- f. Lisans Üstü

7. Mesleğiniz

- a. Çalışmıyorum
- b. Kamu Çalışanı
- c. Öğrenci
- d. Ücretli çalışan veya işçi
- e. Serbest meslek (esnaf, avukat, muhasebeci, Tüccar vd.)

8. Gelir Durumunuz

- a) 4000 TL ye kadar
- b) 4001-5000 Arası
- c) 5001- 6000 Arası
- d) 6001- 7000 Arası
- e) 7001 ve üzeri

9. Batman’da İkamet Etme Süreniz

- a. 1 yıldan az
- b. 1-6 yıl
- c. 7-10 yıl
- d. 11-20 yıl
- e. 21-30 yıl
- f. 31 yıl ve üstü

10. Batman İline Nereden Göç Ettiniz?

- a. Batman’a bağlı ilçeden
- b. Batman’a bağlı köyden/kasabadan
- c. Başka bir il merkezinden
- d. Başka bir ilçe merkezinden
- e. Büyükşehir olan il merkezinden
- f. Eskiden beri Batman merkezde ikamet edenler

11. Kentsel sorunların iletilmesi hangi yöntemleri kullanırsınız?

- a) Mahalle muhtarına başvururum
- b) Belediyedeki yetkili kişilere ulaşmaya çalışırım.
- c) Sorunları oluşturanları uyarırım
- d) Tanıdıklar vasıtasıyla sorunu halletmeye çalışırım
- e) Herhangi bir tepki göstermem
- f) Diğer (yazınız).....

12. Batman il valisinin adını biliyor musunuz?
- Valinin adını biliyorum
 - Valinin adını bilmiyorum
13. Hangi kuruluşlara etkin olarak üyesiniz?
- Sendika/Meslek örgütlenmeleri
 - Spor kulübü
 - Hemşehri derneği
 - Siyasi parti
 - Gönüllü kuruluşlar
 - Hiçbir kuruluşa üye değilim
 - Diğer (Yazınız).....

TABLO 1

Yerel katılım açısından kentlileşme düzeyini değerlendiriniz. Soruları Kesinlikle Katılıyorum, Katılıyorum, Kararsızım, Katılmıyorum veya Kesinlikle Katılmıyorum olarak belirtiniz.	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Kent ile ilgili alınan kararlara katılım sağlarım.					
Kent ile ilgili alınan kararlara katılımımın sağlanması kente olan aidiyet duygumu artırmaktadır.					
Batman’da kent yönetimine katılım konusunda gerekli destek ve bilgilendirme imkanları sağlanmıştır.					
Batman belediyesi kent ile ilgili olan projelerde (imar, ulaşım, kentsel dönüşüm) halkın görüşüne başvurmaktadır.					
Batman’da kent konseyi faaliyetleri aktif bir biçimde sürdürülmektedir					
Mahallemizi temsil için kent konseyinde çalışmaya davet edilirse kabul ederim.					
Batman’da valilik, belediye ve sivil toplum örgütleri uyum içinde faaliyet gösterirler.					

Batman’da hiçbir fark gözetmeksizin herkese eşit hizmet hakkı sağlanmaktadır.					
Batman’da bir derneğin veya vakfın düzenlediği etkinliklere kolaylıkla katılabilirim.					

TABLO 2

Batman’da kentlilik bilinci ve kentsel farkındalık düzeyini değerlendiriniz. Soruları Kesinlikle Katılıyorum, Katılıyorum, Kararsızım, Katılmıyorum veya Kesinlikle Katılmıyorum olarak belirtiniz.	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Çocuklarımla geleceğini Batman’da kurmasını isterim.					
Batman’da doğmasa bile kendini buralı hisseden herkes Batmanlıdır.					
Kendimi yaşadığım kentin bir parçası olarak görüyorum.					
Kentin gerek fiziki gerekse sosyal açıdan gelişmesinde, daha düzenli ve yaşanabilir bir yer olmasında en büyük sorumluluk belediyeye aittir.					
Aile fertlerinden birinin farklı bir siyasal partiye oy vermesini olumlu karşılarım.					
Sokağa tükürülmesini, yerlere izmarit atılmasını, apartmanlarda ayakkabıların kapı önünde bırakılmasını yadırgarım.					
Batman’a il dışından gelen bireylere saygı duyarım.					
Düğün, maç, etkinlik gibi özel günlerde gürültü kirliliği oluşturan sesleri hoş görmem.					
Parkta gördüğüm bir atığı, bana ait olmasa da alıp çöpe atarım.					
Kentle ilgili güncel gelişmeleri yerel gazeteden veya sosyal medya mecralarından takip ederim.					
Batmanlı iş insanları, sanatçı ve girişimcileri takip ederim.					
Memleketteki tanıdık ve akrabaların düğün, hastalık, cenaze vb. olaylarına sıklıkla giderim.					
Kentin gerek fiziki gerekse sosyal açıdan gelişmesinde, daha düzenli ve yaşanabilir bir yer olmasında en büyük sorumluluk kentte yaşayanlara aittir					
Kent yaşamı gelenek ve göreneklere verilen değerleri artırmaktadır.					
Trafik kurallarına uymaya, toplu taşıma araçlarında her zaman yaşlılara, özürllülere, hamilelere yer vermeye özen gösteririm.					
Batman asla ayrılmayacağım bir şehirdir.					
İlk fırsatını bulduğumda Batman’dan ayrılırım.					
Batman’ın yöresel festivallerini, etkinliklerini takip ederim.					

Batman'ın tarihini, kültürel ve coğrafi özelliklerini iyi bilirim.					
Batman'da bulunan sosyal ve kültürel etkinliklere genellikle katılırım.					
Kendimi Batmanlı olarak görüyorum.					

TABLO 3

Batman'da yaşadığınız sorunları Kesinlikle Katılıyorum, Katılıyorum, Kararsızım, Katılmıyorum veya Kesinlikle Katılmıyorum olarak belirtiniz.	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Konut sorunu					
Aşırı trafik					
Can güvenliği/asayiş					
Çevre kirliliği					
Gürültü kirliliği					
Hayat pahalılığı					
Kalabalık nüfus					
Altyapı (yol, su, elektrik, kanalizasyon) hizmetlerinin					
Ulaşım sorunu					
Otopark yetersizliği					
Yeşil alan yetersizliği					
Çarpık ve plansız yapılaşmanın olması					
Sağlık hizmetlerinin yetersizliği					
Belediye hizmetlerinin pahalı olması					

TABLO 4

Kentte yaşamının ve kentli olmanın bir sonucu olan hakları biliyor musunuz? Duydunuz mu? Soruları Kesinlikle Katılıyorum, Katılıyorum, Kararsızım, Katılmıyorum veya Kesinlikle Katılmıyorum olarak belirtiniz.	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Ulaşım / Dolaşım Hakkı					
Sağlık Hakkı					
Konut / Barınma Hakkı					
Güvenlik Hakkı					
Çalışma / İstihdam Hakkı					
Sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı					
Katılım Hakkı					
Spor ve Dinlenme Hakkı					
Kültürler Arası Kaynaşma Hakkı					
Kaliteli Mimari ve Fiziksel Çevre Hakkı					
Katılım Hakkı					
Ekonomik Kalkınma Hakkı					

Sürdürülebilir Kalkınma Hakkı					
Mal ve Hizmetler Hakkı					
Doğal Zenginlikler ve Kaynaklar Hakkı					
Kişisel Bütünlük Hakkı					
Belediyeler Arası İş birliği Hakkı					
Finansal Yapı ve Mekanizmalar Hakkı					
Eşitlik Hakkı					

TABLO 5

Batman kentinde kentsel hakların kullanımını değerlendiriniz. Soruları Kesinlikle Katılıyorum, Katılıyorum, Kararsızım, Katılmıyorum veya Kesinlikle Katılmıyorum olarak belirtiniz.	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Yaşadığım yerin doğal çevresine zarar verildiğinde buna tepki gösteririm.					
Batman Belediyesi'nin temizlik hizmetleri memnuniyet vericidir.					
Batman'da doğal zenginlik ve kaynaklar belediye tarafından Kent'te yaşayanların yararı göz önünde bulundurularak muhafaza edilmektedir.					
Batman kenti halkın beden ve ruh sağlığının korunmasını destekleyecek çevre şartlarına sahiptir.					
Batman halkının boş vakitlerini değerlendirebileceği yeterli spor ve mesire imkanları mevcuttur.					
Kamu kurumlarının hizmet aracının kanunlara aykırı kullanıldığını görsem yetkili kurumlara bildiririm.					
Kaza, yangın veya güvenlik sorunu olduğunda müdahale ederim veya yetkili mecralara ulaşıyorum.					
Batman'da davranışlarımı kısıtlayan bir yaşam tarzı mevcut değildir.					
Batman'da sosyal ve kültürel etkinlikler yeterli düzeydedir.					
Batman'da inşa edilen binalar imara uygun yapılmaktadır.					
Batman'da kaldırımlar, engellilerin kullanımına uygundur.					
Batman'da tüm yol kullanıcılarının (yaya, araç ve bisiklet vb. kullanan) birbirlerini kısıtlamaksızın düzenli bir işleyişi vardır.					

TABLO 6

Batman’da kentli haklarının yansımasını değerlendiriniz. Soruları Kesinlikle Katılıyorum, Katılıyorum, Kararsızım, Katılmıyorum veya Kesinlikle Katılmıyorum olarak belirtiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Batman güvenlik açısından uygun şartlara sahiptir.					
Batman kirletilmemiş çevre şartlarına sahiptir.					
Batman istihdam için uygun fırsatlara sahiptir.					
Batman yeterli konut stoğuna sahiptir.					
Batman düzenli bir ulaşım sistemine sahiptir.					
Batman sakinleri için beden ve ruh sağlığını koruyabilecek çevre koşullarına sahiptir.					
Batman’da kent sakinlerine spor ve dinlenme olanakları sunulabilmektedir.					
Batman’da kültürlerarası kaynaşma mevcuttur.					
Batman kaliteli mimari ve fiziksel çevreye sahiptir.					
Batman’da kentsel işlevler birbirleriyle uyumludur.					
Batman kent yönetimine katılım için gerekli bilgilendirme ve imkânlarla sahiptir.					
Batman’da yerel idare ekonomik kalkınmaya katkı sağlayabilmektedir.					
Batman’da yerel yönetimin kalkınma anlayışı sürdürülebilir kalkınmayı destekler niteliktedir.					
Batman’da mal ve hizmet sunumunda sektörler arası iş birliği mevcuttur.					
Batman’da doğal zenginlikler korunmaktadır.					
Batman sosyo-kültürel gelişim ve refah için uygun koşullara sahiptir.					
Batman yerel halk yerel yönetime katılım konusunda özendirilmektedir.					
Batman’da yerel idare kentli haklarının hayata geçirilebilmesi için mali açıdan yetkindir.					
Batman’da yerel idare halka eşit hizmet götürebilmektedir.					

TABLO 7

Kentin kültürel değerlerini oluşturan unsurlardan hangisine/hangilerine katılım sağladınız? Soruları Kesinlikle Katılıyorum, Katılıyorum, Kararsızım, Katılmıyorum veya Kesinlikle Katılmıyorum olarak belirtiniz.	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Batman Petrolspor maçına gittiniz mi?					
Batman Müzesini gezdiniz mi?					
TPAO tesislerine gittiniz mi?					
Hasankeyf'e ve müzesine gittiniz mi?					
Batman Üniversitesine gittiniz mi?					